

Fundació

JOAN BROSSA

**RECULL DE PREMSA
2020**

Una forta olor a menta

Judith Barnés

Dijous 02/01/2020

El Temps de les Arts

Avui m'he volgut acostar a l'Emma Riba i a la Laura Alcalà, guanyadores de la cinquena edició del cicle 'Balla'm un llibre', una col·laboració entre l'Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya, l'Institut Català de les Empreses Culturals i el Servei de Biblioteques del Departament de Cultura que té com a objectiu principal difondre la dansa tot sumant les arts de la paraula i del moviment en un escenari singular i proper als ciutadans com és el cas de les biblioteques públiques.

Olor de menta és una peça de dansa curta que dibuixa i envaeix un espai imaginat a partir de dos cossos que es posen al servei d'un collage de poemes escènics de Joan Brossa. El títol sorgeix d'un poema que es titula 'Les sirenes' i que diu: "[...] Sentim una forta olor de menta [...]". Aquesta peça, dedicada al poeta amb motiu de la celebració del centenari del seu naixement i tan intangible com la olor, se suma a la cartera de llibres ballats ja creats en les edicions anteriors.

Emma, Laura: com heu arribat fins aquí?

Treballant molt i coincidint en el camí. Ens vàrem conèixer quan estudiàvem a l'AREA, Espai de Dansa i Creació, de Barcelona. Després vàrem mantenir el contacte però cadascuna va iniciar la seva carrera professional. Va arribar un moment en què vàrem començar a col·laborar en projectes, ens buscàvem. Finalment l'any 2017 va sorgir la primera peça conjunta: "Aurèlia, Amèlia i Carles". Des de llavors hem creat "A la panxa del bou" (2018), "Pols" (2019), "Olor de menta" (2019) i de cara al 2020 ja hem endegat dos projectes. En tenim moltes ganes!

Per què Brossa?

Va ser una casualitat. Enguany és el centenari del naixement de Joan Brossa i ens vàrem presentar a la convocatòria. Sí que és cert, però, que Brossa ens feia una il·lusió especial. La proposta creativa va sorgir de forma natural i va prendre sentit per ella mateixa. Teníem clar que volíem explorar la poesia escènica de l'escriptor. I aquest univers tan ric ens ha obert la imaginació, la curiositat i el desig de seguir investigant!

Quin va ser el vostre punt de partida?

Sincerament, coneixíem el que més o menys coneix tothom de Brossa: la poesia visual i la transversalitat de la seva obra. Justament en el moment en què ens vàrem presentar a la convocatòria, la Laura estava desenvolupant i codirigint -juntament amb l'Anna Carné- 'Correu Brossa', un projecte de l'Associació ConArte Internacional que s'estava desenvolupant a tres escoles de la província de Girona que inclouen la dansa, el teatre i la música en el currículum escolar. En qualsevol cas, ha estat un regal poder treballar al voltant de Brossa i sobretot descobrir i indagar en la poesia escènica! Al principi ens feia una mica de respecte perquè, a més, era la primera vegada que posàvem moviment a les paraules d'un poeta.

Per on vàreu començar a investigar?

Vàrem començar pel començament i la veritat és que anàvem perdudíssimes! Per sort, des de la Fundació Joan Brossa vàrem rebre molt suport i acompanyament. També ens va al·lucinar la quantitat de material que tenen a l'Arxiu del MACBA sobre Brossa. Ens va servir molt. I, de fet, tenim pendent d'anar-hi un altre dia per poder tocar-ho tot, amb guants!

Quins textos heu escollit per tal de crear aquesta coreografia?

La tria va anar sorgint a mesura que anàvem avançant i improvisant. El nostre procediment va ser el següent. Vàrem agafar una bona pila de poemes escènics, els vàrem escriure en fulls A4, els vàrem portar a l'estudi i vàrem començar a jugar amb ells: separar parts de cada poema, crear llistats amb elements escènics, vestuaris, personatges, accions, etc. de manera que poguéssim fer un collage a partir de diferents poemes.

Com heu aconseguit donar moviment a la paraula de Brossa?

L'inici va ser l'espai. Cadascuna de nosaltres dissenyava un espai a partir dels elements escènics i espacials que surten en els diferents poemes i els dibuixava en un plànol. De fet, aquests plànols van ser la primera eina de creació: cadascuna entrava a l'espai i intentava explicar el plànol de l'altra amb el cos i després amb la veu. Hi ha una altra part que seria més abstracta en aquest procés: partint d'una qualitat de moviment definida, una improvisava i l'altra anava dient personatges. Volíem crear un espai en què la imatge que s'estigués creant prengués un nou significat. També vàrem fer l'exercici de manipular el cos de l'altra i crear imatges entre dos cossos i dues veus. A més, hi ha algunes parts basades en el ritme d'allò que diem més que no pas en el contingut.

Hi ha algun tipus de seqüència o d'ordre lògic?

Podríem dir que té tres parts. Les dues primeres es construeixen a partir de textos extrets literalment de la poesia escènica de Brossa, citen l'autor. En canvi, la darrera improvisa a partir del record de tots els personatges i elements que hi han anat apareixent. Podríem dir que la primera part és una introducció a l'espai i a l'escenografia imaginats; la segona comença a incloure-hi personatges, relacions entre nosaltres, es comencen a intercalar o superposar imatges —aquesta part inclou el rellotge que, a efectes dramàtics, marca un pic a la peça—; i la tercera és un “campi qui pugui” en què ja no encaixen les coses i tot és improvisat.

En destacaríeu algun moment especial?

El moment del rellotge, sense cap mena de dubte. Un amic nostre ens va dir: “quan arriba el rellotge, vaig acceptar que no calia entendre-ho tot”. I creiem que és veritat. Allà hi ha un petit canvi perquè, en general, hi ha molta informació. Quan veus la peça —si no és que ets un gran lector de la poesia escènica de Brossa—, és molt difícil que ho ubiquis tot. De fet, la reacció de l'espectador varia molt en funció del coneixement que tingui sobre el poeta.

Quin rol hi juga l'espai? Interactueu amb el públic?

L'espai és essencial. Sobre l'espai real es projecta un espai imaginat, virtual, a partir del qualdiem i fem. Ens encantarania veure què passa al cervell dels espectadors quan ens miren. Infinitespaï imaginats diferents! Cal destacar que adaptem l'espectacle a cada espai des d'un punt de vista espacial. A la part final, per exemple, intentem incloure realitats de cada lloc, pistes que ubiquen el públic a l'ara i aquí.

Què s'emporta l'espectador de Brossa en acabar *Olor de menta*?

Segurament una mirada diferent sobre la seva obra, un petit record visual, sigui quin sigui. Donar espai a alguns dels poemes de Brossa amb nosaltres, de manera bastant oberta. I també, una miqueta de dansa, que sempre va bé! *Olor de menta* combina la dansa i el text i no hi ha música, cosa que sorprèn a molta gent. És una peça senzilla, que no presenta cap necessitat tècnica i que es mostra tal com és... molt sincera.

Brossa, poesía a pie de calle

Un libro agrupa en itinerarios la treintena de intervenciones artísticas urbanas del poeta y sus lugares fetiche, desde Barcelona a La Habana

---

Carles Geli

Diumenge 05/01/2020

El País

Un saltamontes gigante metálico en una cornisa; unas huellas de pasos en una pared medianera; dos letras A mayúsculas rojas entrelazadas como trapezistas en la entrada de una tienda; una bota de aire militar en un pedestal en medio de un pueblo; una mosca en un monolito blanco en el campus de una universidad... Lo chocante, lo inopinado, asaltándole a uno en plena calle. “La página del libro o el cartel son sustituidos por el paisaje (...) el espacio real se convierte en el soporte del poema con toda la riqueza de posibilidades que el hecho comporta”, sostenía el escritor Joan Brossa cuando argumentaba el proyecto que bautizó como *Poema visual transitable en tres tiempos* para el Velódromo de Horta de Barcelona en 1983 y que le convirtió en pionero de la poesía urbana permanente.

Siempre impactantes, el primero de sus “poemas corpóreos” abriría paso a casi una treintena más de piezas en apenas 20 años (entre 1983 y 2003), visibles en seis de los 10 distritos de Barcelona, pero también en tres países (y dos continentes): Alemania, Andorra y Cuba. Desde su estudio, Brossa

pensaba y diseñaba mucho sus poemas visuales urbanos para que siempre transmitieran algo al viandante; por ello solía dejar por escrito la intención de lo que pretendía, pensando en que los arquitectos pudiesen materializar al milímetro el efecto que buscaba. Esas explicaciones acompañan y aumentan el valor de los siete itinerarios por las obras callejeras del polifacético poeta que Judith Barnés y Glòria Bordons, de la Fundació Joan Brossa, han recopilado en *Itineraris brossians*, que publica el Ayuntamiento de Barcelona como aportación al centenario del nacimiento del poeta, que se cerró hace unos días.

Esas indicaciones no siempre surgieron efecto, difícil de satisfacer la imaginación desbordante del artista. Así, el plan para la intervención en el Velódromo (A mayúscula gigantesca como pórtico a un camino rojizo de signos de puntuación diseminados que conducen a una A menor troceada) debía tener por bancos públicos mecedoras Thonet de hierro clavadas en el suelo. Y ser contrapunto al propio velódromo y al cercano palacio del Marqués de Alfarràs, que Brossa propuso como sede de un museo de magia. No lo consiguió, como tampoco, por costosos problemas técnicos, que el libro que se sustenta sobre media esfera en el cruce de Gran Vía con paseo de

Gràcia (*Homenatge al llibre*, 1994) se balanceara. Aún más espectacular hubiera sido que *On es bada l'ona* (1988), la escultura-faro que juega con las letras de Badalona –concebida inicialmente para el polígono industrial de Montigalà, rediseñada para la terraza del Instituto Pau Gargallo y transformada luego en *piel* para tapar una antena de una empresa de móviles--, lanzara rayos láser desde una esfera de metacrilato que la corona y que el poeta, además, también imaginó móvil.

Otro tipo de mutación, más sutil, la vivió *Record d'un malson* (1989): el Ayuntamiento de Sant Adrià del Besòs le encargó un poema-objeto que simbolizara la larga mano especulativa del alcalde de Barcelona Josep Maria de Porcioles. Brossa concibió una silla de oficina de hierro, donde reposa una bandeja de bronce con una espectral cabeza de mármol del político. La pieza debía instalarse en el Camp de la Bota, pero la dura propuesta hizo que el consistorio se repensara su exhibición pública y, tras pasar por la Biblioteca Popular de la localidad, recayera en un escaparate del Museo de la Inmigración de Cataluña. Un desplazamiento estratégico sufrió también, en Andorra, *Capvespre o Incomunicació* (1994), donde una pared de tocho divide una mesa de bronce: incomunicación total, un

dardo ubicado en una plaza pública frente a una gran empresa... de telecomunicaciones; en 2016, la obra fue trasladada al vestíbulo del Consell General d'Andorra. Una bota de corte militar en el Poble Vell de Corbera d'Ebre (*Contra l'oblit, som!*, 1988) para recordar a los caídos republicanos en la batalla del Ebro frente a la violencia del ejército franquista o una mosca cobriza en un monolito de piedra blanquecina para escenificar la dialéctica entre caos y orden, el desasosiego que impulsa a la acción intelectual, ante el rectorado del campus de la Universitat de les Illes Balears (*Moscafera*, 1998) son ejemplos de los particulares contrastes a los que Brossa le encantaba someter al viandante. Nada muy alejado de lo que buscaba en el papel.

El juego con las letras es casi una constante, una marca brossiana: el alfabeto (presente en todos los formatos posibles, protagonista de su último proyecto urbano, todo el abecedario apilado excepto las 11 letras del nombre de L'Hospitalet, en la plaça de Francesc Macià, en Santa Eulàlia) es para el autor de *Els entra-i-surts del poeta* el origen del lenguaje; y deambular por él metáfora del paso, del tránsito inexorable por la vida, como resume la obra que recoge unas pisadas que van de la A a la Z en la pared medianera de la calle València, 252, de Barcelona. Y la A, generalmente roja, casi siempre protagonista por ser la letra que “representa la inteligencia, el conocimiento, la sabiduría”. Por eso luce, majestuosa y estilizada, por ejemplo, montada en una barca en el parque de Catalunya de Sabadell, que tiene un lago navegable (*A de Barca*, 1996); o hay dos jugueteando (siempre alta cultura y sentido lúdico junto en Brossa) atléticas, en la tienda de El Ingenio, de la calle Rauric, 6 en Ciutat Vella (*Lletres gimnastes*, 1997). Las llevó, incluso, a Cuba, a las paredes del Casal Català de L'Havana (1999). Una letra que reina hasta cuando parece que no está, como en la popular intervención de la fachada del Colegio de Aparejadores y Arquitectos Técnicos de Barcelona, dominada icónicamente por los 16 colores de las letras y el saltamontes de la cornisa (*El llagost*, 1993). Pero la pata del animal forma la A.

La grandeza del pequeño *Itineraris brossians* es tal que recoge hasta cosas que no pueden verse, como una instalación efímera que Brossa hizo en 1987 para el Festival de Cinema de Barcelona con 150 sillas de directores de cine con los nombres de sus preferidos, de lo que sí ha quedado constancia gráfica. Del mismo modo que se muestra las banderolas promocionales para la inauguración del Pavelló de la República (una diana con las letras de Barcelona esparcidas y, luego, en el centro: *La ciutat renovada*, 1992). O los tres estudios (abarrotaos de papeles sitiando su balancín Thonet) que tuvo el creador... Son algunos de los detalles que han enriquecido substancialmente ahora una primera edición del libro de hace ya 14 años. Es también el caso de las dos piezas con las que sendos artistas le homenajan en la calle: Perejaume, en la plaça Prosperitat de Nou Barris (*A Brossa*, 2009) y Robert Llimós, en el Port Vell (*Miraestels*, 2010). O sus lugares fetiche, como la Filmoteca de Catalunya o la barcelonesa tienda El rei de la màgia, entre otros.

Ciutat Vella, Eixample, Sant Gervasi, Horta-Guinardó, Montjuïc y Nou Barris son los seis itinerarios por Barcelona, mientras el séptimo, una

especie de *bonus track*, acoge los 16 espacios con su obra o presencia fuera de la capital catalana. Ahí está el *Taunustor* (1998), en Fráncfort: una bola con siete pies calzados; uno, con un zapato del propio poeta, quizá metáfora de él mismo: podía andar artísticamente cómo y por donde quisiera.

El 'peligro' escolar de jugar con el poeta

“Los poemas de Brossa fomentan el diálogo, ayudan a hacernos reflexionar sin miedo a equivocarnos. Y este es un aspecto clave en el proceso de aprendizaje: no hay una verdad única, unidireccional e incuestionable; Brossa invita a la argumentación”, escribe Judith Barnés. Serviría para los poemas corpóreos urbanos, pero la reflexión de la coordinadora de la Fundación Joan Brossa forma parte, en esta ocasión, de uno de los 16 textos del monográfico que la *Revista de Catalunya* acaba de lanzar por el centenario del poeta. Alerta Barnés que Brossa no está en los currículos escolares y que cuando aparece en los libros de texto es presentado “desde la faceta visual y no como un poeta de la palabra”; también avisa de la que tendencia en las aulas es la de “trabajarlo desde el juego, desde lo lúdico, pero a veces de manera poco reflexiva, anecdótica y superficial”. Entre la poliédrica riqueza de textos de la publicación, coordinada por Pilar García-Sedas, Jordi Jané, crítico y docente de circo, recuerda la pionera sintonía de Brossa con esa manifestación artística, que ya reflejó en poemas en 1944 o en la pieza *Quiriquibú* (1945). El escritor Carles Rebassa, por su parte, le reivindica como poeta político: “Llevó a cabo un acto político, transformador, con vocación de intervenir en el mundo”.

El comiat de La Muga

Una exposició i un cicle d'accions aquest cap de setmana recorden a la Fundació Brossa els quinze anys de la trobada empordanesa dedicada a la performance

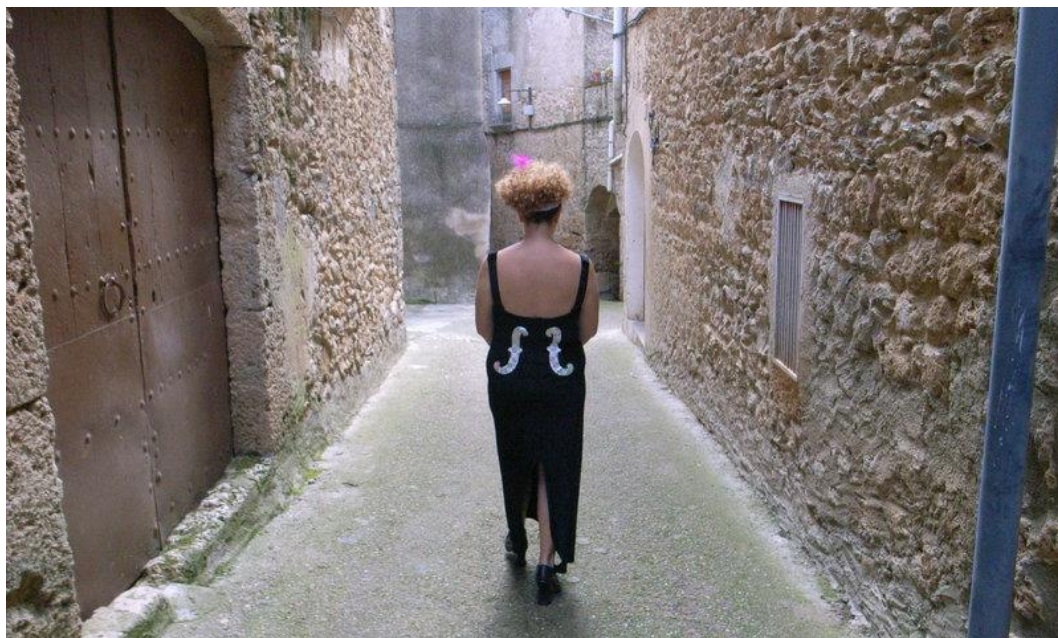

E.V

Dimecres 08/01/2020

El Punt Avui

Els “deixebles de Marcel Duchamp”, com els anomenen amb cert humor els col·legues del ram, han volgut acomiadar La Muga Caula , la trobada d’art d’acció que l’equip encapçalat per Joan Casellas ha organitzat durant quinze anys al paratge de les Escaules (Boadella), amb una exposició que serveix al mateix temps de recapitulació i d’empenta per reinventar la proposta amb un nou format.

L’acció contra la poesia i viceversa, l’exposició que es va inaugurar al desembre a la Fundació Joan Brossa de Barcelona i s’ha prorrogat fins al 19 de gener, està presidida per una gran roda de més de dos metres de diàmetre que reuneix els programes de les quinze edicions de La Muga Caula, prop de dues-centes fotografies i diversos textos dels artistes que hi han participat. A més, s’hi exposen objectes i documents relacionats amb les accions que han tingut lloc a cada cita, i algunes de les publicacions generades, com ara el catàleg *Fluxchamp!*, en el qual van col·laborar un

centenar d'autors; el paper moneda *Les Cauletes*, dissenyat per Pere Sousa; la carpeta *Happening Dadà del dia*, o la *plaque* *Què mira Duchamp a la Caula*, de Joan Casellas. No hi falten tampoc els quinze cartells de les trobades, dissenyats a partir de documents d'arxiu referents a Duchamp, Man Ray i Dalí, en les tres primeres convocatòries, i la resta, encomanats expressament a artistes de renom com ara Julien Blaine, Esther Ferrer i Bartolomé Ferrando, o relatius a les accions de Fina Miralles, Denys Blacker, Carles Hac Mor o Nieves Correa. El muntatge es completa amb la instal·lació *Vapor Dadà*, del promotor i fotògraf Joan Casellas: un monitor on es projecta el salt de la Caula exhalant vapor davant la reproducció del *Gran Vidre* de Duchamp, d'acord amb la teoria de Jean Suquet, i un dels escaquers impossibles de Brossa al costat de l'edició de 1977 a Gallimard del llibre d'Octavio Paz sobre Duchamp en què per primera vegada es reproduïa la foto de l'artista al salt de la Caula.

Per tancar el programa, el cap de setmana vinent hi haurà un cicle d'accions a la mateixa Fundació Brossa, divendres 10 i dissabte 11 de gener, de 6 a 8 de la tarda, i diumenge 12 de gener, de les 10.30 a les 12.30 del matí, en què prendran part Yolanda Pérez, Pere Sousa, Denys Blacker, Michel Collet, Andrés Galeano, Nieves Correa, Milton Camilo & Thomas Feyerabend i Theodor di Ricco, entre altres convidats. El propòsit a partir d'ara és reconvertir La Muga Caula en un espai d'arxiu i documentació, amb seu a les Escaules mateix, des d'on es promogui tant la investigació sobre l'acció i la performance com l'estada de creadors en residència.

Exposició de llibres d'artista de Lluís Pessa i Fusako Yasuda amb Joan Brossa

La Galeria Eude acull una mostra que es va inaugurar al desembre dins l'Any Brossa

---

Jose Luis Sánchez | Mercè Alsina

Dimarts 07/01/2020

Beteve

“Capgirada i altres poemes” és un viatge que proposa la Galeria Eude —Consell de Cent, 278— per diferents moments en els llibres d'artista i altres obres gràfiques, principalment de Joan Brossa, Fusako Yasuda i Lluís Pessa (Lluís Pessarrodona). El punt de partida ha estat la publicació del llibre de Francesc Miralles sobre l'artista barceloní.

Els projectes amb Joan Brossa

La galeria ha donat un paper rellevant a Joan Brossa perquè el 2019 es va celebrar el centenari del seu naixement. Lluís Pessa i Fusako Yasuda hi van col·laborar en diverses ocasions i sovint els llibres es van presentar a la Galeria Eude. S'hi exposen llibres d'artista que van fer plegats, des de mitjan anys 80 del segle passat, com ara ‘Tri’ (1990), ‘Parèntesi’ (1991), ‘Deu gravats i una ombra de mà’ (1993) i ‘Capgirada’ (1995).

Altres col·laboracions

També s'hi poden veure el llibre d'artista ‘Uta’, que l'any 2000 Pessa i Yasuda van fer amb Dorota Zbikowska, amb comentaris musicals de Josep Maria Mestres Quadreny, i una altra publicació del 1998 amb el poeta Pere Gimferrer.

La mostra inclou també litografies relacionades amb els temes dels llibres d'artista exposats de Pessa i de Brossa i alguns poemes visuals d'aquest últim. Es pot visitar fins al 4 d'abril a la Galeria Eude.

L'Any Brossa, per recordar l'artista

Durant l'any 2019 es van celebrar tota mena d'actes i exposicions per celebrar el centenari del naixement de Joan Brossa, un poeta que ha deixat petjada a la ciutat. El record a l'artista ha passat per diversos barris com la Prosperitat, on té un racó dedicat. Al districte d'Horta-Guinardó però és on va viure l'artista des dels anys 70, per això no és estrany que és on es

troba el primer poema visual a l'aire lliure, 'Poema visual transitable en tres parts'.

La Fundació Joan Brossa té seu al carrer de la Seca, 2 i la darrera exposició que ha programat per celebrar l'Any Brossa ha estat "La xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia experimental, 1946-1980"

La instal·lació 'No em va fer Joan Brossa' de Cabosanroque, al Born CCM

L'obra, de 27 minuts de duració, està inspirada en la prosa de Joan Brossa dels anys 40 i es pot veure a la Sala Castellví fins al 26 de gener

---

Cristina Brotons

Divendres 10/01/2020

Beteve

L'obra de teatre expandit 'No em va fer Joan Brossa' arriba a El Born Centre de Cultura i Memòria per completar l'exposició 'Joan Brossa, poeta de la revolta' que es va inaugurar a l'octubre en el marc de celebració de l'Any Joan Brossa, amb motiu del centenari del naixement del poeta (1919-1998).

27 minuts d'inspiració brossiana

Laia Torrents i Roger Aixur, els artistes sonors CaboSanRoque, van crear aquesta instal·lació l'any 2016 per encàrrec del festival Temporada Alta i del Teatre Nacional de Catalunya per homenatjar l'obra de Joan Brossa.

'No em va fer Joan Brossa' és una instal·lació sonora i plàstica que té com a gènesi l'exploració transversal de la prosa més desconeguda i primerenca

del poeta. “Vam trobar la prosa dels anys 40 i el que fem és agafar paisatges que apareixen en aquestes obres que són molt properes al surrealisme”, explica Roger Aixur.

Cada 30 minuts a la Sala Castellví

Si us voleu submergir en la proposta d'objectes en moviment, so, música i paraula ho podeu fer de 10 a 18.30 h a la Sala Castellví d'El Born Centre de Cultura i Memòria de manera gratuïta fins al 26 de gener.

Una instal·lació que no para de voltar

‘No em va fer Joan Brossa’ es va estrenar el 8 de novembre del 2016 a l'antiga Biblioteca de Girona pel Festival Temporada Alta. Des d'aleshores ja l'han vist més de 15.000 espectadors. El muntatge està del tot sistematitzat de manera que segons Roger Aixur en un dia i mig es pot instal·lar on sigui.

L'obra ha passat per Teatros del Canal (Madrid), Schaubude (Berlín), Festival MIMA (Mirepoix), Arts Santa Mònica (Barcelona) o el Teatre Nacional de Catalunya (Barcelona), entre d'altres.

Podeu ampliar l'aproximació a ‘No em va fer Joan Brossa’ de CaboSanRoque, al programa que li va dedicar el cultural de betevé Àrtic, el maig del 2017, quan aquesta instal·lació es va ubicar al vestíbul del TNC.

Postteatre i postBrossa. Una tarda de diumenge amb Hermann Bonnín

---

Vicenç Altaió Morral

Diumenge 12/01/2020

El Temps de les Arts

Tenia ganes de mostrar a l'Hermann Bonnín la Sala prohibida, a porta tancada. Una troballa excepcional que devem a un grup d'antiquaris que van quedar ben sorpresos quan una vídua els descobrí el hobby secret, fins i tot per a ella i la filla, del seu marit enginyer. És una col·lecció de nines estil barbi mecanitzades que en grups de dos, de tres o més fan números eròtics rars, de joc innocent, sovint amb un únic mascle passiu en actiu. Volia percebre el seu xoc intern i conversar amb l'actor i director teatral, amic de tot el món cultural despert, sobre el postteatre, com ara s'anomena el món postBrossa. Això no són els autòmats del Tibidabo.

“En tinc 82. Sóc molt innocent. Vaig néixer amb la República” –em diu afirmatiu l'Hermann Bonnín, com si el que fou actor recités de memòria un text dramàtic del que ell en fos l'autor. I ara “en tinc 28”, diu amb l'efecte mirall; i ara “100” –com Brossa, penso. El cervell és líquid i adaptable, com ho és el mar d'aigua salada a la geografia física que fan els ossos del crani. Hi sobreviuen els residus del passat i tot de sers vivents actius. Per ser humà cal ser subjecte sensitiv, més subjecte autònom amb

capacitat de lliure albir, ahora que cal sumar el subjecte lliure al subjecte polític col·lectiu. Tot això, moralment i cultural, qualifica Hermann Bonnín en alt grau, de persona central en la renovació del teatre català; però el nostre cervell és, si més no biològica, una xarxa de distribució elèctrica per on transiten les taules de conjugacions dels temps verbals i llurs pronoms. A l'acció cal sumar les conjuncions. A vegades els connectors deixen de rutllar i el sensible fa de ressò d'una vella memòria del present: "Em penso que és una de les coses més significatives que hi ha al món". -El què Hermann? -"L'erotisme".

L'Hermann, de camisa florida i alta sensibilitat, ho observa tot amb ulls de peix, i ja sabem que per comprar peix al mercat cal parar esment a la vivesa dels ulls. Bonnín deu ser de la gent del teatre qui ha inspirat més confiança i bondat. "Jo vaig néixer aquí a prop, al número 7 de la plaça Palau. El meu pare – com li agrada de recordar- venia fruita al major al Mercat del Born". Ara, el mercat és centre de memòria històrica. Tot es mou, les pedres, com les paraules, es mouen de lloc i de sentit. La poesia de Brossa fa ocupar sentit nou a paraules velles i altres les estripa i ajunta amb altres sentits. En xoc i en goma de colar. També el teatre i la ment

transfiguren: ara veig el nen Bonnín al bell mig del Pla del Palau, la gran esplanada que fou centre comercial medieval i porta d'entrada a les muralles des del Port vell, en pantalons curts i albirant des de baix l'estàtua de marbre blanc ennegrida per la guerra i la dura postguerra: l'àngel amb l'estrella al front, el nen nu de la Font del Geni Català, sense genitals i amb els quatre lleons que la sustenten: el Llobregat, el Ter, l'Ebre i el Segre. Tot això és història i al·legoria, la història dels peus i de les arrels que van a parar cap a la tradició.

L'Hermann a cada pas que dona demana de seure. La cadira és per ella mateixa un personatge assegut en el propi esquelet articulat, però és també un persona que pensa. Per això Tàpies va coronar la seva fundació amb un núvol i cadira; Brossa, autodidacta i antiacadèmic, s'hi va estirar amb ella per terra; i Carles Hac Mor es posà la cadira de boga, paradoxal i transitòria, a les espatlles. El món al revés.

Passem la tarda de diumnege a la part del darrere de l'Espai Escènic Joan Brossa, al carrer de la Seca 2, que s'hi entra des de la porta del Xampanyet, al carrer Montcada, cap endins. Aquests carrerons de pedra romana que envolten els palaus de l'entorn del Picasso, entre ells el més estret de Barcelona, el carrer de Les mosques, són com els recs del nostre cervell-laberint. El Bonnín, assegut, i estant jo peu dret per mesurar el seu cap calb i posar-li un barret, em fa descobrir que té el cervell desgravitat, suspès com un globus al sostre de la Fundació Brossa, de la que n'és per sempre president d'estudis perquè ha procurat de mostrar el teatre de Brossa sense cotilla ni relligadura.

Van ser Bonnín i Sabine Dufrenoy, amb el mag Hausson i la seva esposa, els que fundaren, amb Brossa vivent -abans de veure el poeta visual serrada l'A de la vida i tombar d'esquena a l'Omega-, l'Espai Escènic Joan Brossa, primer a Allada Vermell, i després a La Seca, la fàbrica d'encunyar

la moneda reconvertida en casa de la paraula expandida. Amb el programa que s'hi va representar donaren una tombarella al teatre de repertori més convencional, amb l'ànim de parar atenció a les arts escèniques renovadores (els noms del mateix Brossa i Palau i Fabre n'han estat els més significatius), les arts populars (del cabaret a l'estriptease) i les arts parateatrals (de la dansa al circ i la màgia). Bonnín, mentre això celebràvem, en veure l'ampolla de vermut Miró, etiquetada amb frac, barret de copa alta i antifaç, no parava de demanar que li'n servís més i més, amb gel. L'he hagut d'aturar. Dolç i amarg.

Bonnín ja havia tingut un paper clau quan en ser nomenat director del Centre Dramàtic de la Generalitat recuperada, va crear el programa del Teatre Obert. Hem reviscut en imatges el músic, compositor i performer Carles Santos i el ballarí i coreògraf Cesc Gelabert, caps de punta de la renovació en els vuitanta, i els llavors emergents del teatre acció la Fura dels Baus, o el diàleg entre el compositor Mestres-Quadreny i el primerenc Perejaume. Va ser una època de noves aportacions que voldríem reviuire. "Hem de tornar a l'espai alternatiu".

A la vida, amb el cos despert i l'ànima adormint-se, m'he anat acomiadant de mestres i amics. La mostra d'humanitat per excel·lència es posa a prova quan el llenguatge es deslliga i es desfila, i es manifesta quan roman la tendresa de la comunicació no-verbal. Brossa va ser un mestre a explorar el riure i la joia de l'acudit per pensar fora de l'estretor del racional i el fracàs del món. La nostra conversa de tarda de diumenge amb el Bonnín ha estat repartida per tot d'actes breus i en silenci, plens d'ulls de peix. La cadira anava marcant els llocs davant d'un teló que anava canviant de paisatge en les exposicions que es poden veure a la Brossa: el desglaç d'una Catalunya teatral en venda amb les indústries culturals, la crisi i un sentimentalisme especulatiu kitsch dels llocs i les marques en l'exposició de Terra-lab; la llibertat amenaçada una i altra vegada en la Sala prohibida; i davant la fenomenal documentació de la trobada internacional de poesia acció i performance a la Muga Caula, al lloc inspirador a Duchamp de la seva obra póstuma *Étant donnés*. Ja ho va dir Brossa: "Quan un país no va a l'hora, el primer que se'n ressent és el teatre".

Hem fet un brindis final amb la persona sàvia, generosa i estimuladora d'Hermann Bonnín per tornar a donar un tomb al teatre i donar el pas a una nova generació de joves practicants de les arts parateatral, de l'art de l'acció i de la literatura en expansió i en formats altres. Com ens demanà Hermann Bonnín en el seu discurs com a acadèmic "L'art de l'escena. Heterodoxos i poetes. Brossa, Palau i Fabre, Maragall": un teatre que sàpiga habitar el silenci i l'espera, que habiti l'espai i celebri –citant Novarina- la "de-presentació humana".

Tota la poesia visual de Brossa en un sol catàleg

'Catálogo razonado de poesía visual. 1941-1970' són 658 pàgines, amb moltes obres inèdites, que han elaborat dues grans estudioses del poeta, Alicia Vallina i Glòria Bordons

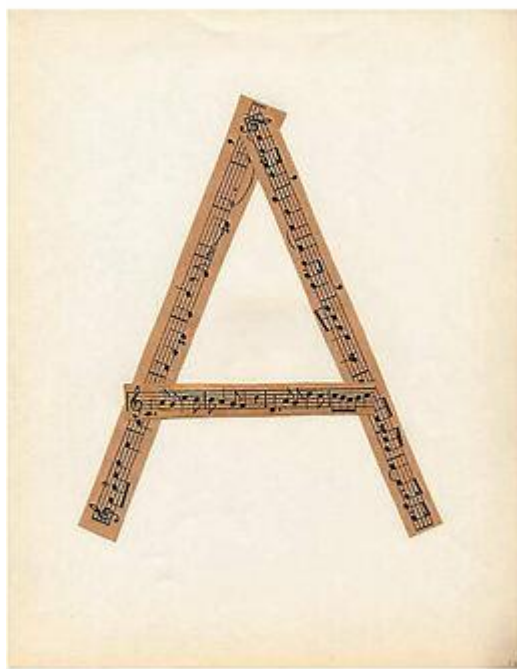

Sílvia Marimon

Diumenge 12/01/2020

Ara

Iconoclasta, hiperactiu i compromès, Joan Brossa va publicar una setantena de llibres i desenes de peces teatrals i va concebre centenars de poemes visuals i objectuals. La seva obra ingent es va dipositar el 2011 al Museu d'Art Contemporani de Barcelona i una part es va poder veure en l'exposició que es va exhibir al mateix Macba entre el setembre del 2017 i el febrer del 2018. Ara, per primera vegada, tota la seva poesia visual s'ha recollit en un catàleg raonat editat per la Fundación Azcona amb la col·laboració de la Fundació Joan Brossa. *Catálogo razonado de poesía visual. 1941-1970* són 658 pàgines, amb moltes obres inèdites, que han

elaborat dues grans estudioses de Brossa, Alicia Vallina i Glòria Bordons. A les pàgines del catàleg s'hi poden trobar els *Poemes experimentals* (1941-1959), les *Suites de poesia visual* (1959-1969), els *Poemes solts* i els *Poemes esparsos* (1960-1963) i els *Poemes habitables*, fets el 1970. Se n'han editat 500 exemplars i el preu de venda de cadascun és de 250 euros.

No ha sigut una tasca fàcil, perquè l'obra de Brossa és pràcticament inabastable i perquè era un poeta experimental que provava totes les formes d'expressió imaginables i les relacionava de manera poc habitual. Com Vallina recull al catàleg, el poeta era tan difícil d'etiquetar que, en una entrevista el 1990, amb el seu habitual humor àcid, va dir: "Com que per a molts crítics soc inclassificable, no existeixo".

“Les *Suites* són un gran tresor, entre les fulles de paper guardades a les carpetes hi ha un autèntic collage de retalls, fils, petites peces de ferro... Un món de petits objectes increïble”, diu Bordons. Plasmar al paper els *Poemes habitables* també era complex, perquè l'autor convida el lector a interactuar, a descobrir coses amagades entre pàgines i dins de sobres. És a partir de les seves troballes que el lector ha de construir el seu propi significat. Però les autores hi han posat imaginació i han respectat el que va crear Brossa. Per exemple, *Set poemes entremig d'un llibre*, on l'autor amaga fulles, una lluna petita, retalls o un tros de paper cremat enmig d' *Un vagabund toca amb sordina*, de l'escriptor noruec Knut Hamsun, mostra el llibre al revés.

Vallina reconeix que el catàleg raonat, que ordena cronològicament i contextualitza l'obra visual de Brossa, s'ha nodrit força de les investigacions de Pilar Palomer -que va fer la tesi el 1988, quan Brossa encara era viu i, per tant, podia anar a casa del poeta per consultar la seva obra- i de Marc Audí -que la va fer el 2011 i, per tant, ja es va haver de documentar a la seu del Macba-. La publicació del catàleg coincideix amb l'Any Brossa, comissariat per Manuel Guerrero.

El CCLBlanquerna inicia el 2020 amb una lectura poètica de Joan Brossa

El Espai Brossa ahonda en "la creación más metafísica y existencialista" del poeta a través de su relación con la espiritista y artista Josefa Tolrà

Agència

Dilluns 13/01/2020

delegaciomadrid.gencat.ca

La reconeguda fotògrafa i pintora Ouka Leele i el periodista cultural, escriptor i poeta David Castillo han iniciat l'any cultural del Centre Cultural-Llibreria Blanquerna llegint poemes de Joan Brossa i Guillem Viladot. Aquesta lectura és una de les activitats del cicle organitzat amb motiu de l'exposició *Joan Brossa, Guillem Viladot. Alfabeto desbaratado*, que romandrà oberta fins a mitjans de febrer de 2020 al CCLBlanquerna.

Brossa i Viladot van ser, juntament amb Josep Iglésias del Marquet, els primers artistes que van introduir la poesia concreta a la península, en una mostra a Lleida l'any 1971. Tots dos van fer aportacions a aquest llenguatge de síntesi i van destacar en la seves obres literàries i plàstiques.

Josefa Tolrà, la médium que cautivó a Joan Brossa

El Espai Brossa ahonda en "la creación más metafísica y existencialista" del poeta a través de su relación con la espiritista y artista Josefa Tolrà

Mauricio Bernal
Dijous 06/02/2020
El Periódico

Josefa Tolrà podía ver el aura de las personas y **solía decir que Joan Brossa tenía "buena luz"**. Una vez le dijo: "Tú, 'noiet', estás cerca de Dios. Pero le das la espalda..." Tolrà bien podía haber sido un personaje de novela entre gótica y costumbrista, **una médium de mediados del siglo XX** que nació, vivió y murió en el pequeño pueblo de Cabrils, en el Maresme, y que solo una vez salió de allí: para ir a Badalona a ver a otra médium. **Empezó a oír las voces de los espíritus después de perder a dos de sus tres hijos**, en plena depresión, y entendió que eran voces de ultratumba porque un familiar le dijo: "Son espíritus que vienen a ti porque necesitan comunicarse con sus parientes vivos". Le recomendó que escribiera lo que oía. Josefa atendió al consejo, y decidió por su cuenta hacer dibujos. De esa forma se convirtió en artista, y no en cualquier artista: **sus dibujos forman parte de las colecciones del Prado, el**

Macba y el museo LaM de Francia. Las musas, en su caso, fueron los espíritus que le susurraban al oído.

Joan Brossa también oyó una voz: la oyó mientras estaba en las trincheras, en la batalla del Segre, una noche, hacia medianoche. La voz gritó su nombre y Brossa fue a mirar quién lo llamaba, **y en ese momento, ¡boom!, una bomba cayó justo** donde estaba antes. 'La batalla del Segre o la segona naixença', tituló el poema en el que dio cuenta del episodio. Y dice: "Una nit, pels volts de les dotze / vaig néixer per segona vegada". Así que **el poeta y la médium tenían en común eso, que los habían salvado unas voces.** El terreno estaba abonado para que cuando se conocieran se cayeran bien, y luego se admiraran. Ambos creían en el más allá, y **ambos llevaron a cabo "un viaje galáctico de larga trayectoria"** después de sus respectivas experiencias, o así lo formula **Pilar Bonet, una de las comisarias de la exposición abierta este jueves** en el Espai Joan Brossa –'La médium y el poeta'– diseñada para trenzar **un "diálogo astral" entre los dos.** No hacía falta que Bonet incidiera en que se trata de una muestra "inédita" e "insólita".

Las puertas del gran secreto

Brossa y Tolrà no fueron amigos, pero se admiraron mutuamente, y sobre todo, compartieron una visión de las cosas. **"Ambos traspasaron las puertas del gran secreto", dice Sandra Martínez,** la segunda comisaria. "A muchos de sus dibujos, Josefa Tolrà les ponía el mismo título, o bien 'Dibujo fuerza fluídica' o bien 'Dibujo energía fluídica', y eso era así porque **los espiritistas creen que cuando uno muere se convierte en una fuerza fluídica** que emprende un viaje de conocimiento por todos los planetas, un viaje astral. Pues bien, **la idea de este viaje está muy presente en Brossa**". Hay un centenar de objetos expuestos en el Espai para demostrarlo, ese compartir de lo fluídico, **desde los dietarios y dibujos de la médium hasta los poemas y poemas visuales de Brossa** que hablan de esa sensibilidad suya. "La creación más metafísica y existencialista del poeta", dice Bonet. Se guiñaron el ojo mutuamente estos dos. Ese guiño es el eje de la muestra.

Exposición “La médium i el poeta” de Josefa Tolrà – Inauguración en la Fundación Joan Brossa en Barcelona

Inauguración de la exposición temporal ‘La médium y el poeta’.
Una conversación astral entre Josefa Tolrà y Joan Brossa.

Sonia Prise

Dijous 06/02/2020

Elevart

Josefa Tolrà nació el 8 de enero de 1880 en Cabrils y vivió en el pueblo hasta su muerte, en 1959. De origen muy humilde y con una formación muy limitada, Pepeta de Cabrils -como también se la conocía- comenzó a dibujar a partir de 1942 como antídoto a la tristeza y la depresión ocasionada por la muerte de dos de sus tres hijos, recreando más de un centenar de extraordinarias visiones de un gran contenido simbólico al dictado de quien ella denominó seres de luz. Durante este tiempo también escribió e ilustró numerosas libretas, compuso poemas, transcribió textos, bordó mantones con filigranas fluídicas, redactó una novela y atendió a sus vecinos como sanadora.

Joan Brossa (Barcelona, 1919-98) conoció al artista y médium catalana Josefa Tolrà (Cabrils, 1880-1959) con motivo de las visitas que los amigos del entorno de Dau al Set y del Club 49 hacían en Cabrils por admirar el talento visionario de esta mujer campesina que hablaba con los espíritus de los muertos y dibujaba siguiendo dictados superiores: “Un ser de luz guía mi mano”. Eran los años cincuenta.

Sobre esta extraordinaria relación se conserva un documento audiovisual excepcional registrado en 1998, pocos meses antes de la muerte del poeta, relacionado con una exposición organizada en Mataró en el que se presentaban tres dibujos de la médium, dos de ellos propiedad de Joan Brossa y ahora depositados en el MACBA.

En otra ocasión el poeta habló o escribió sobre la fascinación que sentía por esta

mujer sin estudios ni conocimientos artísticos que era capaz de hablar sobre la teoría de los colores o escribir poesías evocando la fraternidad y la justicia social. Ambos creían en el más allá y en el bien común, eran excéntricos y ácratas de espíritu, estaban afectados por lo desconocido y liberados del dinero.

Brossa estaba interesado por la creación hipnagógico y leía sobre psicoanálisis y Jung. La Pepita de manera natural, y desde una prospección hacia el interior, era capaz de alcanzar experiencias extrasensoriales y místicas que abolían las coordenadas del tiempo y el espacio. Brossa admiró la médium y los dibujos “fluídicos” que hacía. Por su parte, Tolrà estimaba el poeta y el aura de luz que desprendía. En una ocasión le dijo: “Tú, muchacho, estás al lado de Dios. Pero estás de espalda ...”. Apreciaba la bondad del poeta, anarquista de corazón como lo era ella, y la renuncia que hacía a cualquier imposición que no fuera la vida en libertad y la pobreza como forma de emancipación.

Con esta exposición temporal, comisariada por Pilar Bonet y Sandra Martínez, la Fundación Joan Brossa retoma el ciclo ‘La realidad en crisis’ iniciado con la muestra ‘Arte y locura’.

Joan Obiols Vié. Psiquiatra y humanista plantea una exposición, formada por un centenar de piezas y dibujos, algunos inéditos, que pone en relación y diálogo astral la médium y el poeta. Un proyecto que ha sido posible gracias a la colaboración de la Asociación Josefa Tolrà y de la ACM y el apoyo del Ayuntamiento de Barcelona. Por primera vez, Barcelona acoge un conjunto extenso y representativo de la creatividad visionaria de la médium y artista Josefa Tolrà y lo pone en relación con la creación más metafísica y existencialista del poeta. Una historia de amor en el Universo que se podrá visitar hasta el 31 de mayo 2020.

Una exposición en la Fundació Brossa evoca la relación del poeta con la médium Josefa Tolrà

La Fundació Joan Brossa de Barcelona acoge la exposición 'La médium i l'artista. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa', en la que evoca la relación del poeta con la médium de Cabrils (Barcelona)

Redacción

Dijous 06/02/2020

La Vanguardia

La Fundació Joan Brossa de Barcelona acoge la exposición 'La médium i l'artista. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa', en la que evoca la relación del poeta con la médium de Cabrils (Barcelona).

Brossa conoció a la artista y médium con motivo de las visitas que los amigos del entorno de Dau al Set y del Club 49 hacían a Cabrils para admirar el talento visionario de esta mujer campesina que decía hablar con los espíritus de los muertos y dibujaba siguiendo sus dictados.

Sobre esta relación se conserva un documento audiovisual grabado en 1998, pocos meses antes de la muerte del poeta, relacionado con una exposición organizada en Mataró (Barcelona) en la que se presentaban tres dibujos de la médium.

La mèdium i els poetes. Una tarda de diumenge amb Josefa Tolrà i Joan Brossa

---

Vicenç Altaió Morral

Diumenge 09/02/2020

El Temps de les Arts

Només arribar a la Brossa, en horari diürn, m'he estirat a terra amb una actitud intel·lectualment humil del raciocini, per provar de captar l'energia invisible de l'art i l'inframón i parlar amb la mèdium i el poeta. A hora foscant, els assistents al vernissatge han fet idèntica acció abans de reconèixer les pràctiques espiritistes i artístiques que ens canalitzen envers l'Enigma i el Meravellós.

He de confessar al lector que d'entrada sóc desconfiat amb les pràctiques espiritualistes, tot i que em provoquen una atracció enorme. Qui sap si, havent tingut d'infant una formació en la religió catòlica, vaig haver de matar el pare. Amb tot, un cop vaig ser-ne militant del contrari, arribant a l'extrem de l'apostasia, vaig apassionar-me per separat dels tres fonaments de tota religió: de la jerarquia, republicà, he guardat la personificació d'una intel·ligència col·lectiva representada en l'arbre del coneixement lul·lià; dels dogmes llurs, descregut, m'apassiona la creació mental del misteri trinitari, tant com la teoria de cordes; i del ritual, em fascina la representació teatral arquetípica, plena de formes i símbols, com també la disfressa en l'estètica indumentària ordinària. "L'espiritisme no segueix ni dogmes ni litúrgies," -ens adverteix **Pilar Bonet**- "és la forma de la

transcendència de les classes humils”. Com la poesia, em dic. Mireu Brossa: “Els sistemes religiosos serveixen /per embalsamar la religió.”

Gràcies a aquesta manera de procedir, de racionalisme obert cap al fet poètic, escorcollo, en l’art del visible i en l’escriptura del conegut, el que hi ha de més rar i originari de l’Enllà i el Meravellós. I assajo de fer parlar les veus. De fet, quan hom escriu el que no sap es predisposa, com fa la poesia de recerca, a estar amatent a què el cant deixi bramar el llenguatge inconegut que ens arriba sovint dels morts i dels seus escrits els quals ressonen des de l’Ultratomba a la biblioteca nostra del Sobrereal. Puc donar fe que l’escriptura et pren la mà. Això pensava quan, encuriolit i amb ganes, m’he presentat en hora solar, abans de l’obertura, a l’exposició “La mèdium i el poeta, una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa”.

Abans que res, quan no em veia ningú, m’he estirat a terra al costat de la barca que el poeta devia batejar i fer pintar, en grec, amb el nom de “Caront”. Fa al·lusió a la barca que, remada pels esperits dels morts que porta, va cap a l’altra banda del riu de la vida. Brossa la il·luminà amb una bombeta pobre i la diposità a peu pla damunt un mar de confettis de tots colors. Un cant a la vida, i al paper. A la paret, intervenint la instal·lació, hi ha penjat un dibuix de Josepa Tolrà, una imatge reviscuda d’una galera, una mena d’exvot d’un viatge en el passat. S’obre així el diàleg entre un poeta que treballa com un paleta amb imatges i paraules i que descus la tirana entre el significant i el significat, i una mèdium que fa de mitjancera perquè l’art i la paraula venint de l’enllà es manifestin en el temps terrenal.

La cal·ligrafia de Brossa i la de Tolrà és ben aplicada, compartida, de quadern disciplinat; tanmateix pocs poetes han portat la indisciplina tan lluny, tot trencant l'ordre de la sintaxi i separant el contingut del contenidor per alliberar els mots en relacions noves; i pocs mitjans han visualitzat amb tanta qualitat estètica el que, al·legòric, és dictat i guiat. “Un ésser de llum guia la meua mà”. De fet, Tolrà no pintava, era un subjecte intermediari. Ella havia après, com tantes dones, a brodar abans que a dibuixar. El dibuix repetitiu porta a processos d'autohipnosi. Els dibuixos eren medis guaridors. El jove **Leopoldo Pomés** captà, amb inquietant fosca, la mà i el rostre d'aquella dona pagesa revelada que fascinava els artistes de l'entorn de Dau i al set. “Tu, noiet, -digué en una ocasió la mitjà a Brossa – estàs al costat de Déu. Però hi estàs d'esquena...”. Ens recordava Brossa: “(...) o sigui que ella, pel que sembla, contestava com les Sibil·les de Delfos, per mitjà de jeroglífics”.

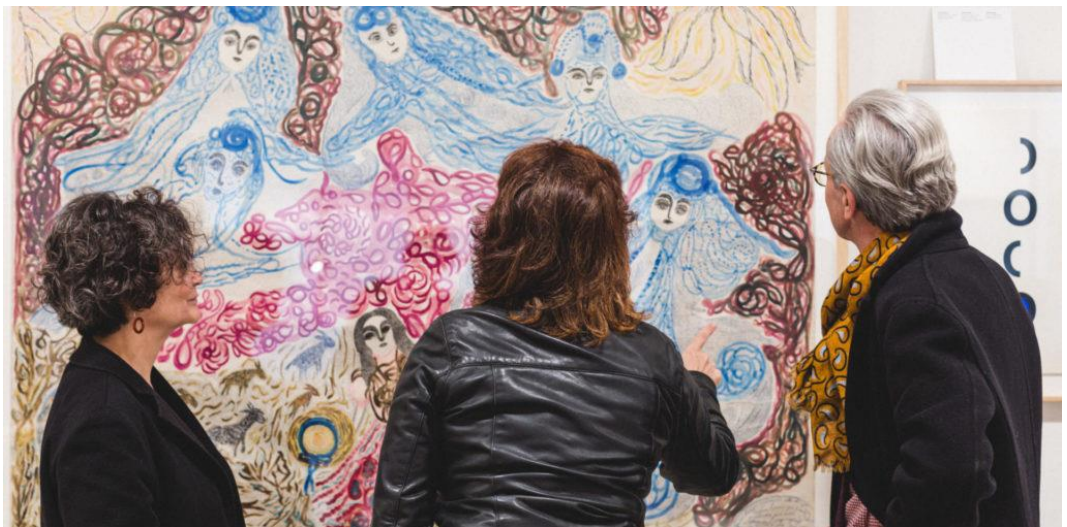
“Tots dos creien en el més enllà i el bé comú –assegura **Pilar Bonet**-, eren excèntrics i àcrates d'esperit, estaven afectats per l'inconegut i alliberats dels diners.” Bonet ha estat una gran investigadora i divulgadora dels grups culturalment i artísticament minoritaris i de pensament avançat que tenim com a model: ADLAN (Amics de l'Art Nou), en el període la República, i el Club 49, transmissor d'aquest esperit d'avantguarda en la postguerra. “Va ser a la sala Gaspar, espai que acollia les activitats del Club 49, on es va poder veure per un sol vespre una primera mostra dels dibuixos de Josefa Tolrà.”

Pel dietari d'**Alexandre Cirici Pellicer** (dilluns 5 de desembre de 1955) coneixem de primera mà com va anar l'encontre de Pomés, **Cuixart** Brossa amb Josefa Tolrà, que els va ser presentada per **Moisés Villèlia**, a casa seva, a Cambrils. Tolrà els va fer passar directament cap a una cambra amb un gran llit de cobertor vermell damunt del qual anaven estenent els dibuixos que havia començat a fer a l'edat de seixanta anys i durant no més dels darrers tretze anys : “El guia em diu que l'art és per donar llum.” A Brossa, que uns anys abans havia escrit els cèlebres oracles als pintors **Ponç**, Cuixart i **Tàpies**, li digué: “Faràs una poesia que dirà per a mi tot però a Déu encara més... Pensa en els grans poetes catalans, pensa en Verdaguier, en les muntanyes que ell visitava. Ets humil, ets humil i gran, companyó.” Sorprenentment Brossa era seguidor de l'avantguarda surrealista i reconeixia Verdaguier enllà del temps. Un mes més tard, el Cirici de Zen donà, al Club 49, una conferència sobre “La pintora històrica”, on defensà l'irracional com a sistema creador; i el psiquiatre **Obiols** li feu notar que ell defensava l'irracional de rigor lògic.

Que hagi estat Bonet, doctora i professora a la universitat, qui hagi estirat el fil i l'hagi contextualitzat en una manera nova de comprendre l'art en relació al feminisme i la creació mediúmnica és significatiu d'una nova sensibilitat. No va sola. En les seves recerques s'han anat creuant, amb el pas del temps, el materialisme progressista i l'espiritisme progressista, dos corrents aparentment de direcció escindida i que ja es trobaren en l'anarquisme i el socialisme utòpic de finals del segle XIX. És en aquell esperit que es formà el jove **Salvat-Papasseit**, com ella mateixa va fer-nos veure en la mostra “*poetacatalàavantguardista*”, que dirigí amb

l'estudiosa de l'art conceptual **Maia Creus**. I si Brossa en fou la baula entre l'avantguardisme i la cultura popular, neix, d'altra banda, entre nosaltres, una nova manera d'interpretar la història a través dels estudis de gènere. Amb **Sandra Martínez** formen part del grup de recerca *Visionari Women Art*, que centra el seu estudi en les dones creadores, fluídiques i enigmàtiques que es troben fora de la història de l'art oficial. Vam poder veure, en aquesta direcció, a l'illa de Mallorca, una exposició revelació "Alma. Mèdiums i visionàries", i com la mediumnitat, la mística, la sanació i la filosofia espiritista conformen un feminisme interior. Dones trencades que, a través de dibuixos i textos teixits, entren a un codi visual místic, simbolista, ocult, compartit i revelat des d'on es reconstitueixen. S'ha de veure, allà com aquí, fa uns segles com ara, en un temps aturat i rodant, les formes fluídiques, les florescències florals, els viatges còsmics, les presències angèliques, les escriptures revelades que, sense comprendre, ens captiven. "El seu art no ve de l'art. Elles no cercaven el prestigi personal sinó la reparació de la seva ànima, la fraternitat i el bé comú."

L'art que aquí es veu no val res. A la paret de la que fou l'antiga casa de la moneda de Barcelona, s'hi pot llegir una de les màximes del poeta: "Conec la utilitat de la inutilitat./ I tinc la riquesa de no voler ser ric". Pilar Bonet ens recorda que els dibuixos de Tolrà ni es venien ni es podien comprar, "perquè no eren d'ella. Eren canalitzacions". Ho prohibí directament als parents, abans de morir. Quan Brossa li'n demanà, ella li respongué que ho havia de consultar. Després li n'oferí un parell, de franc és clar. Brossa tenia una aura que li donava confiança. Ella veia l'aura, la visió electromagnètica que transmès un cos. No tothom la tenia. El soldat ferit i la mare que havia perdut dos fills compartien un dolor trencat i, poc viatgers, viatjaven per dins i s'expressaven enllà i ençà. Per això l'exposició està plantejada com una conversa astral que es manifesta com una declaració d'amor a través dels ulls sobre el meravellós i l'insòlit. Està disposada damunt un semicercle com si fos una agrupació d'una taula

mediúmica que ens parlés. Allà se sent la veu que la tipografia i les icones visuals de Brossa deixa parlar i allà se sent la veu de **Verdagueri** vibra en la seva signatura de la mà de Tolrà. Per allà viatgem pel cosmos. Per allà sortim i entrem. Un ha de ser tan escèptic i convers, utòpic i revolucionari, com **Víctor Hugo**, quan trobant-se a l'exili, va agafar el costum de parlar cada tarda amb esperits cèlebres i transcriure les converses. De Shakespeare, per exemple, la taula taral·lejà "Les paraules són els mariners de la idea, a la que serveixen i es revelen contra ella." (El llibre *Lo que dicen las mesas* ha inspirat a **Elisabet Riera** la creació de Wunderkammer, una editorial de llibres ocults que tenim com a imprescindible en aquests afers i paral·lels).

En sortir i en estat de xoc, pels carrers trencats i laberíntics que transiten per darrere del Picasso i la Brossa, **Emmanuel Guigon** se'm declara "vident". Jo també, l'he correspost, com a poeta sóc foll, orat e il·luminat. "Has de ser ignorant per saber. No pots anar amb idees prefabricades davant de res. El discurs neix de les obres." L'amic patafísic que escriu entre parèntesis, aprecia la contradicció i estima la vivesa de la sang: "Com a historiador de l'art, parlo amb l'obra i a través de l'obra parlo amb l'artista que l'ha fet. Tinc al cap *Pour en finir avec le jugement de dieu* i sento **Artaud** veig els seus dibuixos, ell que no sabia dibuixar. Com ho va fer? Li recito de memòria un fragment traduït per Palau i Fabre: "nion kidí/ nion kadan/ nion kadà/ tarà dadà i í/ otà papà/ otà stragman/ tarmà strapidó/ otà rapidó/ otà brutan/ otargigidó/ oté krttan." Segueix ell: Sempre s'ha d'anar al nivell de les constel·lacions de Miró. O dins les constel·lacions gràfiques de Picasso que fa per a *Le chef-d'oeuvre innconu*, de **Balzac**". Aprenem i desaprenem.

La gent va arribant per a l'acte. Hi ha una expectació gran, no traduïble només a efectes de la cultura visual. Els ulls dels dibuixos de la Tolrà, hipnòtics, esgarden cap a una altra direcció. Som en una hora trencada que surten de l'ordre pràctic. És ara la mèdium i el poeta que volen parlar amb nosaltres? Ens estirem per tal que el terra i la taules siguin el lloc de l'escriptura i de l'art. Llegir, mirar és parlar amb els objectes dels morts. Mirar és escoltar.

La mèdium i artista cabrilenca, Josefa Tolrà, protagonista d'una exposició a l'Espai Brossa

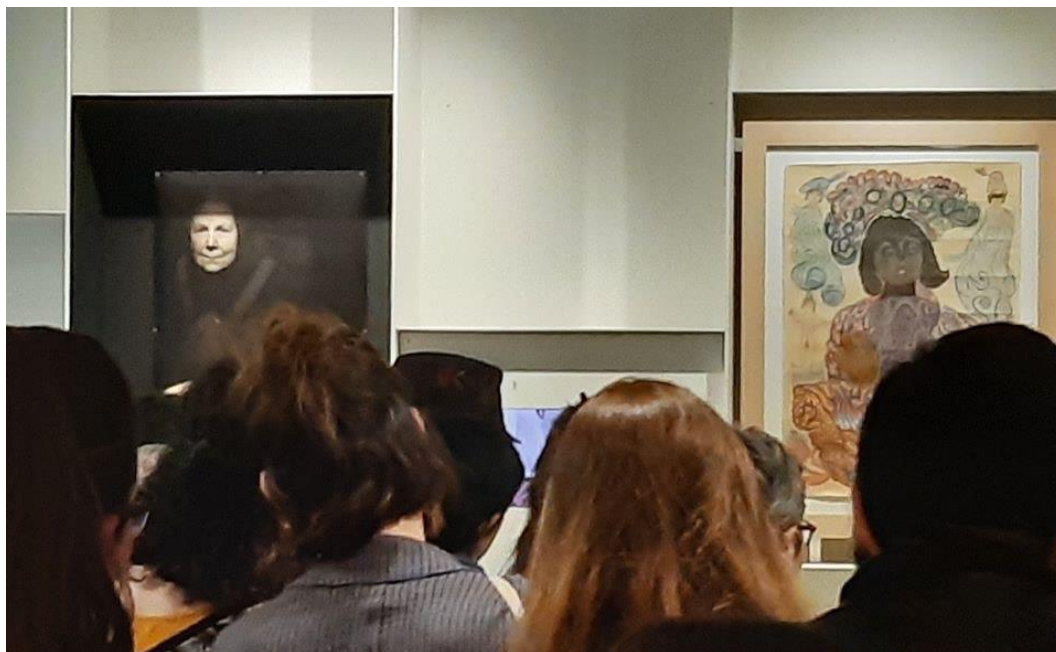
“La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa” es podrà visitar fins al 31 de maig

---

Agència

Dimarts 11/02/2020
cabrils.cat

El passat dijous 6 de febrer, l'alcaldessa de Cabrils i el regidor de Cultura van assistir, en representació del consistori, a la inauguració de l'exposició “La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa” a la Fundació Joan Brossa.

L'Espai Brossa planteja una exposició temporal, formada per un centenar de peces i dibuixos, que posa en relació i diàleg astral la mèdium i el poeta.

Les peces seleccionades del poeta ocupen les parets i habiten les vitrines acompanyades de dibuixos, llibretes escrites i il·lustrades i cites destacades de la mèdium. La paraula escrita i els textos metafísics i astrals contribueixen a donar veu i ànima a l'espai.

El barceloní i la cabrilenca es van conèixer amb motiu de les visites que els amics de l'entorn de Dau al Set i del Club 49 feien a Cabrils per admirar el talent visionari d'aquesta dona pagesa que parlava amb els esperits dels morts i dibuixava seguint les seves veus.

Per primera vegada, Barcelona acull un conjunt extens i representatiu de la creativitat visionària de la mèdium i artista Josefa Tolrà i el posa en relació amb la creació més metafísica i existencialista del poeta.

L'exposició es podrà visitar fins al 31 de maig, de dimarts a diumenge de 16 a 21h a la Fundació Joan Brossa (c/ de la Seca, 2, baixos, Barcelona).

Consulta el programa d'activitats en [aquest enllaç](#).

Bogotà acull una exposició sobre la poesia experimental de Joan Brossa

---

Redacció

Dilluns 17/02/2020

Exterior

Fins el 7 de març, Bogotà (Colòmbia) acull l'exposició 'La xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia experimental, 1946-1980' comissariada per Eduard Escoffet i Lucas Maldonado amb al suport de la Fundació Joan Brossa i de l'Institut Ramon Llull. La mostra es pot veure a Local B.

L'exposició es presenta com una introducció a la vida i obra de Brossa que mostra els treballs poètics i pictòrics. El proper divendres 28 de febrer (8 pm) amb un espectacle de màgia amb Waldo Urrego i María José Sarmiento. El 4 de març hi haurà la proposta 'Charlan Brossa', amb Antonio Caro i Eduard Escoffet.

El període de l'exposició —de 1946 a 1980— ve determinat per l'aparició a París del lletrisme, que va organitzar la seva primera activitat pública el gener de 1946, i l'inici d'una dècada, la de 1980, en què Brossa començarà a ser àmpliament reconegut.

Entre aquests dos anys, poetes de tots els racons d'Europa i Amèrica exploren noves vies per fer dialogar la poesia amb les eines i els

llenguatges del present. És també en aquest període quan es multipliquen els grups, revistes, festivals i plataformes que acaben conformant una xarxa gairebé infinita que traspassa fronteres i que fa circular poemes visuals, concrets i sonors en tota mena de suports, sovint efímers i de baix cost.

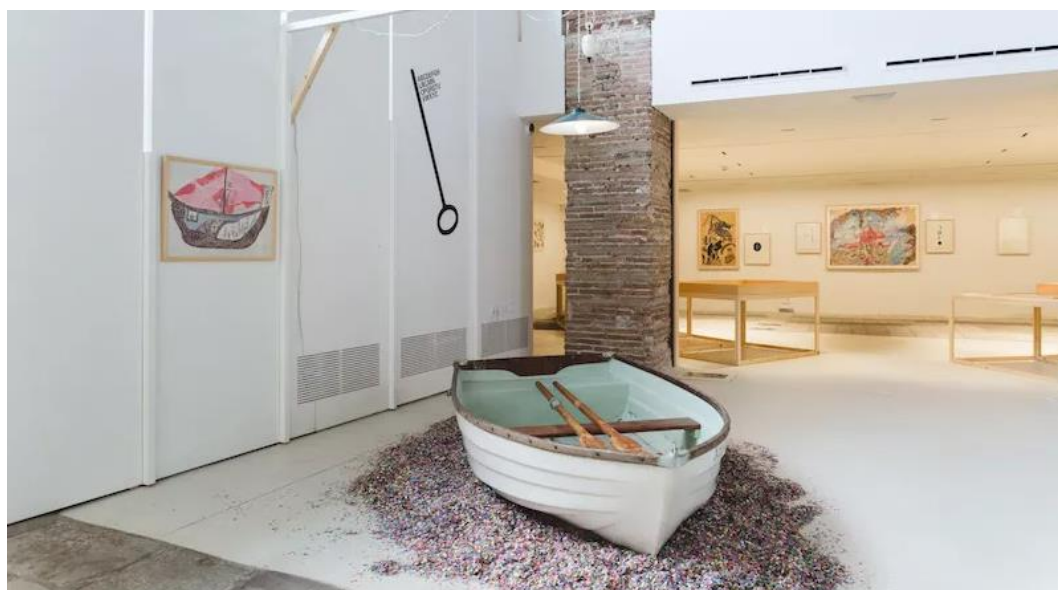
‘La Medium y el Poeta’ en la Fundación Joan Brossa

“Fundación Joan Brossa presenta la exposición ‘La Medium y el Poeta’ hasta el 31 de mayo sobre la extraordinaria relación entre el poeta y artista Joan Brossa y la medium y artista Josefa Tolrà.

María Muñoz
Dilluns 17/02/2020
NEO2

Joan Brossa conoció a Josefa Tolrà en los años cincuenta con motivo de las visitas que los amigos del entorno de Dau al Set y Club 49 hacían a la visionaria por admirar el talento adivinatorio de esta mujer campesina que hablaba con los espíritus de los muertos y dibujaba siguiendo dictados superiores: “Un ser de luz guía mi mano”, decía.

El poeta escribió sobre la fascinación que sentía por esta mujer sin estudios ni conocimientos artísticos que era capaz de hablar sobre la teoría de los colores o escribir poesías evocando la fraternidad y la justicia social. Ambos creían en el más allá y en el bien común, eran excéntricos y ácratas de espíritu, estaban afectados por lo desconocido y liberados de lo material.

Joan Brossa estaba interesado por la creación hipnagógica y leía sobre psicoanálisis a Jung. La Pepeta (Josefa Tolrà) de manera natural, y desde una prospección hacia el interior, era capaz de alcanzar experiencias extrasensoriales y místicas que abolían las coordenadas del tiempo y el espacio. Tolrà estimaba al poeta y el aura de luz que desprendía. En una ocasión le dijo: “Tú, muchacho, estás al lado de Dios. Pero estás de espalda ...”. Apreciaba la bondad del poeta, anarquista de corazón como ella, y la renuncia que hacía a cualquier imposición que no fuera la vida en libertad y la pobreza como forma de emancipación.

Las obras de Josefa Tolrà y de **Joan Brossa** entran en diálogo de la mano del comisariado de Pilar Bonet y Sandra Martínez y relacionan en clave gráfica, poética y vital lo que ambos comparten. Así pues, las piezas seleccionadas del poeta ocupan las paredes y habitan las vitrinas acompañadas de dibujos, libretas escritas e ilustradas y citas destacadas de la médium. La palabra escrita y los textos metafísicos y astrales dan voz y alma al espacio. Todo el discurso está presidido por dos piezas clave: *El Príncipe de la Alegría*, una obra inédita de Tolrà, y *Caronte*, una instalación de Brossa.

La Exposición

Formada por un centenar de piezas y dibujos —algunos inéditos— representativos de la creatividad visionaria de Josefa Tolrà y las creaciones más metafísicas y existencialistas del poeta, la muestra está estructurada

en tres ámbitos, que presentan una narrativa circular tanto en la forma que toma el espacio expositivo como en el contenido.

El Más Allá

Este ámbito está protagonizado por el mundo de lo sobrenatural: misterio, secreto, magia, espiritismo, exorcismo, conjuro, diablo, ángeles, alma, etc. También están presentes la Biblia y los profetas y el mundo mitológico de los oráculos y de las metamorfosis. Además, se pone de manifiesto como el más allá transita también por la poesía y el teatro.

El Universo

Este ámbito se centra en el viaje de la vida. Se habla sobre lenguaje y escritura, sobre viajes de ida y de vuelta, sobre cartografías, sobre rúbricas y huellas, sobre el universo de las constelaciones y las estrellas, sobre energías eléctricas. La ciencia y la naturaleza también tienen su lugar con los átomos y las partículas, con los micro y macro cosmos, con los personajes y los insectos que habitan la prosa y la novela.

La Utopía

La utopía se plantea desde la realidad social que lucha por alcanzar la libertad. En este ámbito, el espacio es cedido a la cultura popular, a la fiesta, a la alegría, a los tópicos, el folclore, el paisaje, etc. pero también a la patria, en este caso Cataluña. Se reivindica la libertad del ser humano desde la hermandad, la fraternidad, la justicia social, la dignidad y la lucha.

Texto extraído de la nota de Prensa.

“Només quan dibuixo em sento en pau”

Per primera vegada, Barcelona exposa la creativitat visionària de la mèdium i artista Josefa Tolrà.

Neus Puig Riera

Dilluns 17/02/2020

Núvol

No és habitual relacionar **Joan Brossa** amb altres disciplines, i menys amb produccions fetes per dones. Aquest és el parer de **Pilar Bonet** i **Sandra Martínez**, comissàries de l'exposició que acull la Fundació Joan Brossa, *La mèdium i l'artista. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa*. La seva investigació es manté sota una perspectiva de gènere. Conscients que la relació entre els dos personatges és agosarada i poc ortodoxa, estan a favor de la creació de nous espais de trobada com el que suposa aquesta exposició. Malgrat la mostra tingui diferents lectures, com reconeix Bonet, les obres de **Josefa Tolrà** i Joan Brossa entren en diàleg per posar en relació allò que comparteixen en clau gràfica, poètica i vital.

Les peces seleccionades del poeta s'acompanyen de dibuixos, llibretes i cites destacades de la mèdium, que es presenten estructurades en **3 parts**: l'escolta de la veu del més enllà que origina la seva creativitat i que en ambdós casos es relaciona amb la Guerra Civil (ell, a les trinxeres, i ella amb la mort del fill gran en un camp de refugiats al sud de França); l'univers, una invitació al viatge de la vida amb la presència de la ciència amb els àtoms, els micro i els macrocosmos; i la utopia, plantejada des de la realitat social que lluita per assolir la llibertat, cedint l'espai a la cultura popular, el folklore, la pàtria, la terra, Catalunya, etc.

Josefa Tolrà i Abril (Cabrls, 1880-1959) és la mèdium i artista catalana més representativa de l'art visionari del segle XX. Si bé Dubuffet qualificaria la seva obra d'art brut, les comissàries prefereixen parlar d'**art mediúmic**, art **espiritista**, **outsider art** o *extraordinary art* (fent servir terminologia anglesa); de la mateixa manera que també defugen la terminologia “autodidacta” per referir-se a la manca d'educació artística tant de Josefa Tolrà com de Joan Brossa, al connotar un art de segona categoria. I és que ella s'inicià en el dibuix per superar la tristesa de la mort dels seus fills, guiada per la inspiració d'éssers de llum que l'envoltaven i li parlaven –“Només quan dibuixo em sento en pau”, explicava sobre la seva activitat creativa–. La seva obra està fonamentada en la filosofia **Espiritista** que ella i part de la família, vinculada a la pagesia, seguien en la clandestinitat, molt estesa a Europa i especialment activa a Catalunya a través dels vincles amb els propòsits del socialisme utòpic i l'anarquisme.

Brossa va fer-li la primera de diverses visites el desembre de 1955, quan la va anar a visitar a Cabrils amb amics del Club 49 i Dau al Set, els quals admiraven el seu talent. Tots dos creien en el més enllà i en el bé comú, eren excèntrics i àcrates d'esperit, estaven afectats per l'inconegut i alliberats dels diners. Tolrà s'estimava el poeta i l'aura de llum que desprenia i en una ocasió li va dir: "Tu, noiet, estàs al costat de Déu. Però hi estàs d'esquena...". Apreciava la bondat del poeta, anarquista de cor com ho era ella, i la renúncia que feia a qualsevol imposició que no fos la vida en llibertat i la pobresa com a forma d'emancipació.

Pepeta –tal i com li deien els seus familiars malgrat firmés com a 'Josefa'– veia l'aura de les persones, es comunicava amb els esperits dels morts i transcrivia en llibretes les seves comunicacions. En pocs anys va realitzar més d'un centenar de dibuixos (**dibuixos "fluídics"**) i va escriure i il·lustrar una trentena de llibretes amb poemes, novel·les, aforismes, reflexions científiques i receptes guaridores. Com a espiritista, mai va comercialitzar les seves obres i en paraules de les comissàries: "El dibuix comença en un estat de trànsit, a partir d'una espiral que creix i fa germinar allò que els ulls no poden veure i l'esperit percep. L'automatisme psíquic i els viatges astrals la porten a mons desconeguts que inspiren les fantasies planetàries, figures místiques, passatges dels evangelis i escenaris populars que dibuixa o relata per escrit."

A la primera planta de la Fundació s'ha habilitat un espai de consulta amb llibres i catàlegs d'ambdós creadors. Per a més informació sobre les activitats i visites guiades es pot consultar a la seva pàgina web.

Joan Brossa i Josefa Tolrà, l'ateu i la mèdium

Sembla paradoxal que Joan Brossa, el poeta que proclamava el seu ateisme ajuntant un crucifix amb una hèlix, visités una mèdium. No era creient, però li agradava allò desconegut com a possibilitat i com a joc.

Maria Gelpí

Dimecres 19/02/2020

Mirador de les arts

La Fundació Joan Brossa repassa l'espurnejant relació entre Josefa Tolrà i Brossa a l'exposició *La mèdium i l'artista*. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa, comissariada per Sandra Martínez i la incansable investigadora Pilar Bonet, que porta ja anys dedicada a l'estudi i la divulgació de l'obra d'aquesta peculiar artista.

Les raons que van portar a Brossa, juntament amb d'altres companys del *Dau al Set* als anys cinquanta, a visitar a una modesta vídua de Cabrils que assegurava comunicar-se amb uns "protectors" d'ultratomba, una dona d'aquestes amb faldilla i mocador negres –com la va fotografiar

Leopoldo Pomés–, que vehiculava l'angoixa de la pèrdua dels éssers estimats a través del dibuix d'espirls esteses en el temps del dol, amb tinta sobre qualsevol paper o com petites puntades de bona cosidora, era senzilla: si li queies en gràcia –explicava Brossa–, et contestava allò que li preguntaves. Mai se li hagués passat pel cap cobrar per això. Tancava els ulls, s'aferrava a una elemental cadira amb les mans i amb veu transposada

donava respostes sempre inesperades, encriptades i de vegades paradoxals, plenes de màgiques polisèmies: “La pintura es un correo de tipo práctico”. Aquest tipus de frases no eren estranyes en la poesia encriptada de Brossa ni en el seu sobri teatre que projectava, encoratjat per la seva fascinació pel escapisme i el transformisme de l’actor italià Leopoldo Fregoli. No debades, Josefa es capbussava en el paper dels seus efímers “protectors”, adoptava diferents personalitats i parlava per boca d’ells.

Brossa va aprendre de Foix que calia saber compondre sonets cada dia no sols per construir enrevessades sextines sinó perquè per trencar les normes cal primer conèixer-les bé. De Dadà va recollir l’ús d’imatges oníriques, encadenades entre elles mitjançant associacions inconscients, que recullen per exemple el seu poemari *Fogall de sonets* (1944-48). Les lectures de Jung, Freud i l’ocultisme de saló s’havien fet imprescindibles per a tot aquell que volgués explorar les possibilitats de l’art antidogmàtic i sense prejudicis. Brossa, que en la seva joventut havia estat venedor de llibres prohibits, també era un assidu lector de textos esotèrics i conductistes. Però no es va limitar a aprendre d’ells, sinó que va portar a la pràctica el mandat freudià de matar el pare per negar dependències, tot combinant el misteri d’allò oníric amb la màgia de l’il·lusionista, assumint el joc de paraules i el truc racional per generar una poesia explosiva, capaç de dissoldre la barrera de les arts, com a bon artista d’avantguarda, però des de la seva personal òptica de poeta. A partir d’aleshores, el dibuix i el grafisme, els objectes de consum, les ombres xineses, els guions de cinema, la música harmònicament colpejada i el transformisme d’entaratat, es transformaran en eines per suggerir en l’espectador allò que de vegades no es podia dir obertament durant el franquisme.

D’alguna manera Brossa representava, corregit i augmentat, tot allò que evocava la Barcelona canalla d’abans del franquisme, aquella ciutat que sentia l’imperatiu de Rimbaud de ser “absolutament moderna”, en la qual va arribar a haver-hi l’any 25 un “Cabaret de la mort” al millor estil del *Cabaret du Néant* parisenc, al número 72 de l’Avinguda del Paral·lel, al soterrani del Cabaret Sevilla, de posat macabre, begudes d’ultratomba, il·lusionistes, mentalistes i noies *vamp*. Brossa havia quedat fascinat pels cabarets que visitaria anys més tard a França on l’espectacle sorneguer, pintat de prostíbul, alleujava amb ironia el dolor polític; de manera que va fer de Christa Leem, l’artista que va revolucionar el *striptease* dels anys 70, la seva *gauche divine*. Christa Leem actuava al Cabaret Barcelona de Nit, mític local nocturn del barri xinès que de vegades concentrava més celebritats per rajola que les llotges del Liceu, especialment quan la programació d’aquest havia acabat i absorbia el seu públic.

Però cal recordar que els inicis del local es remunten a la Barcelona de l’any 36 quan l’antre, juntament amb el Cabaret La Criolla, visitat a principis dels anys 30 per celebritats com Ingrid Bergmann, David Niven o Simon Wells i destruït per una bomba el 38, era freqüentat per les *flappers* més famoses de la ciutat, noies de vida distreta, cabell despentinat i faldilla curta que fumaven i es besaven. Allà, als depriments anys cinquanta, el barri es va transformar en un sòrdid prostíbul de putes

barates i *marines* assedegats. Alguns expliquen que d'aquests carrers va sorgir l'expressió "pollas en vinagre" per l'ús de l'acètic com a antisèptic d'urgència per part de les noies.

La Barcelona de la segona meitat del segle XX, la de Brossa, absolutament moderna, la del *Dau al Set* com una aposta impossible i la del *Club 49* com a preludi de *ZAJ*, obre de nou la possibilitat de l'incòmode abans que allò inadaptat es tornés canònic i allò alternatiu esdevingués una impostada forma de vida. Brossa, com Josefa Tolrà, va portar una vida dedicada a l'art del jeroglífic que, ple de lògica estimulant, escapava a tota litúrgia imposada per poders religiosos i seculars. Podem dir que ambdós es regien per les dues conegudes màximes del poeta: "Conec la utilitat de la inutilitat i tinc la riquesa de no voler ser ric".

L'exposició *La mèdium i l'artista. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa* es pot visitar a la Fundació Joan Brossa, a Barcelona, fins el 31 de maig.

Agafem una lletra i canviem el món

Autor: **Judith Barnés**

Il·lustracions: **Sònia Estévez**

Maria Gelpí

Dimecres 19/02/2020

Mirador de les arts

Joan Brossa (Barcelona, 1919-1998) va ser poeta, un poeta en el sentit més ampli del mot, que transformava la realitat, jugava amb les lletres i experimentava amb la paraula en un acte de llibertat creativa. De fet, havia arribat a dir que no sabia si era un poeta que feia màgia o un mag que feia poesia. A través del joc i de la transformació, el poeta ens convida a veure el món des d'una altra perspectiva, obre finestres, ens fa reflexionar. Benvinguts al món impossible d'un poeta que el fa possible!

Tant el registre de la narració com l'estil de les imatges estan adequats per a lectors a partir de 7 anys. El text i les il·lustracions s'asseguren de tractar temes didàctics transversals als àmbits d'activitat del personatge, de cara tant a la lectura en família com a l'ús en centres escolars i al reforç del programa educatiu.

La mèdium que fascinava a Joan Brossa

La Fundació Joan Brossa de Barcelona ha inaugurat una exposició que relaciona la figura de Josefa Tolrà, una mèdium artista, amb el poeta.

Montserrat Serra

Dissabte 22/02/2020

Vilaweb

Al llarg de la història, en petits racons del país, han sorgit personatges que no han sortit pas del seu indret, que no s'han fet coneguts, però que han tingut un tremp artístic i una personalitat especials i que tot i ser autodidactes, han seduït altres artistes, aquests sí, reconeguts, que des de la seva sensibilitat s'han sentit atrets pel magnetisme d'aquests personatges únics. És el cas de l'Avi Vila, de Sant Pol de Mar, per exemple, del qual l'artista Perejaume estava embadalit i li va dedicar una part de l'exposició 'Nocturn diürn. Sant Pol de Mar 1911-1980'. Explica Perejaume que l'Avi Vila, paleta, ja era gran quan es va posar a pintar. Però com que es va morir encara més gran, va deixar una producció copiosa de dibuixos i pintures molt diverses: 'Dibuixos que desvetllen intuïcions sorprenents, inusuals, però sempre sembla que ho fan per compte propi, al marge de la voluntat del seu autor.'

Doncs a Cabrils, un altre poble del Maresme, a pocs quilòmetres de Sant Pol, per la mateixa època que l'Avi Vila, si fa no fa, va néixer, el 1880, va créixer, es va casar i va tenir tres fills (dos nois i una noia) una senyora que es deia **Josefa Tolrà**. Explica Pilar Bonet, historiadora de l'art i membre de l'Associació Josefa Tolrà, que arran de la mort de dos dels seus fills, de gana, en un camp de concentració de la Catalunya Nord, fugint de les

tropes franquistes, la Josefa va caure en un estat depressiu. Va ser aleshores, ja en plena postguerra, que va començar a sentir veus. Un parent, que havia estat d'un grup espiritista (durant el primer quart de segle XX i, en especial, durant la República, van sovintejar els grups espiritistes), li va dir que estigués tranquil·la, que no era pas res dolent sentir veus, que segurament ella era una persona sensitiva, que podia fer de canalitzadora dels esperits que volien comunicar-se amb els vius. I la Josefa va començar a omplir quaderns d'escrits d'allò que els esperits li dictaven i també va començar a dibuixar allò que veia en els seus moments de trànsit. Es va convertir en una mèdium. Josefa Tolrà no va ser mai diagnosticada de cap malaltia mental.

Josefa Tolrà va estar uns vint anys reproduint el que li deien les veus i dibuixant la percepció que tenia del que veia. I tot i ser autodidacta, perquè no tenia una formació artística ni literària, al llarg de tot aquest temps, fins que es va morir el 1959, va crear una obra, sobretot dibuixos que eren enigmàtics i fascinadors i va anar-los perfeccionant.

Deia Tolrà: 'Només quan dibuixo em sento en pau.' Ella no es va considerar mai una artista, sinó una medidora. Pensava que els dibuixos eren medis sanadors. I no els venia, els regalava. A Joan Brossa n'hi va regalar dos. Com a curiositat, al psiquiatre Joan Obiols no n'hi va voler donar mai cap.

Dau al Set i Club 49 fascinats per la mèdium

El poeta Joan Brossa va conèixer Josefa Tolrà als anys cinquanta, a través de l'artista Moisès Villèlia, que vivia a Cabrils. I no només Brossa sinó tot el seu entorn, els artistes del grup Dau al Set i els del Club 49. Qui va quedar ben corprès, diuen, de les màgiques imatges que dibuixava Josefa Tolrà, fou el crític d'art Alexandre Cirici Pellicer. I amb aquest grup de la segona avantguarda, d'una manera clandestina i amb nocturnitat, van arribar a muntar, a la mèdium, una exposició a la Sala Gaspar de Barcelona. Només va durar unes hores aquesta mostra i no va ser pública. I va ser Cirici qui va prendre la paraula. En va fer de comissari Joan Obiols, el psiquiatre.

Brossa versus Tolrà i viceversa

Explica Pilar Bonet que aquesta exposició és inèdita i insòlita, perquè Joan Brossa és un autor molt estudiat i se l'ha posat en relació amb altres autors i artistes contemporanis, però mai se l'havia posat en relació amb una dona que no tenia cap vincle amb els cenacles artístics. I aquest és un fet diferencial. L'exposició La mèdium i el poeta es pot veure a la Fundació Joan Brossa de Barcelona totes les tardes i vespres de dimarts a diumenge fins al 31 de maig. I l'entrada és de franc.

Diu Bonet: 'De la relació de Brossa i Tolrà en fem una lectura molt literària, molt lliure i des d'una perspectiva de gènere i política. Perquè des que vam crear la Fundació Josefa Tolrà, ja fa quatre anys, hem après molt sobre ella i també sobre Joan Brossa. Ens consta que poeta i mèdium es van admirar mútuament. Tenim el testimoni de Brossa parlant amb molta admiració de la Josefa Tolrà. Ella captava l'aura de les persones i feina una lectura de l'esperit de la gent. I li havia dit una vegada a Brossa: "Tu, fillet, ets molt a prop de déu, però sempre t'hi poses d'esquena." I d'ella mateixa deia: "Jo no sóc creient, però crec en l'inconegut." S'assemblaven molt', diu Pilar Bonet.

Per això, en el primer apartat de l'exposició, 'El més enllà. L'inici de la creació: la veu', la comissària recorda que durant la guerra, enmig de la Batalla del Segre, Joan Brossa va sentir una veu. Això el va fer moure endavant. Tot just després, queia una bomba al seu costat, allà on uns segons abans es trobava. La veu li va salvar la vida. Brossa ho concebia com una segona naixença. (Precisament, i més enllà de l'exposició, recordem que Cabosanroque ho mostra a l'inici de la instal·lació *No em va fer Joan Brossa*, on es pot sentir l'àudio del poeta explicant-ho).

Planetes i viatges astrals

La Josefa va viure i va morir a Cabrils i d'allà només se'n va moure una vegada, quan va anar a Badalona a veure un altre mèdium. En vida la Josefa Tolrà va fer pocs quilòmetres, però en la imaginació, el viatge que va fer va ser galàctic, un llarg trajecte.

La segona part de l'exposició pren per títol 'L'univers. El viatge de la vida: el Relat'. Josefa Tolrà feia desplaçaments voluntaris cap a l'univers i Joan Brossa també va estar interessat pels planetes. Els espiritistes creien que els homes quan es morien passaven a ser energia. Que un cop mort fas un viatge de coneixement per tots els planetes (Júpiter i Mart són els més importants). I després del viatge ja pots reencarnar-te.

Un dels espais més emocionants de l'exposició és el que es refereix a les seves comunicacions amb Jacint Verdaguer. Hi ha diverses signatures de Verdaguer entre els escrits de Josefa Tolrà. Va dir que ella va parlar diferents vegades amb el poeta de la Renaixença. I s'explica la curiositat que si bé la majoria d'escrits eren en espanyol, amb Verdaguer els textos eren en català.

Utopia i posicionament social i polític

En el compromís social i polític, la mèdium i el poeta també van coincidir. Eren àcrates i utòpics. Diu Pilar Bonet que la Josefa Tolrà es podia associar a paraules com fraternitat, justícia social, bé comú... I argumenta: 'L'espiritisme va recuperar el cristianisme de base, el primitiu o primigeni, molt vinculat al socialisme utòpic i a l'anarquisme. I ella deia que el bé més preuat era la llibertat, llibertat lligada a la idea de cooperació, d'ajuda. I Brossa, en aquest sentit, també li havíem sentit a dir sentències com ara: "Tinc la riquesa de no voler ser ric." Això també ho signaria Josefa Tolrà.'

Josefa Tolrà i Joan Brossa, una connexió nascuda de les forces del més enllà

Carlos Gil-Vernet

Dimecres 26/02/2020

El Nacional

"Un cop veus els dibuixos de Josefa Tolrà no els oblidaràs i sempre els reconeixeràs", comenta Pilar Bonet davant d'una de les seves obres de gran format. No s'equivoca, els dibuixos de Josefa Tolrà (Cabrils, 1880-1959) van més enllà de les normes estètiques i conceptuals del món de l'art, si és que les té. Qui va ser una dona de Cabrils sense formació artística de cap mena va ser capaç de captivar membres de grups tan destacats de l'esfera cultural de l'època com el Dau al Set i el Club 49; entre els artistes que conegueren a Tolrà s'hi troven **Leopoldo Pomés, Alexandre Cirici i Pellicer, Moisès Villèlia i Joan Brossa** entre d'altres. Brossa va conèixer la mèdium i artista l'any 1955 durant una de les visites que aquests grups feien a Tolrà per

conèixer la pagesa que parlava amb els esperits dels morts i deixava guiar la seva mà per dibuixar coses extraordinàries sota els dictats superiors: "Un ésser de llum guia la meua mà", afirmava. Ella es definia com a "catalitzadora de missatges dels esperits", connectava el món terrenal amb aquell esotèric i sobrenatural.

La **Fundació Joan Brossa** acull la mostra ***La mèdium i el poeta.***

Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa,

comissariada per **Sandra Martínez** i Pilar Bonet. Ara 61 anys després de la visita de Brossa a Cabrils, Josefa Tolrà visita el poeta a casa seva. "És com una visita de cortesia, aquesta idea em va semblar molt maca", admet Bonet emocionada. A Barcelona no s'ha fet mai una exposició tan gran amb dibuixos de Josefa Tolrà, tot i que n'hi ha que han estat al MNAC o a

Es Baluard de Palma, en total més de 20 dibuixos omplen les parets de la fundació.

Dau al Set havien passat per una època magicista interessats pel món del més enllà i l'inconscient. Va ser aquesta fascinació del grup la que els va portar fins a Tolrà. Per exemple, el crític d'art Alexandre Cirici i Pellisser va quedar impactat pels seus dibuixos, com els dibuixava, què escrivia i que parlava. "Ella ho feia tot en estat de trànsit o posttrànsit. És a dir, primer feia com una mena de connexió amb els esperits i després responia una pregunta que li havien fet, sortia un dibuix o un escrit on deixava constància de la seva comunicació amb els esperits", explica Pilar Bonet. "Era una forma d'automatisme psíquic que interessava molt al Dau al Set i al Surrealisme", afegeix. El que Josefa Tolrà va fer no entrava dins dels cercles artístics de la seva època, però la seva figura i la seva obra interessava als artistes que buscaven respostes més enllà del món tangible. "Ni tan sols es considerava autora del que feia perquè deia que era un altre el que li havia dit, a vegades signa amb el nom de *Mediadora Mecànica*", mititza Bonet. Per a ella és més important fer valdre Josefa Tolrà per allò que va fer que no pas pel fet que Dau al Set i altres grups d'artistes l'anessin a veure. Per a Pilar Bonet, Tolrà seria igual d'important encara que no hagués rebut cap visita per part de les esferes culturals de l'època.

Brossa va visitar Josefa Tolrà en diverses ocasions, com a bon lector d'autors com **Carl Gustav Jung** o **Sigmund Freud** i admirador de les teories de la psicoanàlisi, vivia unes vibracions similars amb Tolrà que els apropaven al món de la màgia. "Hi havia moltes coses en comú entre aquesta transcendència no creient d'en Brossa i les formes de transcendència laica que permetia a Josefa Tolrà viatjar més enllà del món material", diu Bonet al pensar en la relació entre la mèdium i l'artista. "El concepte que més s'escau per a definir l'obra de Tolrà és art mediúmic, perquè si ella no hagués estat mèdium no hauria escrit ni dibuixat mai", afegeix.

Un recorregut pels fets transcendents de la vida de la mèdium i el poeta

La mostra es divideix en tres parts que reflecteixen relats diferents. El primer és l'inici de la creativitat, on Brossa i Tolrà coincideixen. Tots dos van escoltar **La Veu** que dona nom a aquesta primera secció. Al poema titulat *La batalla del Segre, segona naixença*, Brossa explica com una veu vinent del més enllà el va cridar per salvar-lo de l'explosió d'una bomba durant la guerra. Pilar Bonet creu que l'experiència de "la veu" és força capital a l'hora d'explicar la pràctica poètica de Joan Brossa. Ja que, igual que Josefa Tolrà, va practicar l'automatisme i la poesia nascuda de l'inconscient. En el cas de la mèdium va ser la pèrdua de dos fills, entre ells l'hereu al final de la guerra a un camp de presoners a França. Arran d'aquest cop tan dolorós Tolrà va entrar en una depressió que la dugué a sentir veus a casa seva. "Va parlar de reencarnació, aquesta possibilitat d'una segona vida va ser anomenada segona naixença per Brossa", explica la comissària.

Un dels fets diferencial de la mostra és el parlar de l'**Espiritisme**, un moviment espiritual amb molta presència a Catalunya a les acaballes del segle XIX i començaments del XX, vinculat a les famílies obreres i al **Socialisme Utòpic** i l'**Anarquisme**. “Era una forma d'espiritualitat laica i autogestionada que casava amb aquells ideals, era la transcendència de la gent humil”, explica Pilar Bonet. “El que ens fa bons i mereixedors d'una reencarnació és la nostra moral, com ens hem portat amb els altres. És una idea del Cristianisme primitiu, més de base social”, afegeix. Barcelona, Sabadell, Mataró, Igualada... les ciutats més industrialitzades del país eren la llar de l'Espiritisme, perseguit per l'Església. Joan Brossa no va ser espiritisme però l'Anarquisme de Joan Brossa el va apropar a aquest moviment.

El segon apartat de l'exposició està dedicat a **l'Univers**, els dos inicien un viatge per la galàxia parlant sobre les estrelles, el cosmos i l'existència més enllà del nostre planeta com una forma alliberada d'imaginació. Els poemes escrits, els poemes visuals i els dibuixos de tant un com l'altre comparteixen taules i vitrines en referències als viatges interestatals. Finalment la mostra finalitza amb la idea d'**Utopia**, tant Brossa com Tolrà van viure lligats a la seva terra i tradicions. La utopia il·lustra aquest amor pel territori, el desig de llibertat i independència que van viure els dos.

L'exposició és una mostra inèdita mai feta on la figura del poeta es relaciona per primer cop amb una dona. Ambdues comissàries es mostren agraïdes de veure com aquesta relació entre Brossa i Tolrà s'ha pogut portar a l'espai Brossa. “Els visitants descobriran fotografies, dibuixos i objectes poètics en unes taules en semi cercle que recorden al taulell de la ouija i a l'espai còsmic”, assegura Pilar Bonet. Amb aquesta exposició temporal la Fundació Joan Brossa reprèn el cicle ***La realitat en crisi*** iniciat amb la mostra ***Art i folia. Joan Obiols Vié. Psiquiatre i humanista*** i planteja una exposició, formada per un centenar de peces i dibuixos, alguns d'inèdits, que posa en relació i diàleg astral entre la mèdium i el poeta. Un projecte que ha estat possible gràcies a la col·laboració de l'**Associació Josefa Tolrà** i de l'**ACM de Marató** i al suport de l'Ajuntament de Barcelona. Per primera vegada, Barcelona acull un conjunt extens i representatiu de la creativitat visionària de la mèdium i artista Josefa Tolrà i el posa en relació amb la creació més metafísica i existencialista del poeta.

La médium y el poeta. Obra plástica de Josefa Tolrà y Joan Brossa

---

Eduard Rebol·l

Diumenge 01/03/2020

nagarimagazine.com

En el círculo: un bardo que emerge desde la radicalidad, la experimentación y el juego dentro del género. Un poeta que urde un surco en la literatura de vanguardia durante el siglo XX en Cataluña. Y crea un antes y un después. Su nombre, Joan Brossa (1919-1998).

En el centro del área: una mujer campesina impone sus manos sobre cualquier necesitado que acuda pidiendo ayuda para regenerar su alma. A partir de aquí, la dicción que brota de su interior, le permite alejar el mal del ser que habita en aquella piel. De profesión: médium. Su culto: el espiritismo. Sin pretenderlo: **una artista de lo extraordinario**. Su nombre Josefa Tolrà (1880-1959).

El objetivo de sus curadoras **Pilar Bonet y Sandra Martínez**: investigar la analogía inconsciente y paralela que permite vivificar entre ambos personajes: relatos, versos, poemas visuales, esbozos, profecías, pensamientos, voz y voces, dibujos de espíritus bajo la luz, astros en su ciclo celestial, universos, la reencarnación del ser, el juego objetual o incluso la técnica del bordado para recrear el sosiego que practica “La Pepeta; apodo conocido en su Cabrils de origen, donde reside Josefa Tolrà en Catalunya. “No puede haber paz ...donde no es comprendida la armonía”.

Primera visita de Joan Brossa. Tiene 30 años. Invierno. Leopoldo Pomés hace una foto de ella en la cocina. Junto a él un grupo de artistas de vanguardia relacionados con el prestigioso Club 49 y *Dau al Set* (Modest Cuixart, Joan Ponç, Antoni Tàpies...). Acude porque “hacía unos dibujos maravillosos”. Si bien nunca escribió sobre ella, sí que se acercó por su interés en el mundo del hermetismo, la magia, la hipnosis, e incluso el psicoanálisis de Jung. Un hecho vivencial durante la guerra civil española le impactará de cerca. Así lo evoca en su poema *El Front del Segre* el poeta le impacta el “volver a nacer” en medio de la tragedia.

*.../ Cada noche continúan las escaramuzas
 para rescatar a los tanques, con pérdidas.
 Los morteros vuelven a la misma.
 Una noche, a eso de las doce,
nací por segunda vez.
 Estoy solo,
 Cercado de sacos en un lugar de observación.
 Una voz grita “Juan.*

*Reculo en la trinchera y, al constatar
 que no había nadie, incide
 en el lugar donde estaba antes una bomba
 Falla la espoleta
 y me llena de humo y olor
 de asado. Me silban
 las orejas. Después
 soy trasladado, extendido
 en una camilla,
y miro, como puedo, el firmamento...*

Josefa nunca salió de casa. Tuvo tres hijos. Dos se les murieron. Uno de pequeño y el segundo de hambre durante la guerra. A partir de aquí, entra en un pozo negro. Y empieza a escuchar vocablos que hablan en nombre propio. “No me dejéis sola porque oigo voces y veo rostros que acuden a verme”. Según sus propias palabras, es la mano la que dibuja lo que aquella voz le dictaba bajo un estilo heterodoxo, natural y distinto. Este léxico que adquiere desde el más allá, es el inicio de la creatividad en sus trabajos no-voluntarios. Crea dibujos, poemas y bordados que acostumbra a regalar a quien acude a su domicilio de visita. Su relación con Brossa era especial desde la propia aura que ella creía que el poeta desprendiese: “Tu hijito mío estás cerquita de Dios ...pero te encuentras de espaldas a Él”.

La exposición se divide en tres partes. 1 *El más allá*. Centrada en el mundo esotérico y religioso de ambos y su implosión en sus obras artísticas o literarias. El mundo del espiritismo y sus valores de acogida y trascendencia; es decir, en la voz que proyectan. 2 *El universo*. El tema del viaje o el relato. Los distintos modelos del cosmos incluyendo los que ofrece la ciencia y otras lecturas en paralelo. 3 *La utopía*. La relación que circunda en sus vidas versus la cultura popular o el paisaje entre otros. La libertad o los propios valores que otorga el anarquismo humanista, la justicia social o la fraternidad entre ambos, ligada al momento histórico que les tocó vivir en la España de Franco.

Joan Brossa da Barcellona all'Avana

30 poemi visivi creati dal poeta catalano per lo spazio urbano

---

Roberta Bosco

03/2020

Il Giornale dell'Arte

Barcellona (Spagna). «*Poeta, drammaturgo, prestigiatore e artista plastico, Joan Brossa fu un creatore trasversale che sperimentò con molteplici linguaggi ed elementi, compreso il territorio urbano, che utilizzò come una pagina in bianco per i suoi poemi visivi*». Lo afferma Judith Barnés, conservatrice della Fundació Joan Brossa e autrice con Gloria Bordons e Daniel Giralt-Miracle del libro *Itinerarios brossianos* (138 pp., 48 ill., Ayuntamiento de Barcellona e Fundació Brossa, Barcellona 2019, € 9,00) che raggruppa in 7 itinerari i 30 poemi visivi creati da Brossa per lo spazio urbano.

Sei si snodano attraverso Barcellona e il settimo presenta opere di altre località catalane e quelle che si trovano a Palma di Majorca, Andorra, Francoforte (Germania) e L'Avana (Cuba). Il primo intervento di Brossa

per lo spazio pubblico fu nel 1984 quando creò il «Poema visivo transitabile in tre tempi» per il Velodromo di Horta. L'opera, che inizia con un'«A» di grandi dimensioni, è una costruzione sintattica nella natura che finisce con la distruzione materializzata in un'altra «A», questa volta fatta a pezzi.

Una gigantesca cavalletta metallica sul tetto del Collegio dei Geometri; misteriose orme di passi lasciate da piedi invisibili in una parete della calle Valencia; due A maiuscole intrecciate come trapezisti all'ingresso del negozio di magia più antico di Barcellona (Ingenio, calle Rauric 6); il libro aperto su Paseo de Gracia e una maschera, simbolo del teatro e della trasgressione, incrostata nel pavimento della Rambla, sono alcuni dei poemi oggetto che formano parte degli itinerari barcellonesi.

Molte opere hanno un forte contenuto politico come lo stivale militare collocato a Corbera d'Ebre, in ricordo del massacro dei repubblicani nella battaglia più sanguinosa della Guerra Civile. Il libro segnala anche le opere create da altri artisti in omaggio a Brossa, così come i luoghi in cui visse, studiò o lavorò e ricorda anche i progetti che per motivi diversi non si sono materializzati.

La Fundació Joan Brossa reobre el seu espai

La Llança

Dijous 11/06/2020

elnacional.cat

La **Fundació Joan Brossa** ha anunciat que tornarà a obrir les portes al públic a partir del divendres 12 de juny. L'exposició ***La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa***, comissariada per **Pilar Bonet** i **Sandra Martínez**, serà prorrogada fins al 25 d'octubre. A partir de l'1 de setembre la sala reprendrà la normalitat i es preveu la inauguració de dos projectes a l'espai: ***Ganivet***, de **Laia Estruch**, i les tres propostes seleccionades per a la segona edició del ***PostBrossa***. Altres activitats destacades de la tardor seran el cicle de diàlegs interdisciplinars ***D'anada i de tornada***, comissariat per **Ester Xarxay**, i el curs de creació poètica ***Eina MortaViva***, a càrrec de **Maria Sevilla** i de **Raquel Santanera**.

La Fundació Joan Brossa reobre con la exposición “La mèdium i el poeta”

Redacció

Dijous 11/06/2020

La Vanguardia

La La Fundació Joan Brossa vuelve a abrir sus puertas este viernes 12 de junio con la exposición “La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa”, inaugurada el 6 de febrero y que ha permanecido cerrada durante tres meses debido a la crisis sanitaria del coronavirus.

La entidad reobre de jueves a domingo con horario de 16:00 a 21:00 horas hasta el 31 de julio, y a partir del 1 de septiembre reobre en su horario habitual, de martes a domingo de 16:00 a 21:00 horas.

Durante el verano no habrá ninguna actividad cultural presencial y se tomarán “todas las medidas de seguridad, higiene y protección necesarias para poder visitar el espacio y disfrutar de la exposición”, razón por la cual se inhabilitará el acceso a la primera planta.

La exposición “La mèdium i el poeta”, formada por un centenar de piezas y dibujos y comisariada por Pilar Bonet y Sandra Martínez, es fruto de la colaboración con la Asociación Josefa Tolrà y la ACM de Mataró, con el apoyo del departamento de Cultura y el Ayuntamiento de Barcelona y será prorrogada hasta el 25 de octubre.

Con esta exposición, “Barcelona acoge un conjunto extenso y representativo de la creatividad visionaria de la mèdium y artista Josefa Tolrà y lo pone en relación con la creación más metafísica y existencialista del poeta”.

La programación vinculada a la exposición se desarrollará a partir de septiembre e incluye una reinauguración con la presentación del catálogo de la muestra que tendrá lugar la primera mitad de septiembre y contará con textos de Pilar Bonet, Glòria Bordons, Manuel Guerrero, Dolors Marín y Sandra Martínez.

El 17 de septiembre se inaugura también “Ganivet”, de Laia Estruch, el primer proyecto expositivo del programa “Arbust Brossa”, nacido con la voluntad de hacer dialogar la obra de Brossa con la de otros creadores contemporáneos y con la que cada año la fundación pedirá a un artista que conecte con el poeta.

El jueves 12 de noviembre se inaugura la segunda edición del PostBrossa, que acogerá tres proyectos que se integrarán con la arquitectura del edificio y que se activarán con acciones.

El 15 de julio el jurado hará públicas las tres propuestas ganadoras para el PostBrossa entre las 46 presentadas hasta el pasado 25 de mayo.

El lunes 28 de septiembre se retomará el ciclo de conversaciones iniciado el año pasado “D'anada i de tornada”, que constará de seis sesiones con la participación de Gabriel, Núria Piròmana d'Argos, Maria Arnal, Xavi Llores, Irene Solà, David Ymbernón, Jordi Aligué, Mireia Zantop, Sion Serra (Francesc Ovi), Martí Sales, Rosa Pou y Pia Sommer.

Asimismo, la Fundación Joan Brossa iniciará un ciclo de cursos de creación poética que empezará en julio de forma virtual con “Videopoesia. Poesia en moviment” y que en septiembre tendrá su curso presencial a partir del 29 de septiembre con “Eina MortaViva”.

La Brossa también distribuirá el catálogo “La xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia experimental, 1946-1980”, a cargo de Eduard Escoffet, con una antología de 79 poemas visuales y documentación sobre la exposición de 2019 en el marco del Any Joan Brossa. EFE.

La mèdium i el poeta

Redacció

Diumenge 21/06/2020

Ara diumenge

Joan Brossa va conèixer l'artista i mèdium catalana Josefa Tolrà a la dècada dels anys cinquanta amb motiu de les visites que els amics de l'entorn de Dau al Set i del Club 49 feien a Cabrils per admirar el talent visionari d'aquesta artista. Amb l'exposició *La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa*, Barcelona acull un conjunt extens i representatiu de la creativitat visionària de Tolrà i el posa en relació amb la creació més metafísica i existencialista del poeta. Una història d'amor a l'Univers que es podrà visitar fins al 25 d'octubre a la Fundació Joan Brossa.

La cara i la creu dels centres d'art postcovid

El Museu Picasso limita l'aforament a una quarta part i la Fundació Brossa limita els dies d'obertura

---

Laura Sangrà

Dilluns 22/06/2020, a les 18.04

Betevé

Les promocions per incentivar la venda d'entrades és una fórmula que a la Fundació Brossa, veïna del Museu Picasso, no li servia per encarar la reobertura, ja que des de sempre és d'entrada lliure. Però, justament, no dependre de la taquilla i no ser un centre d'art de masses els dona la llibertat de no haver d'acotar l'aforament.

El que sí han hagut d'ajustar és l'espai visitable, perquè al pis de dalt hi ha punts de consulta bibliogràfica que ara romandran tancats, i també han hagut d'escurçar els dies d'obertura al públic per tal d'esmoreir les despeses extraordinàries derivades de la neteja extra de l'espai, unes “desinfeccions periòdiques amb una regularitat que fins ara no fèiem”, explica Maria Canelles, responsable de projectes expositius i programació a la Fundació Brossa. Ara obren de dijous a diumenge de 16 a 21 h.

L'exposició que tenien quan va esclatar la pandèmia estava dedicada a la mèdium i artista Josefa Tolrà. S'havia de cloure el 31 de maig però l'han prorrogat fins a finals d'octubre.

Les millors exposicions de Barcelona

Redacció

Dimarts 23/06/2020

Time Out

La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa

L'exposició connecta les figures i l'obra de Josefa Tolrà i Joan Brossa a partir de peces i dibuixos, alguns d'inèdits. També s'examina la relació creativa entre la mèdium i el poeta, que es van conèixer a través de Dau al Set, i l'admiració que sentien l'un per l'altre: Brossa va adquirir tres dibuixos de Tolrà (avui al MACBA) i va parlar de la fascinació cap a l'artista en un documental. Ella va dir a Brossa: "Tu, noiet, estàs al costat de Déu. Però hi estàs d'esquena...". La mostra, comissariada per Pilar Bonet i Sandra Martínez, es distribueix en diferents àmbits: El més enllà, i el paper que va tenir la veu i l'univers sobrenatural en la trajectòria dels dos artistes; L'Univers, amb referències a les cartografies i viatges d'anada i tornada; i La utopia, o l'espai per a la llibertat, amb evocacions al folklore, la pàtria, i la fraternitat.

La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa

---

Time out

Dijous 25/06/2020

Timeout.cat

L'exposició connecta les figures i l'obra de Josefa Tolrà i Joan Brossa a partir de peces i dibuixos, alguns d'inèdits. També s'examina la relació creativa entre la mèdium i el poeta, que es van conèixer a través de Dau al Set, i l'admiració que sentien l'un per l'altre: Brossa va adquirir tres dibuixos de Tolrà (avui al MACBA) i va parlar de la fascinació cap a l'artista en un documental. Ella va dir a Brossa: "Tu, noiet, estàs al costat de Déu. Però hi estàs d'esquena...". La mostra, comissariada per Pilar Bonet i Sandra Martínez, es distribueix en diferents àmbits: El més enllà, i el paper que va tenir la veu i l'univers sobrenatural en la trajectòria dels dos artistes; L'Univers, amb referències a les cartografies i viatges d'anada i tornada; i La utopia, o l'espai per a la llibertat, amb evocacions al folklore, la pàtria, i la fraternitat.

La veu dels serveis educatius

Judith Barnés

Dilluns 06/07/2020,
El Temps de les Arts

Ja fa un parell de setmanes que molts museus i equipaments culturals han obert, de nou, les portes al públic seguint els protocols de seguretat i d'higiene per vetllar per la salut dels visitants. També fa uns dies que les escoles bressol han retornat a la nova normalitat reduint les ràtios a les aules i fixant noves maneres de funcionar dintre del centre. Malgrat que els centres educatius no hagin pogut reprendre l'activitat perquè les vacances escolars ja han iniciat, aquesta setmana han començat els casals d'estiu no només a les escoles sinó també a espais com el CCCB o el Museu del Disseny. Tant els uns com els altres han estat capaços de tirar endavant un programa de lleure que mantingui la distància social sense que es senti el gaudi dels nens. També la Fundació Joan Brossa ha dut a terme la setmana passada la VI Jornada Educativa, enguany en format virtual. I arribats a aquest punt ens fem la pregunta següent: com estant vivint aquesta situació els serveis educatius dels museus?

Durant les darreres setmanes s'ha parlat molt sobre els protocols a seguir per part dels museus o sobre les mesures que es prendran als centres educatius de cara a l'inici del proper curs. Malgrat que vivim en un estat d'excepcionalitat totalment incert, es fa necessari compartir amb els companys de professió i veure de quina manera cal flexibilitzar processos que, fins ara, s'havien automatitzat. És per això que els serveis educatius del Museu Picasso, de la Fundació Antoni Tàpies, de la Fundació Joan Miró, de la Fundació Joan Brossa, del CCCB, del Museu del Disseny, del MACBA, del MNAC, de la Fundació la Caixa i de la Fundació Catalunya – La Pedrera han sumat esforços i durant aquests mesos han creat unes trobades virtuals entre els caps i els tècnics dels equipaments per generar espais que permetin intercanviar les realitats viscudes en cada cas amb la voluntat d'avançar plegats en aquest procés.

Un dels primers debats generats en el grup ha estat el fet de definir quina oferta educativa proposaran als centres educatius de cara al curs 2020-2021. La primera qüestió que sorgeix és si les escoles programaran visites presencials als equipaments. De moment, s'està constatant que els moviments seran molt tímids i que els museus hauran de treballar amb ràtios més petites, sense fer coincidir diferents grups, reduir l'estada a les

sales i evitar les propostes de caràcter manipulatiu. Com a complement, en canvi, s'estan potenciant les propostes en línia des d'una perspectiva atemporal que no tinguin una caducitat així com l'enregistrament de tots els continguts vinculats als programes públics. En aquest sentit, alguns museus estan aprofitant aquesta situació per reciclar-se en aquest tipus de format mentre que els més experimentats, com és el cas de MACBA, s'han aventurat a generar nous projectes digitals com "Hola món". Els projectes o materials de caràcter itinerant tampoc no faltaran dintre de l'oferta educativa dels museus. Un altre tema que ha estat molt discutit dintre del grup a l'hora de dissenyar el programa educatiu dels equipaments és el fet que el museu es desplaci a les escoles i, per tant, si l'equip d'educadors podrà traslladar l'experiència del museu al centre educatiu. Si bé alguns consideren que pot ser una manera d'obrir el museu, d'altres no veuen clar quin criteri cal seguir a l'hora de decidir a quins centres s'hi podrà anar, més enllà d'establir una àrea d'influència que vingui determinada per la proximitat geogràfica de les escoles.

Pel que fa als projectes de curs, tots els equipaments mantindran les aliances amb programes com "En Residència", "Tàndem" o "Apadrina el teu equipament" i, a més, treballaran en projectes de proximitat amb les escoles del barri tot demanant suport als Centres de Recursos Pedagògics dels districtes corresponents. Es percep una necessitat generalitzada d'acompanyament. És per això que els museus estan treballant en propostes que puguin continuar a les aules després de visitar el museu i també en el fet que els museus puguin cedir espais a les escoles. La covid-19 ha creat espais per pensar, per desplegar propostes col·laboratives transversals, per activar càpsules creatives inspirades en els processos de treball dels artistes representats en els museus i també per generar rúbriques d'autoavaluació.

I tot això ho està repensant un equip de persones que treballen amb mediadors, en gran part subcontractats, que es troben en una situació laboral d'ERTO. Es fa molt difícil imaginar com funcionaran aquests serveis educatius si les persones que donen vida a les sales, no poden tornar al museu. A tot això, no cal dir que aquest procés d'adaptació a un nou marc implica una despesa econòmica extraordinària que no estava contemplada per part dels museus i que s'aplica a projectes que, en bona mesura, podran tirar endavant si són autosostenibles. En aquesta situació, es fa difícil imaginar quin rol tindran, a partir d'ara, els mediadors. Potser és un bon moment per reivindicar aquesta figura que, més enllà de generar discursos i d'interactuar amb els diferents segments de públic, és capaç de desplegar continguts per al museu i contribuir a repensar-ne els programes.

Malauradament, si els serveis educatius sempre han disposat de partides pressupostàries ajustades, ara es veuen obligats a reinventar-se amb una estructura econòmica i uns recursos humans fràgils i limitats. Potser també seria adequat construir aliances entre equips de diferents museus per tal de desplegar activitats col·laboratives que promoguin la investigació i la creació a través de les arts i empoderar els serveis educatius, moltes vegades invisibilitzats dintre de l'estructura del museu, a prendre partit

d'altres departaments com podrien ser el de comunicació o el d'exposicions. Les crisis han d'ajudar a reforçar-ne els vincles i no a debilitar-ne les estructures. Els museus són les persones; i les escoles, el futur. Llarga vida als serveis educatius i als professionals de la mediació cultural.

La Fundació Joan Brossa presenta a los ganadores del segundo PostBrossa

---

Redacción

Dimecres 15/07/2020

La Vanguardia

Ja fa un parell de setmanes que molts museus i equipaments culturals han obert, de nou, les portes al públic seguint els protocols de seguiment de Barcelona, 15 jul (EFE).- La Fundació Joan Brossa ha hecho públicos los tres proyectos ganadores de la segunda edición del PostBrossa, que se inaugurarán el 12 de noviembre en la sede de la fundación: "/ph/ algunas voces tomadas", "Anotaciones para una eiségesis" y "Una cartografía de la libertad".

Los tres proyectos, que han sido seleccionados de entre 47 propuestas, formarán parte de la segunda edición del ciclo PostBrossa, que expone en tres ambientes del espacio arquitectónico de La Seca 2 (la biblioteca, la planta baja y el altillo) estos proyectos, que son "a la vez, exposiciones, instalaciones y acciones de la nueva creatividad".

Los proyectos ganadores se escogieron por "la adecuación a las bases de la convocatoria, la calidad del proyecto, el carácter innovador en cuanto al discurso, el formato y el proceso creativos; el ajuste a la arquitectura del edificio, la voluntad de ensanchar los límites de la poesía y por el programa público vinculado a la propuesta".

"/ph/ algunas voces tomadas", de Juan López y Marc Vives, es una intervención en la pared de la biblioteca de La Seca 2 a partir de diferentes piezas (encofrados, dibujos y pequeñas esculturas de cemento), que funcionarán "como una partitura acompañada por un audio interpretado sonoramente a través de la voz".

Marc Vives "aportará el sonido a la partitura-texto-instalación y realizará una acción que puede relacionarse con la poesía futurista".

"Anotaciones para una eiségesis", de Marla Jacarilla, ocupará la planta baja, con obras de Jacarilla que abordan temas como "apropiación, reinterpretación, modificación o plagio", partiendo de materiales ajenos ya existentes para mostrar "la inevitable interpretación subjetiva constante que se expande, modifica y cuestiona la historia del arte y de la poesía".

"Una cartografía de la libertad", de Esther Aldaz, habitará el altillo de La Seca 2 y reivindicará el espacio doméstico "como un refugio y también

como una cárcel", a partir de la construcción de una casa en la que "todos los elementos que la conformarán estarán recubiertos de textos de todo tipo que contengan la palabra 'libertad'". EFE

La Fundació Joan Brosa comunica que arrenca PostBrossa 2020, amb tres projectes seleccionats

---

Redacción

Dimecres 15/07/2020
teatral.net

Quan la Fundació Joan Brossa va aterrar a la part de darrere de l'antiga fàbrica de la moneda, va ocupar l'edifici i el va convertir en un centre poètic i artístic, un ús ben allunyat de l'origen d'aquestes parets, on històricament s'estampava diner.

Durant la tardor del 2019 es va presentar el primer cicle PostBrossa: un conjunt de tres projectes que eren, a la vegada, exposicions, instal·lacions i accions de la nova creativitat. PostBrossa va saber adequar-se a la singularitat de l'edifici i adaptar-se a l'espai arquitectònic dels tres ambients que conformen La Seca 2: la biblioteca, la planta baixa i l'altell. També va saber acompanyar les propostes escollides d'un programa d'accions i interpel·lar i buscar la interacció amb el públic.

Ara, en aquesta segona convocatòria, es va tornar a reivindicar aquest esperit i es va fer una crida oberta a creadors i col·lectius que volguessin habitar La Seca 2 i formar part d'un projecte de comissariat col·lectiu.

Quaranta-set projectes artístics presentats i tres projectes guanyadors

La Fundació Joan Brossa va rebre un total de quaranta-set projectes artístics durant el període en què la segona convocatòria PostBrossa romangué oberta. La selecció dels projectes finalistes, duta a terme per l'equip de programació del Centre d'Estudis Joan Brossa, va ser fluïda però, en canvi, la tria dels tres projectes guanyadors no va ser fàcil atès que hi havia propostes molt potents.

La deliberació final va venir determinada per l'adequació de la proposta a les bases de la convocatòria, per la qualitat del projecte, pel caràcter innovador de la proposta quant al discurs, al format i al procés creatiu, per l'ajustament del projecte a l'arquitectura de l'edifici, per la voluntat d'eixamplar els límits de la poesia i pel programa públic vinculat a la proposta.

Els projectes guanyadors són els següents:

/ph/ algunas voces tomadas, de Juan Lopez i Marc Vives

Intervenció a la paret de la biblioteca de La Seca 2 a partir de diferents peces (encofrats, dibuixos i petites escultures de ciment) que funcionaran com a una partitura acompanyada per un àudio interpretat sonorament a través de la veu. El punt de partida de les intervencions escultòriques seran formes cal·ligràfiques, llibres i textos, signes gràfics, en definitiva, que funcionaran com a trossos de fonemes i que conformaran la partitura per interpretar. Marc Vives aportarà el so a la partitura-text-instal·lació i realitzarà una acció que pot relacionar-se amb la poesia futurista.

+ Informació: www.rayoslopez.com

Anotaciones para una eiségesis, de Marla Jacarilla

Proposta expositiva que ocuparà la planta baixa de La Seca 2 amb obres de Marla Jacarilla que volen abordar temes com “apropiació”, “reinterpretació”, “modificació” o “plagi”. Es partirà de materials aliens ja existents (articles de diaris, gràfics, novel·les, etc.) per mostrar la inevitable interpretació subjectiva constant que s’expandeix, modifica i qüestiona incessantment la història de l’art i de la poesia.

+ Informació: www.marlajacarilla.es

Una cartografia de la libertad, d’Esther Aldaz

Peça que habitarà l’altell de La Seca 2 en què es reivindicarà l’espai domèstic com un refugi i també com una presó. Així doncs, es construirà una casa en què tots els elements que la conformaran seran recoberts de textos de tot tipus que continguin la paraula “llibertat”. Aquesta peça serà “viscuda” per l’artista però també pel públic el qual haurà de prendre’s el seu temps per trobar formes d’entendre la “llibertat”. Durant la pandèmia, la llibertat comença i acaba a les portes de casa nostra, esdevé el llindar, la nostra pell.

+ Informació:

https://issuu.com/aldazesther/docs/dossier_2020_esther_aldez

Per altra banda, deu projectes van quedar finalistes en aquesta segona convocatòria PostBrossa i mereixen una menció especial. Tenint en compte la qualitat d'aquestes propostes, la Fundació no descarta el fet de recollir algunes de les idees presentades i adequar-les a altres programes que l'entitat tingui en curs, ja sigui en forma d'activitat puntual adreçada a públic adolescent o bé com una proposta de futur vinculada al postteatre, a la parateatralitat i a les arts en viu:

El canto de los pájaros, Andrés Galeano

Mira si he conegut terres, Mar Reykjavik

Tactocontacto, Laura Llanelli

LONG, Kernel Dance Theatre

TRANSLITERALITAT, Glòria Giménez

Busco paraules que em portin a casa, Mar Serinyà

Emergències formals, Gabriel Llinàs

Anna Cao o el naixement de la poesia correcta, Santíssima Trinitat

El PostLlopis, Daniel Sàez

La paraula dibuixa, Edouard Cabay

Una tardor interessant i un futur més que prometedor

La Fundació Joan Brossa reprendrà la programació al setembre i ho farà per la porta gran amb la inauguració del projecte **Ganivet de Laia Estruch** que tindrà lloc el 16 de setembre a les 18.30h. i que es podrà visitar a **La Seca 2** durant la tardor acompanyat d'un programa de mediació adreçat a diversos segments de públic.

Joan Brossa fou un esperit lliure que partia d'una idea de poesia que transcendia allò literari, cosa que li permeté transitar entre diferents gèneres d'una forma còmoda i natural tal com es pot veure a l'exposició temporal **La mèdium i el poeta. Una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa**, que es podrà visitar a la seu de la Fundació fins al 25 d'octubre.

Seguint aquesta filosofia creativa, l'entitat cultural aposta per la recerca creativa i per projectes que es plantegin des dels marges de la disciplina, que parteixin de la idea més global possible de la poesia. **El llegat de Brossa**, rellegit i reinterpretat des de la contemporaneïtat, serà invocat de nou: a partir del 16 de setembre amb **Ganivet** i a partir del 12 de novembre amb **PostBrossa 20**.

Calendari d'inauguracions

Inauguració 'Ganivet'. Dimecres 16 de setembre de 2020 a les 18.30h.

Inauguració 'PostBrossa'. Dijous 12 de novembre de 2020 a les 18.30h.

Arts visionaris germans

La Fundació Brossa es capbussa en una exposició en la fascinant història de compenetració entre el poeta i la mèdium i artista de Cabrils Josefa Tolrà

Maria Palau

Diumenge 26/07/2020

El Punt Avui

“Tu, fillet, estàs molt a prop de Déu, però hi vius d’esquena.” Josefa Tolrà veia l’aura de les persones, i va detectar que la de Joan Brossa era lluminosa només obrir-li la porta de casa seva, a Cabrils, en la immediata postguerra. Brossa va quedar fascinat per aquella dona, una humil pagesa coneguda familiarment com la Pepeta, que dibuixava en estats de trànsit i que sense cap mena de formació engaltava manifestos tan profunds del fet artístic com aquest: “La pintura és un correu de tipus pràctic.” Aquest: “La pintura és la natura. Però no oblidis que tu també ets natura.” O aquest, davant d’un dibuix d’un cel estrellat: “Des d’on està fet aquest dibuix, no hi ha ni a dalt ni a baix, ni dreta ni esquerra.”

“Però d’on treia aquestes coses aquesta senyora?”, reflexionava, encara astorat, molts anys després, Brossa en una conversa informal que va gravar en vídeo l’Associació per a la Cultura i l’Art Contemporani de Mataró (ACM) el dia de la inauguració d’una exposició que havia organitzat, en què havia inclòs tres dibuixos de Tolrà, dos deixats per Brossa. Tolrà els hi havia regalat. Mai no en va vendre cap a ningú; hi estava radicalment en contra, d’especular. Els donava a qui creia que ho necessitava, com a talismà. De fet, ella ni se’n considerava l’autora. Tot el que feia, deia, li dictaven els seus guies protectors.

Aquesta filmació, feta pocs mesos abans de la mort de Brossa, ha estat la llavor de l’exposició *La mèdium i el poeta*, que la Fundació Brossa va obrir abans de l’esclat de la pandèmia i que mantindrà al seu espai, a La Seca, fins a finals d’octubre (a l’agost, estarà tancat).

“És una exposició inèdita i insòlita. Només d’entrada perquè a Brossa mai no se l’ha posat en relació amb una dona”, sosté Pilar Bonet, que ha comissariat el projecte junt amb Sandra Martínez. Una dona, la Pepeta, que fa només deu anys era absent del tot a Internet i que ara té obra al Museu del Prado. “Però a Barcelona és la primera vegada que es veuen més de tres obres seves”, adverteix Bonet, la seva principal estudiosa.

Tolrà (1880-1959) i Brossa (1919-1998), l’art de l’una i l’art de l’altre, dialoguen en aquesta mostra, que és una habitació pròpia de l’inconegut. No ha calgut forçar res per ajuntar-los, només estirar el fil de les seves troques vitals per arribar a un moment zero comú. “Curiosament, l’inici de

les seves creativitats particulars ve d'una experiència inesperada que van tenir durant la guerra: haver escoltat una veu", explica Bonet. Brossa, una veu que el va sorprendre a les trinxeres. Va córrer a buscar-la i aquest moviment el va salvar de la mort, perquè, just llavors, va caure un obús al lloc que havia deixat buit. Ja era fosc i es va quedar mirant el firmament. El 1950 ho va evocar en un poema.

Tolrà no es va poder escapar de la mort. No de la seva, sinó de la del seu fill gran, que es va fondre de gana en un camp de refugiats del sud de França. Era el segon fill que perdia. Sempre més va anar vestida de dol. I va començar a sentir veus a casa seva. "A ciutat, l'haguessin duta al manicomí." Però a pagès l'empatia era un valor de la comunitat. La seva família va fer venir un parent dels cercles espiritistes que la va entendre tot d'una. "Va entendre que se li havia obert una porta a un submón on viuen els éssers que són energia. «No tinguis por. El que pots fer com a mediatra és prendre nota del que et diuen i dibuixar-los.» I així ho va fer", relata Bonet.

Pam a pam

L'exposició a la Fundació Brossa ressegueix l'evolució d'aquestes comunicacions amb la dimensió desconeguda. Els primers dibuixos són poc afinats, gargots matussers, "però, a poc a poc, van guanyant un sentit de més bellesa". "Tolrà perfila uns rostres de gran estranyesa, amb uns ulls que et miren sense veure. Aprèn pam a pam, una frase molt brossiana." Tècnicament, també és singular. "Dibuixa com broda, amb puntades."

La seva família li farà costat sempre. La seva filla Maria no deixarà que mai es quedi sense paper. I conservarà les seves obres. Les obres que Brossa i la colla dels avantguardistes catalans van descobrir quan la van anar a visitar. Aquell art visionari, tan instintiu, forjat per la necessitat de sobreviure, els va deixar estabornits. "Cirici Pellicer va tornar de Cabrils a l'estació de Vilassar a peu per intentar entendre el que havia vist." La pintora històrica, com l'anomenava, li havia trencat els esquemes cartesianes. El 1956, el Club 49 li va muntar una exposició nocturna a la galeria Gaspar, amb el psiquiatre Obiols de comissari. Però de tots, Brossa és el que va connectar més amb ella i amb el seu art visionari. El sentia, sens dubte, germà del seu.

La xarxa es fa bosc

Eduard Escoffet reuneix a 'La xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia visual, 1946-1980' l'àmplia antologia experimental de 79 autors

---

David Castillo

Dissabte 22/08/2020

El Punt Avui

L'Any Brossa continua donant fruits. Tinc encara fixades a la memòria les exposicions rellevants. Com la del Museu Morera de Lleida, que recuperava fa uns mesos l'exposició històrica del 1971 a la Petite Galerie de l'Alliance Française, que va unir Joan Brossa, Guillem Viladot i Josep Iglésias del Marquet. També la mostra *Viladot-Brossa* a la Llibreria Blanquerna de Madrid. Ara, Eduard Escoffet aplega a *La xarxa al bosc* –amb magnífica edició a càrrec de Publicacions de l'Ajuntament de Barcelona– una antologia de 79 poemes visuals i documentació de l'exposició celebrada l'any passat. “Tant el

llibre com l'exposició volen aportar materials per traçar una possible cartografia de la poesia experimental a Europa i Amèrica en el temps en què Brossa, des de Barcelona, desenvolupava la seva veu poètica. Es tracta d'una mirada àmplia i necessàriament fragmentària de la galàxia de poetes que juntament amb Brossa van eixamplar enormement el camp d'expressió poètica i van influir en la resta d'àmbits creatius. I aquesta mirada no s'activa des de la reflexió teòrica o l'erudició cronològica, sinó des de la lectura directa de les fonts i el gest instintiu d'assenyalar les coincidències temàtiques i formals. El període que recorre el projecte, del 1946 al 1980, ve determinat per l'aparició a París del lletrisme, que va organitzar la seva primera activitat pública el gener del 1946, i l'inici d'una dècada, la del 1980, en què Brossa començaria a ser àmpliament reconegut. Entre aquests dos anys, poetes de tots els racons d'Europa i Amèrica exploren noves vies per fer dialogar la poesia amb les eines i els llenguatges del present. És també en aquest període quan es multipliquen els grups, revistes, festivals i plataformes que acaben formant una xarxa gairebé infinita que traspasa fronteres i que fa circular poemes visuals,

concrets i sonors en tota mena de suports, sovint efímers i de baix cost. Pel que fa a l'antologia de poesia visual que ocupa bona part del llibre, hem volgut transmetre aquesta idea d'interconnexió plantejant una selecció en què els diversos poemes s'enllacen, com si fossin baules d'una cadena, a partir d'elements estètics, discursius o menys evidents. L'antologia conté tant clàssics de la poesia concreta i visual internacional com poemes menys coneguts o difícils de trobar en altres antologies", explica el compilador.

La veritat és que la tria fa patxoca, perquè Escoffet –nascut el 1979– ha estat recollint material des de la joventut. Va conèixer Brossa i altres exponents de l'avantguarda nacional i internacional i té una col·lecció esplèndida de tota mena de material, significament centrat en la postguerra i en el llarg franquisme. Més enllà de l'exposició efímera, ara l'antologia en renova la lectura, a més enfocada des d'una nova generació. En el pròleg de l'edició trilingüe, en anglès, castellà i català, l'antòleg puntualitza algunes de les característiques de la mostra: "Vam decidir combinar obres icòniques del període i una exploració que anés més enllà dels països i noms que tradicionalment han rebut més atenció, però sobretot vam voler centrar-nos en les eines –revistes, postals, cartells, llibres– que van ajudar a vertebrar la xarxa internacional. Considero que és aquesta idea de xarxa un dels elements més característics d'aquests moviments poètics: a diferència dels moviments d'avantguarda previs a la Segona Guerra Mundial i del que passa en altres coordenades poètiques, els autors aquí presents no formen un grup tancat, enfrontat a la resta de la societat i grups, que aspira a destruir-ho tot per construir un nou món, ni tampoc s'enfronten entre si en una batalla d'egos poètics; hi ha, ben al contrari, una voluntat de reconstrucció, una necessitat de teixir xarxa i complicitats més enllà de les fronteres estatals i lingüístiques després d'una guerra que ho va trastocar tot i que va marcar l'inici d'una homogeneïtzació planetària basada en el poder del capital."

La barreja entre arts plàstiques i literatura que representen la poesia visual i concreta i altres formes d'imatges no discursives se'ns apareixen des del seu potencial, també el subversiu, ben present durant la guerra freda com a resposta als conflictes i dictadures que van assetjar el món aquestes dècades recopilades per Escoffet. La comunicació és un dels elements destacats d'una forma d'expressió original i lliure.

Ioannes Brossa nos fecit

“El poema no conté ni més ni menys art que la pedra escairada.”

Oriol Ponsatí-Murlà

Dimecres 16/09/2020

Núvol

Aquest dilluns passat, *Núvol* va presentar a la **Fundació Joan Brossa** l'*ebook* que recull les cròniques dels diàlegs agrupats al cicle 'Ens va fer Joan Brossa'. Per introduir l'acte, **Oriol Ponsatí-Murlà**, director de la Institució de les Lletres Catalanes, va llegir el text que publiquem a continuació. El llibre us el podeu descarregar en **aquest enllaç**.

Benvolguts amics de la Fundació Joan Brossa: Vicenç Altaió, Glòria Bordons, Judith Barnés, Maria Canelles,

Comissari de l'Any Joan Brossa: Manuel Guerrero,

Director de la revista *Núvol*: Bernat Puigtobella,

M'he de disculpar, en primer lloc, per enviar-vos aquest paper en lloc de ser avui aquí amb vosaltres. I agrair-vos que em permeteu fer-me la il·lusió de ser-hi sense ser-hi, donant-me veu d'aquesta manera estranya i màgica que té sempre el gènere epistolar.

Tot i que vam cloure oficialment l'Any Joan Brossa el 17 de desembre de l'any passat, en un acte a la Sala Petita del TNC, avui ens tornem a trobar en aquest espai, que va ser escenari d'una part important dels més de 300 actes que es van fer arreu del país durant el 2019, per continuar recordant i commemorant Joan Brossa. L'any 2019 va representar un salt innegable en la difusió i el reconeixement de l'obra de Brossa. I ho va ser, sens dubte, gràcies a la capacitat per teixir complicitats imaginatives que va desplegar el seu comissari, Manuel Guerrero (com la d'avui amb els companys de la revista *Núvol*), i gràcies, també, al suport indispensable de la Fundació Joan Brossa. Que tants mesos després, i malgrat els reptes i dificultats que ens imposa la pandèmia, ens tornem a aplegar per donar a conèixer un nou fruit madur de la commemoració em sembla una prova més del seu èxit.

Més d'una vegada m'he entretingut a intentar imaginar els moviments interns que van portar Joan Brossa a titular com ho va fer el seu poemari de 1951, *Em va fer Joan Brossa*.

El poeta havia observat, com hem fet tots, desenes de cases escampades per la nostra geografia, a la llinda de les quals, en una barreja simpàtica i ben habitual de llatí i català, el mestre d'obres havia donat veu a la casa acabada de construir i l'havia fet parlar perquè recordés a la posteritat qui

l'havia engendrat, qui l'havia fet possible per a les generacions venidores, que hi trobarien, gràcies a ell, llar i aixopluc. Inscripcions com ara «Miquel Torrent me fecit. Any 1765» es repeteixen en gairebé tots els pobles i ciutats de Catalunya.

Tot i que aquesta mena d'inscripcions les trobem majoritàriament a l'entrada de les cases, no en són pas exclusives. També és habitual trobar-ne en peces litúrgiques de cert valor. Per exemple, en brodats com el penó de Sant Ot, de la Seu d'Urgell, signat per una ignota artista medieval de principis del segle XII: «Elisava me fecit». La mateixa Elisava que 800 anys més tard donaria nom a una important escola de disseny de Barcelona. La vinculació entre l'artista medieval i el nom de l'escola, per cert, va ser idea, ens explica Antoni de Moragas i Gallissà, d'Alexandre Cirici. ¿De qui, si no?

Fer dir —qui ha fet un objecte—, a l'objecte, qui l'ha fet és en si mateix un perfecte truc d'il·lusió brossiana. No és gens estrany que a Brossa l'atragués la idea. La mena d'objectes parlants que trobem escampats pel nostre país, però, no són qualsevol mena d'objectes. Són sempre objectes *manu*-facturats, fets amb les mans, amb traça, esforç i una clara vocació de perdurabilitat, tant en el cas d'edificacions com en el d'una peça de roba d'ús litúrgic. Objectes d'això que ara en diem *artesanía* i que, malgrat el nom, tendim a distingir netament d'objectes *artístics*. La translació de la llinda de pedra a la coberta del poemari amaga tota una revolució estètica que difícilment es podia expressar de manera més contundent i econòmica. El poema no conté ni més ni menys art que la pedra escairada i el seu valor, per tant, depèn directament de la capacitat del poeta per fer-lo aterrar a la realitat de les coses que són i com són, de les coses que passen. Joan Brossa, paleta. Contra el formalisme, però també contra l'academicisme, és a dir, contra qualsevol apropiació de la vida que acaba acabant amb la vida, *la realitat*, que tampoc no és necessàriament *realisme*. «És fer retornar a l'art el tema *dels homes*», com ens explica João Cabral de Melo en el seu pròleg al poemari.

El pas d'*Em va fer Joan Brossa* a *Ens va fer Joan Brossa*, operat, aquesta vegada, pels hereus de l'escola de màgia brossiana, els amics de la Fundació Brossa, representa un gir novament audaç, que, si llegim amb bona il·lògica brossiana, ens converteix una mica a tots nosaltres, a tots aquells que ens sabem hereus de Brossa, en manu-factures seves, en els desenllaços inesperats de trucs de màgia operats per un poder sense límits: el poder de fer-nos com som mitjançant la màgia de les paraules.

Moltes gràcies a tothom,

Oriol Ponsatí-Murlà

Laia Estruch, l'art és un pentagrama

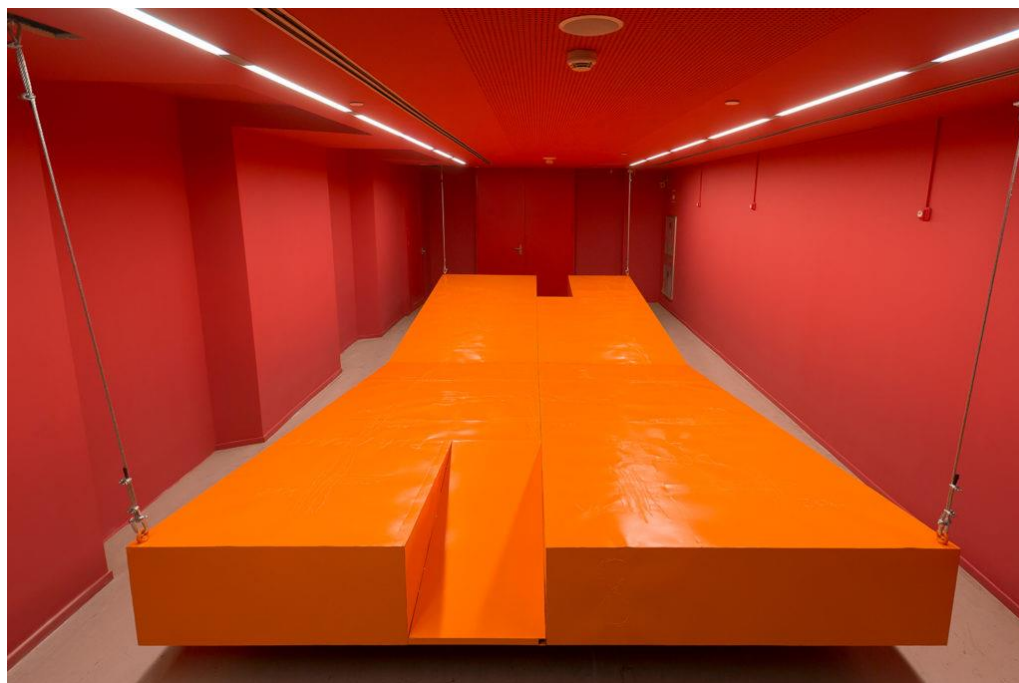
L'artista, que el 2019 va ser Premi Galeries de Núvol per l'exposició "Crol", presenta ara l'obra "Ganivet" a la Sala Gabinet de la Fundació Joan Brossa

---

Clàudia Rius i Llorens

Dimecres 16/09/2020

Núvol

Abans de conèixer l'obra de la Laia Estruch, imagineu-vos un pentagrama i penseu que tot el que hi ha a dins té un pes: cada figura, cada color, cada so. I ara imagineu-vos que l'artista, com a intèrpret, en comptes de posar-se davant del pentagrama i donar-li sentit, hi entra físicament a dins i es converteix en un objecte més. Passeja per les línies del pentagrama, se suma als objectes i interactua amb la veu i les formes des de la igualtat de condicions. D'un cos a un altre cos. Això és el que fa Estruch a les seves performances: camina per sobre dels materials, s'hi enrampa, s'hi penja, s'hi estira, s'hi submergeix, s'adapta al seu moviment, i hi barreja la veu, però conscient que depèn de com tingui situat al cos, els sons sortiran d'una forma o d'una altra, fins al punt que pot semblar que no surtin ni de la seva boca.

Com a artista, la Laia Estruch no fa de directora d'orquestra, sinó que és un instrument més; com si no fóssim els humans els que mutem els objectes, sinó ells els que ens muten a nosaltres, que ens obliguen a adaptar-nos a les seves condicions. Amb aquesta idea al cap podreu gaudir de *Ganivet*, el projecte que Estruch exposa a la Fundació Joan Brossa i que consta d'un gran bloc de metall penjat del sostre. Com veurà tothom qui passegi pel voltant de l'obra, *Ganivet* és un escenari (la unió entre el teatre i la poesia, en referència **Brossa**) ple d'indicacions inscrites en ell com si fossin tatuatges sobre el cos (de color taronja, en referència a **Miró**), indicacions que funcionen com una partitura (plena de creus, en referència a **Tàpies**) i que en faciliten el trànsit, sobretot per l'artista, que els dies 30 de setembre, 4 de novembre i 19 de desembre hi farà performances a sobre.

Perquè “jo no faig teatre, faig performance i ho reivindico”, diu la Laia, que el 2019 va ser Premi Galeries de Núvol per l'exposició *Crol* que va dur a terme a la Fundació Miró. “Som mutables i això em fascina”, explicava en una entrevista al nostre mitjà. De les seves obres, Estruch en diu *sets escènics*: partitures plenes de cossos que ella crea precisament perquè tinguin una forma i un pes que interactuïn amb l'artista i la facin circular, “cossos que facin que jo entri en una mena de risc, cossos que estiguin amb mi, que els hagi de tocar, que tinguin moviment i so, que em demanin una condició física.” La veu, objecte imprescindible en l'obra d'aquesta performer, també s'ha d'entendre com un cos, com si pesés, com si ocupés un espai de la mateixa manera que ho fa el metall.

Per fer aquesta obra, Estruch ha partit del llegat de Joan Brossa, persona que admira i a la casa del qual està contenta de treballar, ni que sigui a través del seu llegat. Si per a Brossa tot era poesia, a *Ganivet* tot és escultura: el text, la paraula, la veu, l'arquitectura. El projecte remet a la poesia escènica del creador, i de forma més concreta, als fregolismes (accions-espectacle escrites l'any 1965), però sempre partint de l'admiració de la Laia pels performers americans i per l'escultura minimalista històrica. De fet, Estruch reivindica que Brossa va ser un dels primers performers catalans, i que va desenvolupar el seu art coetàniament amb artistes americans de primera línia, com **Allan Kaprow**. El projecte, per cert, es diu “*Ganivet*” perquè la sala on s'exposa és la “Sala gabinet”, un nom que l'artista s'equivocava sempre en pronunciar.

Present i futur de la Fundació Joan Brossa

La mostra *Ganivet* es podrà veure fins al 31 de gener a la Sala Gabinet de la Fundació Joan Brossa, i fins al 25 d'octubre conviurà amb l'exposició temporal *La mèdium i el poeta*. A partir del 12 de novembre i fins al 10 de gener del 2021, l'espai de la mèdium l'ocuparan els artistes escollits a la segona edició de PostBrossa, una proposta de comissariat col·lectiu en què l'esperit creatiu del poeta serà invocat per tres projectes dels artistes **Juan López** i **Marc Vives**, **Marla Jacarilla** i **Esther Aldaz**. La intenció del programa és combinar memòria i contemporaneïtat, patrimoni i nova creativitat, sempre amb Brossa com a nexa entre totes les propostes, com

explica **Judith Barnés**, responsable de Programes Públics, Comunicació i Educació de la Fundació.

“De Brossa vam aprendre que cal ser coetanis”, diu Vicenç Altaió, president de la Fundació Joan Brossa, “que no es tracta de ser avantguardistes, sinó de ser crítics amb els temps i posar-los en crisi”. Amb aquesta idea al cap, la fundació barrejarà artistes seleccionats mitjançant la convocatòria oberta PostBrossa, i artistes seleccionats de forma directa per a la Sala Gabinet. De fet, cada persona que exposi a la sala en qüestió serà l’encarregada de decidir a qui se li encarrega la següent obra, cosa que vol dir que ara Laia Estruch haurà de pensar el nom d’algun artista que trobi interessant i atorgar-li la possibilitat de fer un projecte amb la Fundació Joan Brossa. La intenció és crear una genealogia d’artistes brossians.

La Fundació Brossa ha superat el coronavirus sense patir gaires estralls, no ha hagut d’aplicar cap ERTE i els seus membres han pogut continuar la feina des de casa. “El petit format és el més adaptable als moments de crisi”, resumeix Altaió. De cara al futur, però, sí que preveu moviment: si ara al costat de la Fundació Brossa hi ha La Seca Espai Brossa, i són dos organismes separats, l’Ajuntament està treballant perquè la Fundació acabi sent també qui governa La Seca, amb l’objectiu de crear un projecte unitari. De moment, però, **Hausson** i **Bonnín** encara són els encarregats de tirar endavant la institució de teatre, amb un contracte que s’acabarà en els pròxims mesos i que donarà pas a aquest projecte de fusió liderat per la Fundació.

Ga(bin)et – Ga(niv)et de Laia Estruch

La Fundació Joan Brossa fa un pas endavant amb l'activació del 'Gabinet Brossa' per part de Laia Estruch Mata. Així doncs, Estruch posa en marxa una cadena creativa de relectures i apropiacions de l'obra poètica de Joan Brossa des de la contemporaneïtat i la interdisciplinarietat.

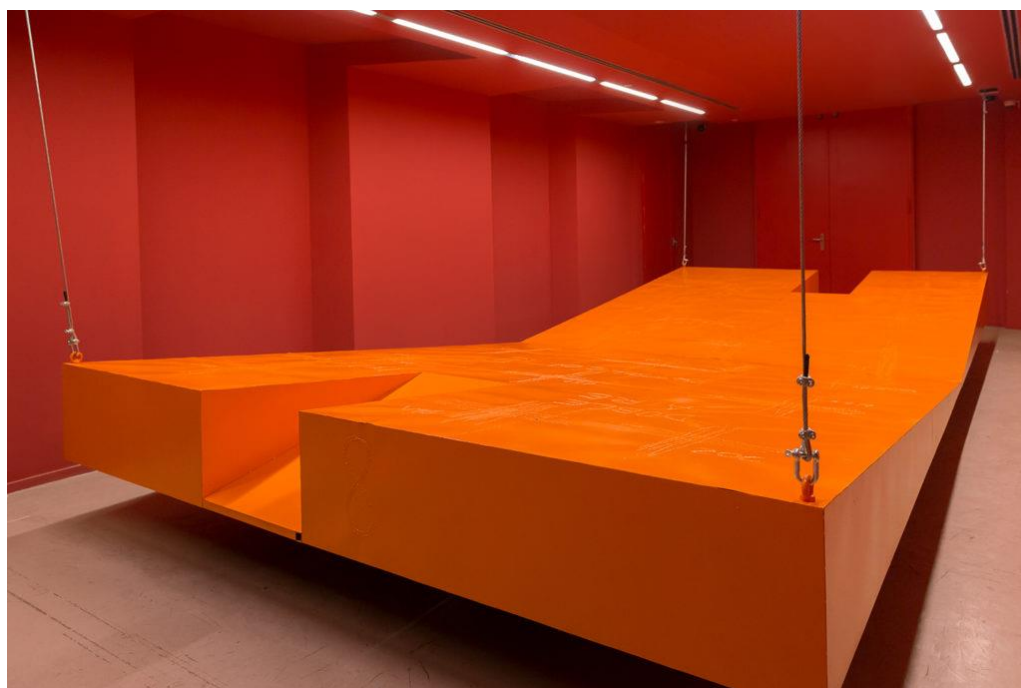
Amb Ganivet l'artista parteix de l'univers creatiu brossià per allunyar-se'n: es tracta d'un projecte de recerca creativa, coordinat des de la Fundació, que materialitza el fer brossià en la que havia estat la sala Frègoli de l'Escenari Joan Brossa. A mig camí de la Fundació, l'arxiu, i de l'Escenari, el teatre, Ganivet esdevé un escenari-partitura sonor, un dispositiu que és instal·lació, arquitectura i escultura alhora i que es pot transitar.

Judith Barnés

Dijous 17/09/2020

El Temps de les Arts

Amb aquest gest la Fundació es posiciona com un equipament cultural que es mou entre la memòria i la nova creativitat, entre el patrimoni i el teatre, entre el passat i el futur. Brossa, el transgressor, l'inquiet, l'humanista, l'indisciplinat, és més viu que mai a La Seca. Estruch és la primera baula d'una cadena que s'anirà construint des del ballet, l'objecte, la partitura, el so, el cos i l'escenografia per tal de fer mutar l'espai de la sala i de donar

una nova dimensió a la creació brossiana. *Ganivet* s'inaugurà ahir i es podrà visitar fins al 31 de gener de 2021. A partir de llavors un altre 'Gabinet Brossa' serà presentat des d'aquesta mirada del present. I així fins a l'infinit. Les baules, joves creadors, faran vibrar Brossa amb cada creació.

Però parlem dels orígens de tot això i permeteu-me que empri la primera persona del singular. Després de debatre internament sobre què havia de contenir i representar el 'Gabinet Brossa', el Centre d'Estudis Joan Brossa dona llum verda a la possibilitat de fer un encàrrec atrevit a Laia Estruch. Ens reunim amb l'artista i n'accepta el repte. Un mes més tard comença el confinament. El procés creatiu amb Estruch es construeix en la conversa. Ella parla, conceptualitza; jo prenc notes i, talment com si fossin flaixos, anem articulant un corpus poètic brossià que fa créixer el projecte: imatges, cites, textos, paraules. Finalment, anem a parar als fregolismes, a les entrades i sortides, als personatges. Estruch té molt clar que vol fer un escenari o plataforma, que vol recuperar l'essència d'aquella sala. I a mi se'm fa curiós treballar amb una artista que crea des de l'aire, sense tocar de peus a terra, a partir d'un poeta que tenia per emblema: "El pedestal són les sabates".

La paraula esdevé un eix vertebrador de la proposta. És per això que l'artista comença a pensar en la possibilitat de tatuar la peça, de fer-hi inscripcions. La fàcil confusió Gabinet-Ganivet dona lloc al nom del projecte: el primer 'Gabinet Brossa' es dirà 'Ganivet'. Dues cunyes de metall que tallen, passen a ser el prototip de l'escenari, una plataforma de quasi bé una tona suspesa a l'aire que penja de les bigues de la sala. La peça hi queda encaixada sense disposar de perspectiva per fer-la respirar. La idea és la d'encabir el dispositiu a l'espai tot integrant-lo amb l'arquitectura. El conjunt és molt plàstic. Estruch decideix intervenir la planxa i atorgar-li un color taronja pujat, que és el foc-flama de Brossa. I al foc afegim la resta dels elements: l'aire és la superfície en suspensió i les inscripcions de la peça ens remetent a quelcom d'espiritual i eteri; l'aigua, són les textures de les gotes que configuren els símbols de la peça; i la terra, és la matèria, la carn. El resultat esdevé una balança que equilibra els contraris: la duresa del ferro i la tovor del cromatisme; el pes de la carn i la lleugeresa de l'aire; la materialitat del continent i el caràcter astral del contingut; el primitivisme de les inscripcions i el disseny meditat del conjunt. Perquè de disseny, n'hi ha: en la peça despullada i en l'espai i en el fet de mostrar les entranyes de les parets, del terra i de l'estructura de ferro. El joc de lletres i de números crea un univers de possibilitats a partir del cos i del moviment. L'atzar facilita les activacions infinites de la peça: els números són combinacions i les lletres, personatges, gestos, màscares. Un entrar, sortir i jeure de dobles carns i dobles aires. Un patracol obert de personatges que pugen a escena, que prenen la veu a La Seca.

Estruch reivindica, de nou, la condició aèria de la veu i del cos però aquí presenta una peça basta i complexa. Tatuar la pell de la peça amb indicacions que poden ser enteses com a jeroglífics o instruccions, omplir-la de cicatrius ancestrals que ens retornen als orígens, generar un espai transitable on poder agafar-se i, a la vegada, posar en risc la veu i el cos

d'aquell qui l'activa. La fragilitat i la resistència conviuen a la sala per donar pas a una veu que lluita per agafar-se a la matèria i a l'espai.

Un plaer formar part d'aquesta experiència astral amb Laia Estruch: un viatge pel text de la Laia, per la veu de la peça (que no us ho havia dit però també ens parla!) i per l'esperit de Brossa. No us perdeu les performances i les activacions de la peça que hi hem programat. I veniu, i pugeu, i veureu que, des de l'aire, i sense tocar de peus a terra, el pedestal continuen essent les sabates.

Artista Laia Estruch inaugura el Gabinete Brossa en la Fundación Joan Brossa

---

Redacció

Dimecres 16/09/2020

La Vanguardia

Barcelona, 16 sep (EFE).- La artista Laia Estruch ha inaugurado el Gabinete Brossa instalando la intervención "Cuchillo", un escenario móvil en la Fundación Joan Brossa, presidido por el espíritu fregoliano que tanto inspiró al poeta y artista barcelonés.

Según ha explicado este miércoles el presidente de la Fundación, Vicenç Altaió, el Gabinete Brossa es "un programa que tiene la voluntad de hacer dialogar la obra del poeta con la otros creadores contemporáneos, provenientes de disciplinas creativas diversas, y de generar nuevas lecturas a partir de Brossa desde la creación".

En este marco, la Fundación encargó a la artista Laia Estruch que conectara con Brossa y que concibiera una intervención especialmente pensada para el espacio.

Estruch plantea un escenario-partitura elevado, que no permite tener los pies en el suelo, para reivindicar la condición aérea de la voz y del cuerpo.

La artista ha subrayado en la presentación que se trata de la pieza más pesada concebida hasta el momento en su carrera y, a la vez, la primera creación que se cuelga del techo.

A nivel conceptual, "Cuchillo" es un escenario lleno de indicaciones tatuadas en el cuerpo que funcionan como un tipo de partitura para el artista y para el espectador y que contribuyen a facilitar el tráfico: un espacio personaje que es al mismo tiempo el guión y la partitura y también el anuncio del proyecto".

Además de la intervención escultórica del espacio, Estruch ha pensado un conjunto de acciones y de intervenciones que podrán ir activando y/o transformando la sala durante el tiempo en que se acoja la propuesta.

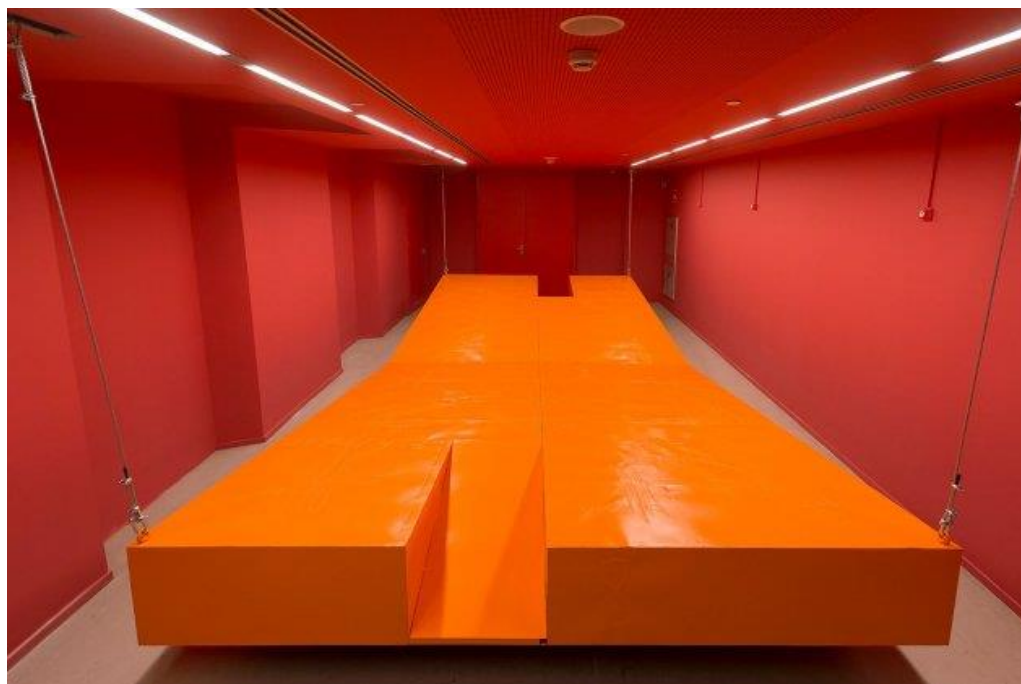
Estruch ha anunciado que ha previsto tres acciones dirigidas a público diverso para contribuir a abrir el espacio y los procesos creativos a todo el mundo.

"Cuchillo" se podrá visitar en la Fundación hasta el próximo 31 de enero, de martes a domingo, de 16 a 21 horas, y la entrada es gratuita. EFE.

Laia Estruch presenta el seu escenari mòbil a la Fundació Brossa

---

Carlos Gil-Vernet
Dijous 17/09/2020
El Nacional

L'artista Laia Estruch (Barcelona, 1981) i la seva obra *Ganivet*, han sigut les encarregades d'encetar l'anomenat Gabinet Brossa, una iniciativa que neix de la Fundació Joan Brossa. Es tracta d'un programa que té la voluntat de fer dialogar l'obra del poeta amb la d'altres creadors contemporanis, provinents de disciplines creatives diverses, i de generar noves lectures a partir de Brossa des de la creació. Així doncs, la Fundació ha encarregat a l'artista i performer Laia Estruch que connecti amb Brossa i que concebi una intervenció especialment pensada per a l'espai. Es tracta d'un encàrrec concret i atrevit que parteix de l'univers creatiu brossià per allunyar-se'n: un projecte de recerca creativa coordinat des de la Fundació que materialitza el "fer brossià" i que representa uns determinats valors i unes maneres molt específiques de concebre la creació.

Estruch serà la responsable de proposar una selecció de candidats per tal d'intervenir l'espai i de rellegir l'obra de Brossa a partir del febrer de 2021, d'entre els quals la Fundació n'escollirà el successor per activar un nou concepte a l'espai. D'aquesta manera, el *Gabinet Brossa* anirà encadenant projectes creatius i la sala podrà esdevenir un ballet, una peça sonora, un poema transitable, un objecte, una partitura, una escenografia, o tot alhora. Les propostes que s'hi vagin presentant, doncs, mutaran l'espai i donaran una nova dimensió a la creació brossiana des de la contemporaneïtat.

Ganivet és un gran cos de metall de gairebé una tona suspès en l'aire que ajunte les disciplines de l'escultura i la performance en una sola peça. Amb aquest títol Estruch converteix la sala, que era l'antiga sala Frègoli de l'Escenari Joan Brossa, en un escenari-partitura sonor, a mig camí de la Fundació, l'arxiu, i de l'Escenari Joan Brossa, el teatre. Una sala, doncs, que és entesa, alhora, com un tot. *Ganivet* uneix la instal·lació, la partitura i l'arquitectura per acabar generant una escultura que es pot transitar.

La peça és un escenari ple d'indicacions tatuades al cos que funcionen com una mena de partitura per a l'artista i per a l'espectador i que contribueixen a facilitar-ne el trànsit: un espai personatge que, a la vegada, és el guió i la partitura i també l'anunci del projecte. D'una banda, l'escenari construeix espais transitables on poder agafar-se i, a la vegada, posa en risc la veu i el cos. De l'altra, les indicacions, a mode de jeroglífics o instruccions, són continguts textuais i gràfics concebuts per Estruch i soldats, a cegues, per Carles Pujol. La fragilitat i la resistència conviuen a la sala per donar pas a una veu que lluita per agafar-se a la matèria i a l'espai.

Accions obertes a tothom

A banda de la intervenció escultòrica de l'espai, Estruch ha pensat un conjunt d'accions i d'intervencions que podran anar activant i/o transformant la sala durant el temps en què s'aculli la proposta. Es tracta d'un total de tres accions adreçades a públic divers per tal de contribuir a obrir l'espai i els processos creatius a tothom. A la vegada, han estat calendaritzades dues sessions en què l'escenari serà activat amb la voluntat de possibilitar el viatge del visitant des de la veu i el cos, amb l'acompanyament i la presència de l'artista.

El projecte *Ganivet*, a més, s'acompanya d'un programa de mediació adreçat especialment a centres educatius de secundària. Aquest programa es podrà desplegar de forma presencial a la Fundació o bé dur-se a terme a les aules, de forma virtual o presencial, en funció de les necessitats que presenti cada centre. Per tal de desplegar aquestes propostes, es compta amb l'assessorament i participació de Jordi Ferreiro.

Ganivet es podrà visitar a la Fundació des del 16 de setembre de 2020 fins al 31 de gener de 2021, de dimarts a diumenge, de 16 a 21h. i l'entrada és lliure i gratuïta.

L'art i les lletres s'interpel·len a la Fundació Joan Brossa

Redacció

Divendres, 25 /09/2020

elnacional.cat

La Fundació Joan Brossa estrena aquesta tardor un nou cicle de converses, Arts entre Lletres, en el marc de l'Any Joan Brossa. La nova proposta de diàlegs pretén explorar els "viatges d'anada i tornada" entre arts i lletres amb un seguit de trobades entre parelles d'artistes-escriptors i viceversa. Al cicle, que comissaria Ester Xaragay, dialogaran per parelles creadors com l'escriptora i creadora Irene Solà i l'artista d'acció i poeta Pia Sommer, l'escriptor i músic Martí Sales i l'artista d'acció i escriptor Sion Serra, o el músic Xavi Lloses i l'artista visual Mar Serinyà, entre altres. La primera sessió és el 28 de setembre amb l'escultor i escriptor Gabriel i l'artista d'acció i escriptora Núria Piròmana d'Argos.

Les altres parelles de creadors que participaran al cicle (fins al gener de 2021) són la cantautora i poeta Rosa Pou amb el també artista i poeta David Ymbernon, l'artista i poeta Jordi Aligué amb l'artista d'acció i poeta Mireia Zantop, l'artista i poeta visual Marta Dauder amb el músic i poeta Jaume Geli, i finalment, l'artista i escriptor Eugeni Bonet amb el músic i artista d'acció Miquel Àngel Marín.

Els dilluns a la Fundació Joan Brossa: un espai de llibertat

El darrer dilluns de setembre començava a la Fundació Joan Brossa el nou cicle de xerrades batejat amb el nom Arts entre lletres: Viatges d'anada i tornada

---

Berta Galofré Claret

Dijous, 1/10/2020

nuvol.com

En aquesta primera ocasió, els convidats eren l'escultor i escriptor **Gabriel** i l'artista interdisciplinària **Núria Piròmana d'Argos**. **Ester Xargay**, comissària del cicle, encetava el programa presentant-lo com un intercanvi interdisciplinari, "tal com era Brossa" afegia, entre dos artistes de generacions i pràctiques diferents. El cicle, *Arts entre lletres: Viatges d'anada i tornada*, que anirem seguint de prop des de Núvol, es proposa indagar en la inserció de les lletres dins els discursos artístics i viceversa. "No sabem què ens trobarem, és una aventura que ho permet tot, un espai de llibertat", ressaltava Xargay, perquè allò que just estava a punt de començar havia de ser un viatge. I tal dit tal fet, el clima que va adquirir aquell espai durant la següent hora va esdevenir un trajecte intens on els dos artistes van poder expressar-se segons les seves necessitats.

Gabriel va entrar a escena posseït per una mena de furor baqui. Tot invocant els Déus i amb un llenguatge d'alt voltatge poètic va començar la lectura d'un guió que portava preparat, amb el qual provava de trobar les paraules exactes per definir la condició artística, el seu motor i la percepció del sublim. "Navegaré sense rumb ni derrota, ho procuraré amb potestat d'allò que no es pot dir, malgrat no haver volgut mai saber d'on ve la pulsio del límit", va dir. Gabriel va fer una distinció clara entre allò que entén per escultura i poesia. "L'escultura difereix del vapor sonor de la poesia", remarcava, "l'art plàstic és impropri del jo". Amb una concepció clarament platònica, com si es tractés d'una folia incontrolable, Gabriel explicava que l'artista plàstic esdevé un canal on el jo deslligat de referents i intencions per l'anàlisi hermenèutic allibera un resultat que no li és propi. "L'art del jo és domèstic i amable" afirmava, tot el contrari del que representa l'escultura, que és bellesa salvatge. L'art plàstic es troba a la intempèrie, mancat de protocols, és una indagació en el misteri. En canvi, per Gabriel la poesia pren un rol completament diferent, ja que és fruit del jo impel·lit per un núvol, el qual atorga un sentit a allò que experimenta. "L'obra poètica és projecció sublimada dels gestos del jo i permet el trànsit del sublim, la poesia és el jo que clama per decantar-se i dissoldre's en el

no-jo”, explicava. “Si la poesia es fa pels Déus, la poesia es fa per allò de nosaltres encara no revelat”. Gabriel feia menció de les tensions que experimenta el poeta a l’hora d’expressir uns pensaments conscients, a diferència de l’art plàstic que és més distès, ja que l’artista plàstic no crea, només es deixa endur per una força primitiva i no rep les mateixes tensions. Un cop finalitzada la seva elucubració, va cantar passionalment un himne, com si la divinitat l’hagués posseït per tal d’expulsar el darrer misteri de l’expressió artística.

El públic, corprès per la darrera exposició, rebia amb atenció Núria Piròmana d’Argos. “Tot comença amb la paraula”, començava dient, com si es tractés de l’inici de l’Evangeli segons Sant Joan. En aquesta tessitura místico-religiosa, dibuixava el seu trajecte artístic i vital a través dels diferents projectes realitzats. Presentada per Xargay com a “espeleòloga de les caveres subcutànies i poeta muscular”, explicava que cercar la veritat pot ser més estrany que la narració d’una ficció. Amb una hipersensibilitat extrema, expressava l’existència d’unes veus poètiques que li neixen inexplicablement d’una profunditat que no sabia explicar. Les paraules li permeten alliberar-se de les tensions psicofísiques, fent que la seva obra artística esdevingui un laboratori on barreja tots els formats artístics possibles. Com a artista transdisciplinària, Núria Piròmana d’Argos es mostrava intuïtiva i amb una sensibilitat desbordada. A la vegada, manifestava la força del procés artístic i com sovint aquesta intensitat l’ha sacsejat fins al malestar físic i emocional, havent d’aturar certs projectes. “Fins al final, però sent conscient dels límits del cos”, declarava. L’artista té clar que aquesta recerca no té caducitat: “No, fins que em mori”, afirmava rotundament. L’artista va finalitzar la seva explicació amb poemes visuals i un muntatge audiovisual.

Si tot havia començat amb la paraula, tot va acabar amb el silenci. El públic pensatiu i reflexiu intentava assimilar aquelles hores d’intensitat i tensió apol·lo-dionisiaca. Van sorgir dubtes i comentaris entre el públic, a vegades preguntes sense respostes. Molts dels oients, entre ells alguns artistes, compartien amb els ponents les sensacions percebudes durant el procés creatiu, parlaven d’una freqüència d’origen desconegut que els penetra i els impulsa a l’expressió. “Fins a quin punt hem de crear un personatge per canalitzar aquesta força?”, es preguntava un assistent, com si fos necessari l’emergència d’un alter ego que facilités la creació. Mancats de respostes i plens d’angoixa a causa d’aquesta incapacitat comprensiva del fenomen, en silenci conclouïa l’acte. Aplaudiments i felicitacions als artistes convidats. Una vetllada marcada tant per la generositat dels artistes com del públic.

Dilluns vinent 5 d’octubre a les 19h, la Fundació Joan Brossa acull el nou col·loqui del cicle *Arts entre lletres: Viatges d’anada i tornada*, que serà protagonitzat pels artistes **Xavi Llores** i **Mar Serinyà**.

Hoy empieza todo con Marta Echeverría - Ya no hay locos: Josefa Tolrá - 08/10/20

Marta Echeverría

Dijous, 8/10/2020

RTVE

La medium y dibujante amateur Josefa Tolrá es la protagonista de la nueva entrega de Ya no hay locos que nos trae Pablo Und Destruktion.

Quan comptar és un art

L'artista Joan Casellas repeteix l'acció artística que va realitzar l'any 1999 i recomptarà durant tres dies tots els esglaons del Barri Vell de Girona

---

Alba Carmona

Dimecres, 7/10/2020

Diari de Girona

El juny de l'any 1999, l'**artista Joan Casellas va invertir tres dies a comptar tots els esglaons del Barri Vell de Girona** com a escultura conceptual i homenatge al poeta Joan Brossa, que acabava de morir. En va presentar el resultat dins el cicle d'accions Oper-acció Joan Brossa a la desapareguda Fundació Espais de Girona, va destacar que «la ciutat vella de Girona és un objecte perfectament dibuixat entre la muralla i el riu Onyar, un laberint curull d'escales». «I aquí la idea: comptar tots els esglaons de la ciutat vella i presentar la xifra resultant com una escultura conceptual, un retrat numèric de Girona, una aglomeració monumental. A la manera de Brossa; fer de les paraules objectes i dels objectes paraules», va explicar.

Vint-i-un anys després, el *performer* recupera el recompte i **des d'ahir i fins dissabte serà a la ciutat amb l'acció GB (Girona-Brossa) 1999-**

2020: Opus incertum, una col·laboració del **Bòlit Centre d'Art Contemporani de Girona** i el MACBA amb motiu de l'exposició del museu barceloní sobre l'art d'acció a Catalunya *Acció, una història provisional dels 90*.

D'aquell primer inventari al tombant de segle en van sortir 3.729 escalons, una xifra que amb tota probabilitat haurà canviat.

Després de cada jornada, l'artista presentarà els resultats cada tarda de set a vuit al Bòlit_St Nicolau, en unes trobades amb aforament limitat. Coincidint amb la repetició, també s'ha completat el llibre d'artista que en el seu moment es va planejar com una extensió material de l'acció i la manufactura del qual va quedar només embastada.

Presència de Josefa Tolrà

Oriol Pérez Treviño

Divendres, 16/10/2020

No solo cine

De nen m'agradava imaginar com seria el futur. I quan dic el futur no em refereixo al cúmul d'èxits i fracassos que acaben per configurar l'aventura de qualsevol vida humana, sinó una imatge. No em facin dir el perquè, però sempre m'havia imaginat una imatge grotesca, esperpèntica i distorsionada com la que, abans d'ahir, vaig poder veure i viure. Només hi faltaven els alienígenes dels quals no en dubto ni la seva existència ni la seva presència entre nosaltres, però que no volen manifestar la seva condició extraterrestre. I em sembla que fan molt ben fet. Jo faria el mateix. Si, entre humans, no som capaços de mostrar els mínims d'empatia, solidaritat i misericòrdia amb els que són de la nostra mateixa espècie terrícola, què no faríem amb aquells que són d'una espècie, posem per cas, marciana? El que vaig veure i viure, dimecres, va ser la imatge d'aquell futur imaginat de no-lloc, d'inhumanitat, de *freakisme* col·lectiu, de populisme, de benaventurats, d'ànimes amb pena....En definitiva: d'infern. Infern entès en el sentit dantesc de la pèrdua del bé més preuat que tenim: l'ànima. I ahir, certament, vaig viure i veure alguna cosa semblant a l'infern.

Vaig ser a Mataró dinant amb la màxima especialista en la dibuixant i mèdiu Josefa Tolrà (1880-1959) de qui n'escriuré més tard. Per tornar a Barcelona, vaig haver d'agafar el tren, però la circulació de trens anava amb retard perquè, segons fonts oficials, «*s'havia produït un atropellament*». Vistos els temps que corren no seré jo qui escriurà el que a ben segur devia passar, però al pas que es va desplegant aquesta salvatge distopia en la que estem immersos, començo a imaginar que ben aviat hi haurà qui es veurà empès a recuperar aquell projecte, impulsat per un «artista» cap allà l'any 2011, de «Suicidatori Nacional de Catalunya. I és que, en efecte, com a conseqüència de la greu crisi sistèmica per la que travessa el país, amb uns dirigents totalment ignorants de la màxima kantiana que «*amb el poder ve la responsabilitat*», la Generalitat de Catalunya, o el que queda d'ella, hauria d'aprovar per la via d'urgència un Decret Llei per tal de poder oficialitzar administrativament aquest tràgic acte. Per fer-ho és important d'iniciar, quan abans millor, l'avantprojecte per a la construcció d'un modern edifici destinat a erigir-se en aquest Suicidatori Nacional perfectament equipat de tecnologia i modalitats per tal de garantir amb eficàcia aquesta tan desesperada com voluntària decisió. Que consti que l'explicació del projecte es deu a l'artista en qüestió. Vistos, però, els resultats migrats i raquítics assolits, habitualment, per l'administració pública catalana, en cas de veure'm forçat a aconsellar algun aspirant a suïcida, li recomanaria la via privada i

tradicional, la de sempre, com aquesta tan literària de llençar-se al tren, que no aquesta hipotètica modalitat pública.

El tren va arrencar i vaig poder apartar aquests pensaments absurds i delirants que, posats a ser sincers, em feien riure sol i que sempre els he imaginat com una espècie d'autodefensa i exorcisme personals per haver hagut de viure, en algun moment de la vida, no una sinó dues experiències relacionades amb aquest acte i decisió per part de dues persones pròximes.

Sort en vaig tenir de la lectura d'un escriptor intel·ligent i profund com Julián Marías per fer-me retornar a un espai de reflexió més humà... Però va ser sortir del tren, i trobar-me amb unes Rambles de Barcelona desangelades. Potser va ser el fred que havia arribat, la mica de pluja, el vent....no ho sé. La imatge de les Rambles se'm van erigir com una autèntica ruïna on hi quedaven només les grotesques paradetes, ja no d'animals com antany, sinó de venda de reproduccions de cartró de George Clooney o la Reina d'Anglaterra. No hi mancava tampoc un que demanava almoïna amb unes contorsions físiques, entre agenollat i estirat al terra i una estàtua humana que semblava haver sortit d'alguna narcosala atès els evidents símptomes d'estar sota els efectes d'alguna cosa que no era alcohol. Però també el que més em va impressionar: el vol sempre majestuós d'una au carronyera com una gavina que, a uns cinc metres, vaig veure com s'emportava del terra un cos mort, asseguraria que de colom, i se n'anava a la teulada d'una d'aquestes parades a cruspí-se'l. Va ser aleshores quan vaig necessitar fer un esforç per no posar-me a plorar per res concret, però sí per tot. Allò era massa horrible per ser suportat i sort en vaig tenir, instantàniament, de la conversa mantinguda amb Pilar Bonet, la cocuradora d'una important exposició que hi ha a la Fundació Joan Brossa de Barcelona (Carrer de la Seca, 2) titulada *La Mèdium i el poeta: una conversa astral entre Josefa Tolrà i Joan Brossa*.

L'exposició, en efecte, posa al descobert un fet estrany o anòmal com va ser el de la relació del poeta Joan Brossa (1919-1998) amb una «mèdium». Brossa, profundament anticlerical i que m'havia assegurat, en més d'una ocasió que calia posar una o dues bombes al Vaticà (ho tinc enregistrat) va mantenir, en canvi, una relació d'amistat amb una interessantíssima dibuixant visionària com era Josefa Tolrà qui assegurava que dibuixava i escrivia seguint dictats superiors: «un ésser de llum guia la meva mà».

Brossa, molt murri ell, mai va dir ni escriure una paraula sobre Tolrà, a excepció d'una ocasió, pocs mesos abans de morir, on va parlar de «la Tolrà». Sembla que, en efecte, Tolrà va sentir que aquell poeta, afincat en el surrealisme i on cada tarda te'l podies trobar a l'antiga Filmoteca, «estava al costat de Déu, però hi estava d'esquena». Més enllà de la relació amb Brossa, el cert és que aproximar-se a Tolrà és aproximar-se a un món de fascinació que ens porta, sense cap mena de dubte, al misteri de la creació, de la inspiració i de l'estat que se'n desprèn. No serà ara el moment per escriure sobre la inspiració, però no em puc estar d'escriure el següent.

Just quan semblava, al bell mig de les Rambles camí de la Biblioteca de Catalunya, que arrencaria a plorar per exterioritzar aquell crit d'impotència i desolació amb tot el que estava veient, vaig pensar amb la Pepeta Tolrà. I just en aquell moment va parar no només el fort vent, sinó diria que el propi temps. Va semblar com si tot s'aturés i emportat per una estranya serenor vaig arribar a la Biblioteca de Catalunya on m'esperaven els assistents a les Jornades Pedrellianes. Allà vaig acompanyar-los i fer de guia a la visita a l'exposició sobre Robert Gerhard que hi ha a l'antic Hospital de la Santa Creu i vaig conèixer al director artístic de l'Estudi de Música electroacústica de l'Akademie der Künste de Berlín, l'espanyol Gregorio García Karman amb qui vaig poder compartir un berenar tot parlant de música i on, en una terrassa del Raval, vam ser assaltats, constantment, per benaventurats demanant diners, tabac. Fins i tot, estranyament, algú va posar a la venda un objecte que vaig sentir la necessitat estranya de comprar-lo. No em facin dir el perquè, però mentre pagava per la vorera passava una senyora vestida a l'estil dels anys quaranta. No em vaig poder estar de pensar que igual era la mateixa Josefa Tolrà qui, un dia com el d'ahir de 1959, va deixar aquesta vall d'ànimes amb una adormició. Com ho acostumen a fer els sants o va fer la mateixa Mare de Déu. I, per si fos poc, ho va fer el mateix dia que Santa Teresa de Jesús, morta als braços d'Ana de San Bartolomé la nit del 4 d'octubre de 1582 en el calendari julià, el que vol dir en el calendari gregorià el 15 d'octubre. El mateix dia de l'adormició de Josefa Tolrà.

Brossa no estava sol (al món)

El magnífic llibre 'La xarxa al bosc', editat per Eduard Escoffet i segona part de l'exposició que es va poder veure a la Fundació Joan Brossa el 2019, posa de manifest les relacions personals i estètiques entre els poetes experimentals europeus i americans de la segona meitat del segle XX.

Andreu Gomila

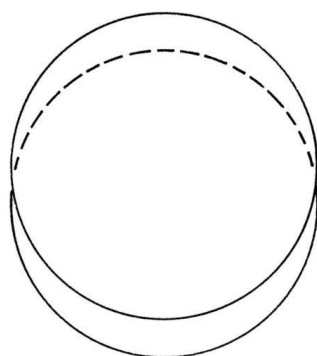
Dissabte 17/10/2020

El Temps de les Arts

Tenim, al nostre país, la tendència absurda d'aïllar els diferents moviments estètics que s'hi han produït, com si estiguessin desconnectats del món. I alhora, encara que sembli contradictori, pengem etiquetes estranyes a autors que les ostenten en solitari, per trobar paral·lelismes als grans corrents artístics mundials. Per això, sobretot mirant el primer dels supòsits, sovint hem assumit l'obra de Joan Brossa com una cosa singular.

Que el poeta i els seus col·legues de Dau al Set es dediquessin a la poesia visual a finals de la dècada de 1940 és difícil d'explicar quan vivien en un racó de món totalment aïllat per mor del franquisme. Però, al cap i a la fi, el que estaven fent era seguir el fil de l'avantguarda catalana prèvia a la Guerra Civil, internacional i internacionalista, i connectar-la amb les segona avantguarda europea, amb un marcat accent ideològic.

— — — — — vers
————— prosa

Si l'expressionisme, el futurisme i el surrealisme havien estat força ambigus, amb autors de dretes i autors d'esquerres, amb un Marinetti que es delia pel feixisme italià o un Munch reconegut pel nazisme com el més gran dels pintors, després de la Segona Guerra Mundial no s'entén l'art d'avantguarda sense les idees progressistes de l'època. I a Catalunya estant, Brossa juga les seves cartes i construeix una obra, literària i visual, compromesa.

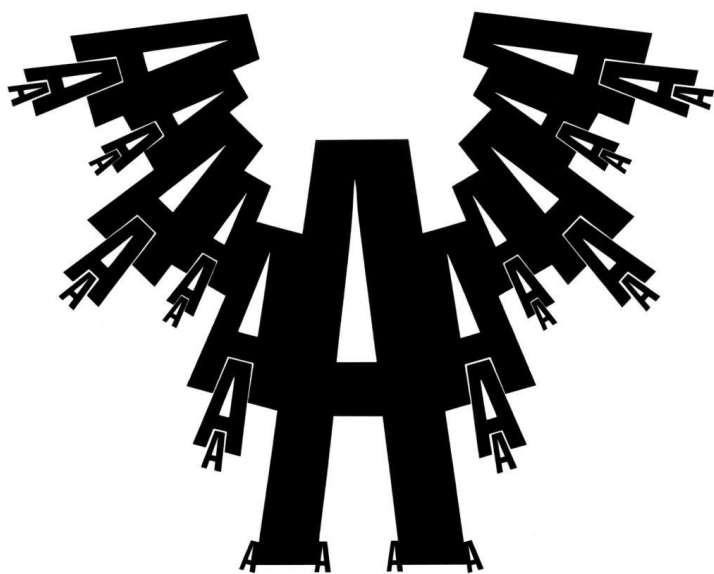
I no estava sol. Perquè, nord enllà, **Maurice Lemaître** s'erigeix en estandard del lletrisme des d'unes idees profundament

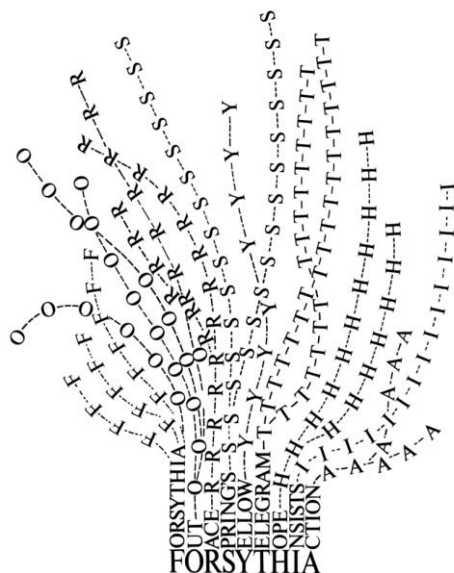
llibertàries. I això volia dir cooperació i interconnexió, és a dir, el que es coneix avui dia com “fer xarxa”. Els artistes ja no formen part de grups tancats, de comunitats nacionals, sinó que obren les portes a totes les relacions possibles, amb un objectiu comú: combatre el dualisme (Est-Oest, comunisme-capitalisme, Nord-Sud...). Ho diu **Escoffet**: “hi ha, ben al contrari, una voluntat de reconstrucció, una necessitat de teixir xarxa i complicitats més enllà de les fronteres estatals i lingüístiques després d’una guerra que ho va trastocar tot i que va marcar l’inici d’una homogeneïtzació planetària basada en el poder del capital”. “No en va, mentre abraçaven la idea de xarxa, menyspreaven la de mercat”, afegeix l’editor de ‘La xarxa al bosc’.

Escoffet ens recorda, per exemple, que la poesia concreta neix a la dècada de 1950 de manera simultània al Brasil i a Europa, amb figures com **Augusto de Campos** o **Öyvind Fahlström**, després que esclatessin la poesia sonora o el text-sound, moviments que desplaçaven el camp experimental de la solitud de l’escriptori a l’estudi de gravació. En la línia de compartir, de teixir xarxes, **Ray Johnson** s’inventaria a Nova York el Mail art a través dels enviaments massius de tota mena d’obres que cabessin dins un sobre, cosa que possibilitava infinitat d’intercanvis.

Els artistes es buscaven i es trobaven. A Catalunya, el 1948 es van trobar **Brossa**, **Arnau Puig**, **Joan Ponç**, **Antoni Tàpies**, **Modest Cuixart** i **Joan-Josep Tharrats** per fundar Dau al Set. El 1971, Brossa va reunir **Guillem Viladot** i **Josep Iglésias del Marquet** per fer una gran exposició sobre poesia concreta a Lleida. Buscaven, com diu Escoffet, “desmaterialitzar l’art i apostar per canals i suports senzills i efectius, com ja estava fent la poesia”.

La selecció de 79 poemes visuals i un poema textual realitzada per l'antòleg i editor demostra la proximitat estètica de tots aquests artistes. És impossible dissociar, per exemple, l'obra del mateix Brossa amb la de **Felipe Boso**, la de **Dom Sylvester Houédard** de la de **bpNichol**, la d'**Iglésias del Marquet** de la **Bob Cobbing**, la de **Décio Pignatari** de la d'**Eugen Gomringer**, la de **Bici Hendricks** i **Nye Ffarrabas** de la de **Václav Havel**. Motius semblants, línies conceptuais paral·leles, intencions similars, produïts a milers de quilòmetres de distància.

Hi ha, a més, un rerefons ideològic que fa que tots remin cap a la mateixa banda. Entre la 'Poetical license' de l'italià **Sarenco**, on veiem una noia jove disposada a disparar un roc, i el famós 'Poema visual' brossià, el de la pistola i la paraula 'poema', hi ha una lluita compartida, unes ganes terribles de canviar el món. Com hi ha una denúncia explícita del capitalisme rampant entre el 'Colombia Coca-Cola' d'**Antonio Caro** i 'Il cuore della consumatrice ubbidiente' de **Mirella Bentivoglio**.

També hi ha purs jocs visuals i textuals, amb mecanismes que agermanen el brasiler **Ronaldo Azeredo** i el francès **Henri**

Chopin. Aquest darrer, fundador de la revista 'OU', pal de paller de la poesia sonora, és el clar exemple de l'artista que no coneix grup sinó xarxa, ja que el trobem ara col·laborant amb l'anglès **Brion Gysin**, ara amb el nord-americà **William S. Burroughs** o amb l'alemany **Klaus Schöning**.

Els 79+1 poemes de 'La xarxa al bosc' són essencials per revelar-nos "aquest magma sense rutes predeterminades ni àmbits tancats" de la poesia experimental de la segona meitat del segle XX on Brossa brillava amb llum pròpia.

P.S.: Fa quinze anys vaig tenir la sort de veure '**La xarxa**' a l'Espai Brossa -el títol de 'La xarxa al bosc' ret homenatge a aquest obra i a 'Aquí al bosc', amb Sílvia Bel, Pau Miró, Víctor Pi i Maife Gil, amb direcció de Josep Maria Mestres, una obra extraordinària que algú hauria de recuperar. Una peça de 1953 en la qual Brossa reinterpreta la faula medieval de Tristany i Isolde sense la grandiloquència wagneriana.

Viatges d'anada i tornada als límits de la paraula

Xavi Lloses i Mar Serinyà han presentat les seves aventures amb la paraula i la imatge a la Fundació Brossa

---

Jordi Montell Arroyo

Diumenge, 18/10/2020

Núvol

Dilluns 26 d'octubre se celebra la tercera sessió del cicle “Arts entre lletres: viatges d'anada i tornada” que organitza la Fundació Brossa, amb Rosa Pou i David Ymberton. Xavi Lloses i la Mar Serinyà van ser els convidats de la segona sessió, el 5 d'octubre i Jordi Montell ens ho explica a Núvol.

Les cadires en disposició i els artistes xerrant amb el públic assistent, esperaven el vistiplau de l'**Ester Xargay** per començar. Un cop asseguts, Xargay va parlar de *l'escriptura altra*, aquella escriptura de no dir, aquella que no té per què dir. Una escriptura artística que no vol crear. Aquest concepte, bé podria extrapolar-se a les diferents disciplines que practicaven els convidats.

Xavi Lloses, *artista multidimensional*, com li agrada definir-se, volia fer una proposta diferent del que és habitual en ell. Un cop la Mar i l'Ester es van unir al públic, en Xavi va treure d'una carpeta un paquet de fulls sense enquadernar. Abans d'anunciar-nos què hi havia, va voler contextualitzar. Ell sempre havia volgut anar als extraradis de la música, allà on la música deixa de ser-ho. Per aconseguir-ho, ha creat grans construccions, que podem trobar en les diferents exposicions que ha fet. D'una manera progressiva, però, ha anat deixant de banda el que és material per centrar-se en la idea; en la idea de música. Buscava la música més excelsa, aquella que ell denomina meravellosa. Aquesta, però, ha de ser indefinible i, l'única manera d'acostar-s'hi és sense pretensions, amb la imaginació i jugant.

Així doncs, ens va dir que faria la lectura d'unes partitures que ell ha creat. Uns textos que només havia ensenyat a l'Ester i a en Josep Pedrals. Poden ser des de frases i aforismes a contes. La finalitat és que, quan escoltem aquelles paraules, siguem capaços d'imaginar-nos la música perquè, les músiques meravelloses, no s'escolten amb les orelles. Van destacar alguns exemples com *"l'amor és una música meravellosa que encara no sabem gestionar"* o *"el silenci no és més que una música meravellosa que sap passar desapercebuda"* entre les desenes que va recitar.

Després d'un moviment de cadires, va agafar el relleu la **Mar Serinyà**. Va anunciar que, aquest cop, no faria cap acció. Com a mínim no una com les que coneixem.

Assegura que sempre ha tingut dificultats per expressar-se amb les paraules; tot allò que no sap dir en paraules, ho expressa amb el seu cos. Mai va necessitar la paraula fins que un encàrrec del DUODA ho va canviar. Van proposar-li fer una acció on es pogués veure la relació mare-filla. Feia poc temps que la mare de l'artista havia mort i, en aquell moment, es va adonar que necessitava la paraula, que *necessitava dir-la* (la mare).

Va trobar la inspiració en la quotidianitat. En accions tan simples com la de la primera peça, Pelant verdures. Una taula de fusta amb les verdures disposades a la dreta, i unes mans amb un ganivet que les va pelant. Mentre la imatge es mou, podem escoltar el pas de la fulla per una patata o una pastanaga, els sons del jardí i la veu de la Mar. *"Cada vegada que pelo verdures et sento a les meves mans"*, diu només començar.

El segon vídeo es titula *La morera de casa*. Aquí veiem com la Mar sosté un test amb una morera que encara creix. La seva veu, de nou, ens explica la història darrera de la planta. Com li agradava, a la seva mare, recollir les fulles de la que tenien al jardí de casa. I com, aquesta planta que ara brolla, va aparèixer del no-res a casa seva. *"Una mare capaç de donar vida a allò que toca"*, diu la Mar.

El seu nou projecte neix de les paraules i elles seran les protagonistes. D'ençà de la mort de la mare, cada cop que escolta alguna persona gran, el cos li vibra. Sent la necessitat de vibrar i amb *"Busco paraules que em*

portin a casa” (encara en procés) vol que la gent pronunciï les paraules que els portin a ells a casa.

La seva participació va finalitzar amb un vídeo que va sorgir durant el confinament. A “Autoretrat blanc” la Mar canta la cançó infantil “Dalt del cotxe”. No deixa de fer-ho, tot i que es posa les mans a la boca, les llisca per les galtes, estirant-les. Les mans continuen el seu recorregut pel cap fins que es perden cos avall. La Mar ens mira en silenci, amb expressió neutral, per acomiadar el vídeo amb un somriure.

Després dels aplaudiments i la felicitació d’en Xavi, es va obrir un torn perquè els espectadors poguéssim preguntar o fer comentaris. Vam poder ratificar que la sessió havia sigut rodona; vam saber què era la música meravellosa d’en Xavi Llores i la vam identificar en els vídeos de la Mar Serinyà.

La següent sessió se celebrarà el 26 d’octubre a les 19h amb Rosa Pou, cantautora i poeta, i David Ymberton, artista i poeta.

L'Escenari Joan Brossa tornarà a ser el 'Laberint Striptease', el cabaret que manté viul'Esperit Brossa

---

teatralnet

Dimarts, 27/10/2020

teatralnet

El dimecres 4 de novembre torna a l'Escenari Joan Brossa Laberint Striptease, la coproducció de la sala amb la companyia Roberto G. Alonso basada en l'obra Strip-tease i teatre irregular i els poemes visuals de Joan Brossa.

La companyia, formada per Jordi Cornudella, Roberto G. Alonso, Davo Marín, Laura Marsal i Elena Martinell, tornen per fer nova temporada a la sala on van estrenar l'espectacle el 2019, coincidint amb el centenari del naixement del poeta. La proposta, concebuda en format cabaret, barreja elements com el teatre, la dansa, la música, l'acrobàcia, l'striptease i el transformisme, inclosos en les arts parateatrals, de les quals Brossa n'era un entusiasta. Tots aquests components es barregen per crear

una sessió única que reinterpreta tant poemes visuals com l'obra teatral Strip-tease i teatre irregular.

En paraules de Roberto G. Alonso, “com a creador i com a intèrpret no podia perdre l'ocasió d'enfrontar-me a un repte majúscul com aquest. Com enfrontar-me a ella? Com reinterpretar les seves paraules? Com descontextualitzar-lo del seu temps per apropar-lo al nostre? Com no perdre el seu compromís polític? Com no traïr el seu esperit crític? Com

conservar el seu humor corrosiu? Per fortuna la resposta a totes aquestes preguntes eren al propi Brossa”.

La Companyia Roberto G. Alonso és un referent en l'àmbit de la dansa. Les seves obres fusionen la dansa amb la narrativa teatral i estan caracteritzades per una concepció escènica peculiar, imaginativa i detallista. Algunes de les obres recents més notables són *La fragilitat dels verbs transitius* en coproducció amb el Grec Festival de Barcelona, o *A mi no me escribió Tennessee Williams* en el marc del Programa de Suport a la Creació de Fira Tàrraga aconseguint un notable èxit de crítica i públic.

Laberint striptease, que va ser nominat als Premis de la Crítica 2019 en la categoria de Millor Dramatúrgia, estarà en cartell del 4 al 22 de novembre.

Brossa, el ballarí

Oriol Pérez Treviño

Dimecres, 28/10/2020

No solo cine

He de començar dient que la «culpa» d'escriure aquest article és de la comissària i crítica d'art Pilar Bonet. Després d'haver-nos conegut fa pocs dies i donar-me conèixer aquest sublim misteri de l'art català com és l'artista visionària i mediúmnica Josefa Tolrà (1880-1959), vam convenir en fer una visita, acompanyats d'un grup d'amics, a l'exposició que, fins aquest passat diumenge, hi hagué a la Fundació Joan Brossa titulada «La mèdium i el poeta». En aquesta es posava al descobert la relació que el poeta Brossa va mantenir amb la mèdium de Cabrils i que, empena per uns dictats superiors, la va portar a la realització d'uns dibuixos fluídics dels que ja ens en vam fer ressó. Va ser en el transcurs d'aquesta visita on vaig conèixer un capítol de la vida de Joan Brossa que, certament, no coneixia amb detall. O no li havia sabut trobar una importància que, en aquests moments, em porta a haver-ne d'escriure'n dins d'aquesta sèrie batejada, dins la secció Entre clàssics, com «experiències tombatives». Experiències on, com sabem, es produeix un abans i un després a la vida. I la de Brossa ho va ser.

Vaig poder conèixer Joan Brossa (1919-1998) a través de l'amic i compositor Josep Ma Mestres Quadreny (1929), un compositor d'avantguarda que a la dècada dels seixanta junt amb el mateix poeta van impulsar un gènere anomenat «accions musicals» on es plantejaven els límits del concert, del teatre i altres coses més. D'elles, evidentment, n'hem de destacar la seva Suite Bufa (1966) presentada al Festival SIGMA de Bordeus amb la mezzo Anna Ricci, el pianista Carles Santos i la ballarina Terri Mestres. Quan vaig tenir l'ocasió d'escriure per l'Editorial Proa l'única biografia existent sobre el compositor Mestres Quadreny, vaig haver de contactar i parlar amb Brossa. Les converses amb ell no tenien aturador. Home de conversa afable i erudita, però planera, era capaç d'embastar multitud de temes, sempre acabant amb un toc d'humor brossià del que tant podies quedar perplex com riure a cor que vols. Anar a un restaurant i refusar el vi per massa graduació (catorze graus), però acceptar, en canvi sense problemes, un de tretze graus i mig o demanar de postres, després d'haver-li llegit tota la carta de postres haguda i per haver en una fonda de les de sempre, ous ferrats amb pa amb tomàquet formaven part de la seva manera de ser.

Profundament anticlerical no s'estava de definir el Vaticà com un bunyol sagrat al que calia posar-hi una bomba o millor dues i m'havia sorprès

sempre, però, el seu interès per la màgia, l'esoterisme i altres aspectes que m'han costat anys de comprendre. O, més ben dit: ara els he pogut comprendre una mica millor gràcies a la relació entre Tolrà i Brossa de la que l'esmentada exposició n'ha deixat testimoni. Com el mateix poeta va reconèixer, va visitar la casa de Tolrà en diferents ocasions fins al punt que aquesta li va dir: «Tu, noiet, estàs al costat de Déu. Però hi estàs d'esquena...».

A les diferents trobades que jo havia mantingut amb Brossa, no moltes però sí unes quantes, per exemple, em va sorprendre la seva posició natural davant de la vida i que sembla trobar el seu ressó en un dels seus darrers llibres de poemes (*Sumari Astral*) on mostra sense embuts una naturalitat i saviesa pròximes a les de les tradicions orientals. I sinó com a mostra aquest poema titulat *Dossier*:

El xai es menja l'herba
L'home es menja el xai
L'alosa es menja l'insecte
L'esparver es menja l'alosa
L'un es menja l'altre
El xai devora l'herba
Demà l'home devorà el xai
Sense la mort la vida fóra impossible

A propòsit de la mort, a Brossa li havia escoltat dir, en més d'una ocasió, que ell creia que no li tocava realitzar gaire reencarnacions més ja que, per exemple s'adonava com sovint anava pel carrer, pensava amb una persona i minuts després se la trobava. Segons ell, influït d'allò més per les lectures que va fer de l'obra de C.G.Jung, això era senyal inequívoc que el seu subconscient ja estava molt sedimentat. Aquest és, sense cap mena de dubte, un aspecte que no ha estat excessivament tractat. Cert és que s'ha parlat de surrealisme màgic, de resistència artística al franquisme, però poques vegades s'ha connectat, seriosament, amb el vessant esotèric i simbòlic de la seva obra.

Sabia, perquè ho havia llegit en alguna biografia, que Brossa havia viscut, en el transcurs de la Guerra Civil, una experiència de vital importància i que, en bona part, va acabar marcant la seva futura dedicació a la poesia i creació artística. O el que és el mateix: sense aquella experiència, Brossa mai hagués estat el poeta que va acabar sent. Sembla que va tenir lloc a l'anomenada Batalla del Segre, un combat que va arribar després de la Batalla de l'Ebre, en una geografia compresa entre la desembocadura del riu Segre a Mequinensa fins als Pirineus entre l'abril de 1938 al gener de 1939. Si bé és cert que el poema ha estat estudiat intensament pels especialistes brossians, com ara el brillant professor de la Universitat Bordeaux Montaigne Marc Audí, cap d'ells ha llegit encara la naturalesa d'experiència transformadora i tombativa com la que Brossa, precisament, va deixar apuntada en el poema titulat *La batalla del Segre o la segona naixença*:

Les bombes cauen sorollosament.
No faré una narració detallada de l'atac.
A la platja hi ha un grup de tancs abandonats que cal recuperar
i nombrosos cadàvers completament en descobert.
Les nostres forces han tingut motes baixes en apropar-se al riu.
Passen ferits conduïts en llitera.
Se senten detonacions i gemecs.
Al meu costat el comissari enfoca els prismàtics cap a una masia
que es veu a l'altra banda del riu.
Les màquines obren foc, l'enemic localitza les descàrregues
i afina la punteria.
Les morterades ja cauen a prop.
El pont és ple d'impactes.
M'he salvat per un pèl.
Passen riu avall cadàvers i restes de passeres i baranes.

Cada nit continuen les escaramusses
per rescatar els tancs, amb pèrdues.
Els morters tornen a la mateixa.
Una nit, pels volts de les dotze,
vaig néixer per segona vegada.
Estic sol voltat
de sacs en un lloc d'observació.
Una veu crida Joan.
Reculo a la trinxera i, en constatar
que no hi havia ningú, incideix
al lloc on era abans una bomba
que, en fer falla l'espoleta,
m'omple de fum i olor
de rostit. Em xiulen
les orelles. Després
sóc traslladat, estès
en una llitera,
i miro, com puc, el firmament.
(Com a Wotan, la sapiència
em costa un ull de la cara.)
L'endemà crec que el bombardeig de l'artilleria va continuar
seguidament des de la matinada.

Pertanyent al llibre 30 divisió, 1950 i inclòs al volum Ball de sang (1982),
no és menys cert que Brossa va deixar constància que alguna cosa estranya
va passar. Va ser la d'escotar «una veu» que li va cridar el seu nom Joan.
Va traslladar-se al lloc d'on provenia la veu i, just en anar al lloc, va
esclatar una bomba on el seu esclat el va mal ferir. Si hagués estat al lloc on
va caure la broma hagués mort. Aquella experiència li va donar saviesa i de
la que un ull del seu rostre sempre en va deixar constància del succeït. A
l'igual que el déu Wotan, conegut per Brossa gràcies a la seva militància
wagneriana, Brossa tenia un ull guerxo.

Una cosa sembla clara. Aquella experiència bèl·lica no només li va marcar el futur de la seva vida, sinó també la seva missió vital. Potser no és d'estranyar que estobés empès a llegir Jung per comprendre ja no només la duresa de l'experiència sinó una missió superior que anava més enllà del món ordinari i quotidià, carregat de sordidesa. Potser va ser aquella experiència la que li va fer escoltar a Brossa una música assenyalada per Friedrich Nietzsche: «aquells que van ser vistos ballant van ser considerats boigs per aquells que no podien escoltar la música». I a fe de Déu que Brossa va ballar. Brossa, el ballarí.

Una tarda de poesia juganera

Rosa Pou i David Ymbernon van participar en el cicle "Arts entre lletres. Viatges d'anada i tornada" a la Fundació Joan Brossa

---

Aura Ortega Casas
Dimecres, 28/10/2020
Núvol

El dilluns 26, es va dur a terme la tercera jornada del cicle “Arts entre lletres: viatges d’anada i tornada”, ofert per la Fundació Joan Brossa i que Núvol ha anat cobrint jornada a jornada. Els convidats, aquest cop, eren la cantautora i poeta **Rosa Pou** i l’artista i poeta **David Ymbernon**.

La conversa va començar amb una breu introducció d’**Ester Xargay**, comissària del cicle, recordant que el llenguatge ho sosté tot: “vaixell i flotadors són el llenguatge”, deia. Els dos poetes que ens van acompanyar podien classificar-se, segons l’Ester, com a poetes d’una “escriptura altre”, mot originat en el cercle dels artistes informalistes, al qual pertany **Tàpies**, que englobaria tota aquella escriptura lliure i espontània, mancada de formes i juganera, tal com era la de Joan Brossa.

Un altre exemple de poeta d’aquesta escriptura pot ser en **Vicenç Altaió**, que parla d’una escriptura que anomena “sense llançadora”, la peça encarregada d’organitzar els fils segons la convenció en els talers. El resultat d’aquest procés sense llançadora és un teixit innovador i alliberat

d'un sentit a priori, que no per això treu sentit al text. Precisament aquí està l'essència de la qüestió: es tracta de dotar al llenguatge d'un nou sentit, de jugar-hi o bé de fer-ne un giny. Inventar un nou llenguatge com ho faria un nen. Tal com diria James Joyce: "no pas escriure sobre alguna cosa, ans escriure una cosa".

L'escriptura "sense llançadora" es pot aplicar a moltes maneres d'escriure i no és massa difícil de comprendre, és doncs un joc plaent que abandona el camí tradicional ple de tòpics per donar nou sentit a les paraules.

D'aquesta mena de poetes són, per tant, la Rosa Pou, una poeta que "fa cantar la paraula", i en David Ymbernon, un artista que empra les lletres per crear i que destaca per la seva Poesia Visual Culinària d'entre altres.

Pel que fa a la poesia de la Rosa Pou, la mateixa poeta la descriu de la següent manera: "tot jugant amb les paraules, els sons, les emocions, els ritmes, les rimes i l'autocrítica, la música... he trobat un llenguatge fresc i personal. És un viatge des de l'autocrítica fins a la burla afectuosa que queda entre els mots". Els seus poemes estan plens de jocs de paraules, sovint de tipus musical, i neixen de la intuïció i l'espontaneïtat que la manca de llançadora possibilita. Poden trobar-se, d'entre altres llocs, al disc de poesia musicada "Entre monosíl·labs" (2012) i al seu primer poemari: "Ala, bat! Sí, adéu" (2020).

Respecte al David Ymbernon, la seva obra plàstica, on destaca especialment el taronja carbassa, es compon especialment per un teatre que es podria anomenar "teatre altre", ple d'objectes referencials que constitueixen el seu ric imaginari i que es troben lligats, de forma estreta, a la seva vida. Amb el temps, aquest imaginari ha esdevingut una mitologia que anomena "Latung la la", un món oníric que enllaça i vertebrava cadascuna de les seves obres, tant la poesia com les pintures o creacions teatrals o performatives.

Acabada aquesta introducció, la Rosa Pou ens va dibuixar en un breu discurs la seva trajectòria artística, iniciada amb el seu disc del 2012,

disponible a l'Spotify, que la va portar a centrar-se especialment en la paraula i a deixar-se endur per ella d'un lloc a un altre de forma espontània i inconscient. El resultat d'aquest joc és sempre, segons ella, un paisatge molt representatiu del mateix ésser, fet que es va fer palès en la posterior lectura dels seus poemes, dels quals en destaquen els seus "Inabastables". Els "Inabastables" són una sèrie de poemes creats a partir de "desparaular" dos llibres i que juguen amb aquelles paraules que ella considera unabastables, és a dir, "que signifiquen res o que es neguen a elles mateixes", com infinit, déu, res o mai.

Tot seguit en David Ymberton va llegir, acompanyat d'un vídeo d'algunes de les seves creacions artístiques, un recull dels seus poemes de dos dels seus llibres: *Carbassa emergent* (2015) i *Orgull de goma* (en procés d'edició). Uns poemes visuals plens de colors i de referències musicals que sovint arrancaven un somriure del públic o el feien assentir o riure i que, junt amb el vídeo, ens endinsaven cada cop més dins del seu ric imaginari.

La trobada va finalitzar amb les intervencions del públic, a qui se li va demanar que preguntés, o bé respongués a totes aquelles preguntes que ambdós artistes havien presentat, en certa manera, amb la seva poesia. Així va concloure la tarda, plena de jocs, espontaneïtat, enginy, humor i seriositat, burles i filosofia i una llibertat viva de ser, d'escriure i d'imaginar que no se'ns oblidarà fàcilment.

El pròxim diàleg serà el 16 de novembre a les 19h amb l'artista i poeta **Jordi Aligué** i l'artista d'acció i poeta **Mireia Zantop** a la Fundació Joan Brossa.

Omplir la Brossa de nova creativitat

Judith Barnés

Dijous, 12/11/2020

El Temps de les Arts

Per segon any consecutiu la nova creativitat torna a la seu de la Fundació Joan Brossa dintre del paraigua conceptual del **'PostBrossa'**, una era que és hereva del tarannà interdisciplinari i transgressor del poeta. Tres són els projectes que seran presentats de forma col·lectiva avui dijous 12 de novembre i que es podran visitar fins al 10 de gener de 2021, tres veus que reflexionen sobre noves formes d'habitar, sobre la reinterpretació subjectiva de la realitat i sobre la possibilitat de generar altres mecanismes de codificació. Així doncs, Esther Aldaz (Las Palmas de Gran Canaria, 1979), Marla Jacarilla (Alcoi, 1980), Juan López (Alto Aliaño, 1979) i Marc Vives (Barcelona, 1978) han assumit el repte d'articular uns projectes artístics que avancen en una triple direcció: la instal·lació-expositiva, el diàleg amb l'arquitectura de l'edifici patrimonial de La Seca i la definició d'un programa públic que activi les propostes i l'espai.

Aquests dies, que hem estat de muntatge, he demanat als quatre creadors que escollissin una paraula que representés el projecte presentat, que la definissin des del seu posicionament artístic i que la vincuessin clarament a una peça o racó de l'espai. Aquí teniu els resultats de l'exercici.

Una cartografia de la libertad d'Esther Aldaz

Tenint en compte que entén les paraules com a llocs capaços d'aixoplugar-nos tant individualment com col·lectivament, Esther Aldaz genera espais insòlits per ser viscuts. La "llibertat" és una d'aquelles paraules que l'artista considera que cal resignificar atès que el gastament del mot li ha fet perdre el contingut. Des de l'experiència viscuda i des de la construcció d'espais significants Aldaz ens repta a activar noves maneres d'habitar, a anar a la recerca d'un lloc en el món.

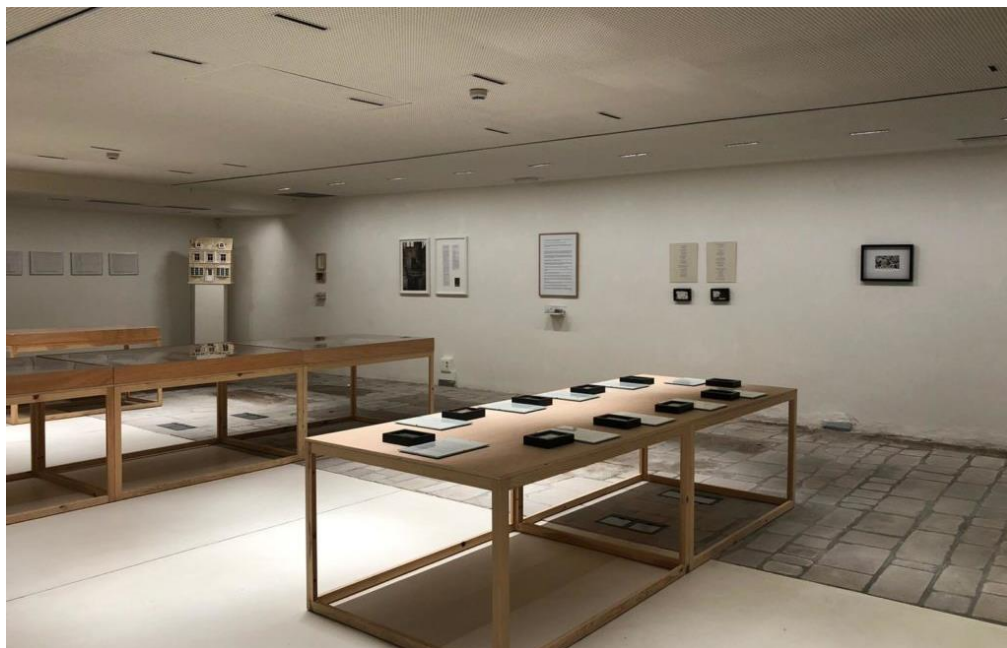
En el context pandèmic que estem vivint el nostre refugi ha esdevingut, a la vegada, el nostre tancament. *Una cartografia de la llibertat* és un projecte inèdit que presenta certes reminiscències amb la creació *De qué hablamos cuando hablamos de futuro* exposada a la Biennial de L'Havana l'any passat. La llibertat individual comença i acaba a la porta de les nostres cases: “el llindar de la llar va primer; després només ens en queda la pell”, manifesta l'artista. La mascareta dissenyada per Aldaz amb la paraula “libertad” inserida en un retall de premsa escollit d'una forma intencionada esdevé una icona de l'obra que ha instal·lat a l'altell de la Fundació Joan Brossa. El fet de fer entrar els visitants a la casa amb mascareta, la va empènyer a crear quaranta-cinc mascaretes llibertàries d'emergència. La cartografia ja no només està en l'espai, en la instal·lació, sinó també en el nostre cos.

Anotaciones para una eiségesis de Marla Jacarilla

Marla Jacarilla centra el seu treball en la reinterpretació subjectiva de la història de l'art però també de la vida en general i reflexiona a l'entorn de la impossibilitat d'assolir l'originalitat absoluta amb motiu de la influència inevitable que exerceixen els altres. És per això que la paraula que ha escollit és “eiségesis”, una paraula no normativa que apel·la a la interpretació subjectiva i personal d'alguna cosa. De forma més concreta, se centra en la lectura personal que fa dels materials i en la manera com els treballa inicialment per concebre les tretze obres que s'hi exposen: gràfiques, entrevistes, fotografies, novel·les, discursos, etc. Com a peça destacada escull la fotografia realitzada l'any 2014 'Entre el lirismo epiléptico y la rigurosa disciplina', una obra que Jacarilla va somniar en la qual la imatge de Georges Perec es repetia fins a l'infinit per tal de transformar-se en la mirada de Gustave Flaubert.

Anotaciones para una eiségesis és una sèrie que començà el 2011 i que continua oberta. Algunes de les peces han estat exposades a la Twin Gallery de Madrid, al Centro de Arte de Alcobendas, al Centre del Carme de València, al Centre d'Art La Panera de Lleida, entre d'altres. Dos de les accions proposades en el marc del projecte PostBrossa són inèdites: 'Palabras como cáscaras' i 'Si todo es poesía'.

/ph/ Algunas voces tomadas de Juan López i Marc Vives

I per últim topem amb el tàndem format per Juan López i Marc Vives. L'origen de */ph/ Algunas voces tomadas* el podríem trobar a Mèxic, concretament en el Centro Cultural de España, un lloc on van coincidir tots dos a l'inici d'aquest any. López havia de realitzar una intervenció mural en els passadissos de l'equipament i Vives tenia com a encàrrec realitzar-hi una performance inaugural. En un dels assajos el primer va demanar al segon que cantés alguna cosa al costat de la seva peça. Aquí naixia el projecte que ara acollirà la Brossa, una proposta que ha estat pensada especialment per ocupar la llibreria de l'edifici.

Juan López investiga i transita la intertextualitat, busca generar relacions entre la tipografia i l'arquitectura. Durant el procés creatiu desplegat in situ manifesten l'interès que van mostrar per l'espai, pels rastres de text que poden ésser trobats a les parets, i també pels poemes civils. El text "avisador sonor" que apareix en un dels senyals de la planta baixa de l'edifici recull les pràctiques de López i Vives: el reclam, el grit, d'una banda, i la senyalètica i la textualitat, de l'altra. El resultat compositiu és un camí per generar altres mecanismes de codificació.

Les tres propostes neixen en un marc pandèmic i han sabut adaptar-se als nostres temps. En una conversa amb Juan López i Marc Vives, el segon

deia que els creadors sempre estan en crisi, sempre preparats davant de la incertesa. Qui els hauria d'haver dit que la trobada a Mèxic prepadèmica (on curiosament van coincidir amb Laia Estruch) posaria en marxa els circuits d'un projecte postpadèmic i postbrossià.

Benvinguts a l'era PostBrossa!

Arranca el segundo "PostBrossa" con tres proyectos artísticos

---

Redacción

Dijous, 12/11/2020

La Vanguardia

La segunda edición del programa expositivo "PostBrossa" ha arrancado este jueves en la Fundación Joan Brossa de Barcelona con los proyectos artísticos de la canaria Esther Aldaz, la alicantina Marla Jacarilla y el cántabro Juan López junto con el barcelonés Marc Vives.

La Fundación Joan Brossa establece tres ejes temáticos para articular el programa expositivo: "Realidad en crisis, poesía en crisis, y poesía y arte en acción, bloques conceptuales que responden al pretérito, al presente y al futuro", ha explicado el presidente de la institución, Vicenç Altaió.

Durante el otoño de 2019 se presentó el primer ciclo "PostBrossa", un conjunto de tres proyectos que eran a la vez exposiciones, instalaciones y acciones de la nueva creatividad.

"PostBrossa" se adecuó a la singularidad del edificio y se adaptó al espacio arquitectónico de los tres ambientes que conforman La Seca: la biblioteca, la planta baja y el altillo.

Esta segunda edición se abre con los proyectos artísticos "Una cartografía de la libertad", de Esther Aldaz; "Anotaciones para una eiségesis", de Marla Jacarilla; y "/ph/ Algunas voces tomadas", de Juan López y Marc Vives, seleccionados entre los 47 presentados.

Según Altaió, "los proyectos presentados se articulan en una triple dirección: la instalación-expositiva, el diálogo con la arquitectura del edificio histórico de La Seca y la definición de un programa público que active las propuestas y el espacio".

En el altillo se sitúa la propuesta de Aldaz, la planta de un apartamento con una biblioteca desproporcionada que sirve de base para construir una casa, los elementos de la cual están recubiertos de textos de cualquier tipo que contienen la palabra "libertad".

Esta pieza, dice la artista, está pensada para ser vivida, algunas veces por ella y siempre por el público: "Estos días la libertad acaba y empieza a la puerta de nuestras casas, islas a veces benévolas, a veces desiertas o tormentosas, o llenas de frutos".

En la planta baja se muestran las obras que conforman la serie "Anotaciones para una eiségesis", que abren un espacio en el cual se abordan conceptos como apropiación, reinterpretación, modificación o plagio y proponen una reflexión sobre estos temas.

Partiendo de materiales ajenos y preexistentes (artículos de diario, gráficas, novelas, videos, GIF, discursos), las obras seleccionadas muestran cómo es de inevitable hacer una reinterpretación subjetiva –la exégesis que da lugar al título de la muestra– realizada a partir de una reinterpretación constante de la historia del arte.

La tercera propuesta incide en la manera en que la experiencia de habitar los lugares delimita nuestra percepción del espacio y del tiempo, así como de los significados de todo aquello que se habita de una forma u otra. EFE.

L'espai Brossa selecciona els projectes de quatre creadors per a la segona edició de la iniciativa PostBrossa

L'espai Brossa ha seleccionat els projectes dels creadors Esther Aldaz ('Una cartografia de la libertad'), Marla Jacarilla ('Anotaciones para una eiségesis') i Juan López i Marc Vives ('/ph/ Algunas voces tomadas')

ACN Barcelona
Dijous, 12/11/2020
La República

ACN Barcelona.-L'espai Brossa ha seleccionat els projectes dels creadors Esther Aldaz ('Una cartografia de la libertad'), Marla Jacarilla ('Anotaciones para una eiségesis') i Juan López i Marc Vives ('/ph/ Algunas voces tomadas') per a la segona edició de la iniciativa PostBrossa. Es tracta d'un programa expositiu que ha obert portes aquest dijous i que exhibeix els treballs d'aquests artistes articulats en una triple direcció: la instal·lació expositiva, el diàleg amb l'arquitectura de l'edifici històric de la Seca i la definició d'un programa públic que activi les propostes i l'espai. La Fundació Joan Brossa ha triat els candidats entre les 47 propostes que ha rebut per formar part del projecte.

La Fundació Joan Brossa estableix tres eixos temàtics a l'hora d'articular el programa expositiu: 'Realitat en crisi', 'Poesia en crisi' i 'Poesia i art en acció'. Segons els impulsors de la iniciativa, aquests tres blocs conceptuals responen al pretèrit, al present i al futur. Afegeixen que l'era PostBrossa, que correspon al temps futur, i, per tant, a la poesia i a l'art en acció, és hereva de l'esperit brossià que no posa límits a la creativitat, un espai en el qual l'acció, la paraula i la instal·lació són una sola cosa.

L'era postBrossa

Els artistes guanyadors de la convocatòria 'PostBrossa' són Esther Aldaz, Marla Jacarilla i el duo format per Juan López i Marc Vives.

Clàudia Rius i Llorens

Dijous, 12/11/2020

Núvol

Si **Joan Brossa** encara fos viu, quins serien els artistes contemporanis que més li interessarien? No ho podem saber del cert, però la **Fundació Brossa** s'aproxima al que podria ser una resposta a aquesta pregunta. A través de la convocatòria *PostBrossa*, que ha rebut quaranta-set propostes, la fundació ha seleccionat tres artistes perquè facin exposicions simultànies a **La Seca** fins al 10 de gener. La condició? Que les obres, encara que no tinguin una relació directa amb el poeta visual, conformin “un univers creatiu amb el qual Brossa s’hi sentiria còmode.”

“Us donem la benvinguda al futur”, diuen a la Fundació Brossa. I quin és, aquest futur? “L’era *PostBrossa*, que és hereva de l’esperit brossià que no posa límits a la creativitat.” Durant la tardor del 2019 es va presentar el primer cicle *PostBrossa*, un conjunt de tres projectes que eren, a la vegada, exposicions, instal·lacions i accions de la nova creativitat. Tres en un. L’any passat, els escollits de la primera convocatòria van ser l’equip de TerraLab – Equip 10, un col·lectiu d’antiquaris de Barcelona i l’artista Joan Casellas. Les condicions, però, eren completament diferents a les actuals.

Aquest any, en el marc del confinament i de la pandèmia mundial, la Fundació Joan Brossa va decidir que no volia aturar la segona edició del *PostBrossa*, i va obrir una convocatòria de projectes artístics a la qual s'hi van presentar quaranta-set creadors. L'equip de programació del Centre d'Estudis Joan Brossa va avaluar les iniciatives, i en una tria que assegurés que no ha sigut gens fàcil, en va escollir tres, seguint criteris com el caràcter innovador d'aquests, l'ajustament dels projectes a l'arquitectura de l'edifici i la voluntat d'eixamplar els límits de la poesia, entre altres.

Els projectes seleccionats són d'artistes d'arreu de l'Estat Espanyol: *Una cartografia de la libertad*, d'**Esther Aldaz** (Las Palmas de Gran Canaria, 1979); *Anotaciones para una eiségesis*, de **Marla Jacarilla** (Alcoi, 1980), i */ph/ Algunas voces tomadas*, de **Juan López** (Cantabria, 1979) i **Marc Vives** (Barcelona, 1978). A l'hora de presentar-los, Vicenç Altaió, president de la Fundació Brossa, recalca que els éssers humans sempre necessiten la paraula, la imatge i l'acció per interrelacionar-se amb el món, i que "sempre que hi ha una crisi, aquests elements trontollen." És per això que la institució ha decidit "apostar per la màxima contemporaneïtat" i obrir l'espai a aquests tipus de creadors.

Només entrar a l'edifici La Seca del Born, trobarem l'obra de Juan López pintada a la paret de la biblioteca de la Fundació i acompanyada de música del Marc Vives. */ph/ Algunas voces tomadas* reflexiona sobre com l'experiència d'habitar els llocs delimita la nostra percepció de l'espai i el temps, així com els significats d'allò que s'habita d'una forma o altra. López està interessat en la tipografia i en l'arquitectura, i això és precisament el que exposa a la Brossa: la silueta d'unes grans lletres, la seva ombra a la paret. "Tracto d'investigar i de transitar la intertextualitat", explica López; "tot es pot llegir, també els espais", apunta Vives, que interpreta els símbols del pintor com si fossin partitures i n'acaba extraient sons que es poden escoltar a través d'uns auriculars.

Al costat d'aquesta gran obra, rere les columnes, topem amb l'exposició *Anotaciones para una eiségesis* de Marla Jacarilla. "Eisegesis" és un concepte que fa referència a la reinterpretació subjectiva d'un text, i a partir d'aquesta idea, Jacarilla fa temps que reflexiona sobre els conceptes de "còpia", "plagi", "reinterpretació" o "modificació". A la Fundació Brossa veiem un recull d'obres seves que tracten sobre aquests temes fent servir materials preexistents. Per exemple, a "Epístolas en verso libre" (2014), l'artista escriu poemes a partir de paraules de textos que es van publicar quan diversos autors ja eren morts. Precisament, la mateixa creadora creu que la seva obra té a veure amb Brossa "pel joc amb el llenguatge i l'interès per la literatura."

Finalment, a la planta superior, Esther Aldaz reflexiona sobre la idea de llibertat a partir d'una instal·lació que recrea una casa feta de paraules, és a dir, de llibres, de partitures, de retalls de diaris. Aldaz es fa un vestit de paper, un llit de paper, una taula de paper, tot un mobiliari a mida que conté escrit la paraula "llibertat", perquè a ella li interessa "treballar amb les paraules com a espais capaços d'acollir tant l'individu com el col·lectiu i

construir marcs on assajar noves maneres d'habitar". A més, com explica Maria Canelles, responsable de projectes expositius i de programació de la Fundació Brossa, aquesta obra pren més transcendència que mai en el context actual, en què "la llibertat comença quan entrem a casa."

La idea del programa *PostBrossa* és que aquestes tres exposicions, que són tres instal·lacions, fossin també tres accions i incorporessin performances al seu voltant, però de moment, les normatives de contenció de la covid-19 no ho permeten. La Fundació espera que la situació millori i acabar podent desenvolupar el seu programa d'accions, que també coincideix, per cert, amb l'exposició 'Ganivet' de la **Laia Estruch**, que es podrà veure fins al 31 de gener a la Sala Gabinet de La Seca.

L'espai Brossa selecciona els projectes de quatre creadors per a la segona edició de la iniciativa PostBrossa

La Fundació que gestiona l'equipament cultural va triar els candidats entre les 47 propostes que va rebre.

ACN

Dijous, 12/11/2020

Al dia

L'espai Brossa selecciona els projectes de quatre creadors per a la segona edició de la iniciativa PostBrossa.

L'espai Brossa ha seleccionat els projectes dels creadors Esther Aldaz ('Una cartografia de la libertad'), Marla Jacarilla ('Anotaciones para una eiségesis') i Juan López i Marc Vives ('\\ph\\ Algunas voces tomadas') per a la segona edició de la iniciativa PostBrossa. Es tracta d'un programa expositiu que ha obert portes aquest dijous i que exhibeix els treballs d'aquests artistes articulats en una triple direcció: la instal·lació expositiva, el diàleg amb l'arquitectura de l'edifici h ...

Leer más: <https://www.aldia.cat/catalunya/territori/noticia-lespai-brossa-selecciona-els-projectes-quatre-creadors-per-segona-edicio-iniciativa-postbrossa-20201112191839.html>

Segona edició del 'PostBrossa'

Redacció

Diumenge, 15/11/2020

bonart

La Fundació Joan Brossa estableix tres eixos temàtics a l'hora d'articular-ne el programa expositiu: 'Realitat en crisi', 'Poesia en crisi' i 'Poesia i art en acció'. Aquests tres blocs conceptuals responen al pretèrit, al present i al futur. L'era PostBrossa, que correspon al temps futur, i, per tant, a la poesia i a l'art en acció, és hereva de l'esperit brossià que no posa límits a la creativitat, un espai en el qual l'acció, la paraula i la instal·lació són una sola cosa.

Durant la tardor del 2019 es va presentar El primer cicle Postbrossa: un conjunt de tres projectes que eren, a la vegada, exposicions, instal·lacions i accions de la nova creativitat. 'PostBrossa' va saber adequar-se a la singularitat de l'edifici i adaptar-se a l'espai arquitectònic dels tres ambients que conformen La Seca: la biblioteca, la planta baixa i l'altell. També va saber acompanyar les propostes escollides d'un programa d'accions i interpel·lar i buscar la interacció amb el públic.

Enguany, en el marc del confinament i de la pandèmia mundial, la Fundació Joan Brossa va obrir una convocatòria de projectes artístics per formar la segona edició del PostBrossa. Ara la Fundació Joan Brossa presenta els tres projectes guanyadors de la segona edició 'PostBrossa':

Una cartografia de la libertad, d'Esther Aldaz

“Treballo amb les paraules com a espais capaços d'acollir tant a l'individu com al col·lectiu i construeixo marcs on assajar noves maneres d'habitar. Aquesta peça està pensada per ser viscuda, algunes vegades per mi i sempre pel públic, per prendre's temps per trobar formes d'entendre la “llibertat” (aquesta paraula tan gastada) i que potser trobem, conscientment aixoplugats per ella, la intensitat poètica que posseeix. Aquests dies la llibertat acaba i comença a la porta de les nostres cases, illes de vegades benèvoles, de vegades desertes o tempestuoses, o plenes de fruits. El llindar de la casa va primer, després només ens en queda la pell.”

Anotaciones para una eiségesis, de Marla Jacarilla

“Les obres que conformen la sèrie *Anotaciones para una eiségesis* obren un espai en el qual s'aborden conceptes com apropiació, reinterpretació, modificació o plagi i proposen una reflexió sobre aquestes termes. Partint de materials aliens i preexistents (articles de diari, gràfiques, novel·les, vídeos, GIFs, discursos, etc.), les obres seleccionades mostren com és d'inevitable fer una reinterpretació subjectiva –l'exegesi que dona lloc al títol de la mostra– realitzada a partir d'una reinterpretació constant. Una reinterpretació que expandeix, modifica i qüestiona, d'una forma incessant, la història de l'art.”

/ph/ Algunas voces tomadas, de Juan López i Marc Vives

“El projecte que es proposa es basa en l'elaboració de peces-partitura que puguin ser interpretades o traduïdes per mitjà de la veu. Per a això, es realitzaran alguns treballs de dibuix amb ciment, escultures o encofrats. Així, contraformes tipogràfiques s'instal·laran sobre els murs, realitzant una composició de pseudo-fonemes. En ells, es confronta la idea de dibuix i de volum amb la de forma i contraforma tipogràfica. És aquesta contraforma, aquest aire al voltant de la lletra, la que utilitzo per construir nous signes, nous codis. Els sons no existeixen abans de ser “trobat”, sinó que depenen del fet de ser localitzats i activats. Marc Vives s'encarrega d'aquesta missió amb la interpretació de la partitura.”

Aquesta triple proposta es podrà visitar a la seu de la Fundació des del 12 de novembre fins al 10 de gener de 2021 i s'acompanyarà d'un programa públic que activarà les instal·lacions i l'espai.

Art entre lletres. Lletres entre Art

El cicle de diàlegs poètics de la Fundació Brossa presenta la quarta sessió amb un nou format accessible des de casa

---

Joana de Querol

Dimecres, 25/11/2020

nuvol

La quarta sessió del cicle de diàlegs de la Fundació Brossa, “Art entre lletres. Viatges d’anada i tornada” ha estat diferent de les anteriors. Aquest cop el públic no hi ha estat present, però hi participava des de casa. L’inici de la sessió està marcat pel nerviosisme i la incertesa per aquesta nova manera de fer, entre jocs de càmera i assajos d’última hora per assegurar que la sessió pugui ser fluida. Ester Xargay, comissaria del cicle, enceta la sessió afirmant que tot i les dificultats “no hem perdut la paraula ni la comunicació” i ens convida a embarcar-nos en la poesia i l’art de Jordi Aligué i Mireia Zantrop.

Jordi Aligué i Mireia Zantrop coincideixen com artistes interdisciplinaris i polifacètics, i a més a més per haver compartit espais, pensaments o complicitats amb Carles Hac Mor, referent de tots dos. El poeta i escriptor practicava l'art conceptual, creia que el llenguatge per si sol és metafòric, i que quan no volem dir res és quan diem més coses. Ester Xargay inicia la presentació de tots dos artistes parlant de la seva relació i influència que van rebre de Carles Hac Mor, que com Joan Brossa jugava i girava els significats convencionals de les paraules amb els seus poemes. Ester Xargay parla de Carles Hac Mor com a denominador comú de la sessió i posa com a exemple de la seva obra i del seu tarannà, un dels seus poemes. Poema Hac; "Aquest poema no vol dir res i tanmateix ja ha dit massa".

La sessió continua amb la presentació a nivell individual de Jordi Aligué. Aligué és un artista interdisciplinari que té els seus orígens en el món de la pintura, la fotografia i el gravat. Arran del seu interès per les diferents tècniques d'expressió va començar a escriure i la poesia va ser l'eina amb la qual va poder ampliar el llenguatge que li mancava en la pintura, la fotografia i el gravat. Tal com diu ell, la poesia dóna la llibertat d'explicar allò que només les paraules poden explicar. La primera publicació poètica d'Aligué va sorgir a partir d'un sopar quan després d'ensenyar el que havia escrit al seu bon amic Valerià Pujol, aquest el va animar a publicar. A partir d'aquest moment es va posar en contacte amb Carles Hac Mor, que va ser l'il·lustrador d'aquesta primera obra. Actualment Aligué ha publicat diverses obres poètiques amb la participació d'altres escriptors i artistes com Mercè Alsina, Ester Xargay i José Carlos Cataño. Per aquest motiu, reitera la importància de la interdisciplina a l'hora de treballar amb altres artistes. Finalment, Roger Vilà, actor i conegut de Jordi Aligué procedeix a fer la representació dels poemes de l'artista. Acompanyat d'una olla i un cullerot de fusta recita els poemes i els transforma en sentiments, sensacions i records en una interpretació oberta a noves interpretacions.

Mireia Zantrop és una artista que passeja pels camins de la recerca poètica a partir de tècniques interdisciplinàries. A través de l'art d'acció deixa que parlin les accions per si soles, la paraula sobra. El que busca l'artista és dir poques coses i despertar el silenci dels altres. Es tracta d'una artista amb un recorregut híbrid que, més que descriure's com a "art entre lletres", és també "lletres entre arts", ja que en les seves accions sempre l'ha acompanyat l'escriptura. Ha treballat en diversos àmbits, sobretot al voltant del llenguatge en el seu sentit més ampli. El joc amb les paraules a partir de poemes, assajos, llistes i títols és l'essència de la seva creació, ja que el llenguatge és també l'essència de la comunicació. Per aquest motiu, igual que tota comunicació, la seva obra està oberta a múltiples interpretacions. Es tracta d'una obra polisèmica, oberta a qui vulgui obrir-se. Un llibre, un cristall, un pinzell i el silenci són les eines que utilitza Zantrop per fer-nos despertar, en unes accions plenes d'intimitat i suggerència.

Un cop acabada la sessió arriben les primeres impressions del públic. Tot i la falta de presencialitat han aconseguit traspasar la pantalla i arribar als espectadors. Especialment per la Mireia Zantrop, el públic és molt necessari, però no tenir-lo al davant precisament l'ha portat a experimentar una manera diferent de dur a terme el seu art. Per altra banda, Jordi Aligué ens recorda que en aquest món, tots som aprenents, i que precisament en aquest context encara ho som més. Per sort, l'esforç de la Fundació Brossa per continuar amb aquestes trobades tot i la situació actual s'ha vist recompensat per l'agraïment dels espectadors. Podeu trobar tota la informació sobre les properes sessions del cicle "Art entre Lletres. Viatges d'anada i tornada" al nou web de la Fundació Brossa.

Al marge dels aparadors

'La Xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia experimental, 1946-1980' és una oportunitat per descobrir obres icòniques de la poesia

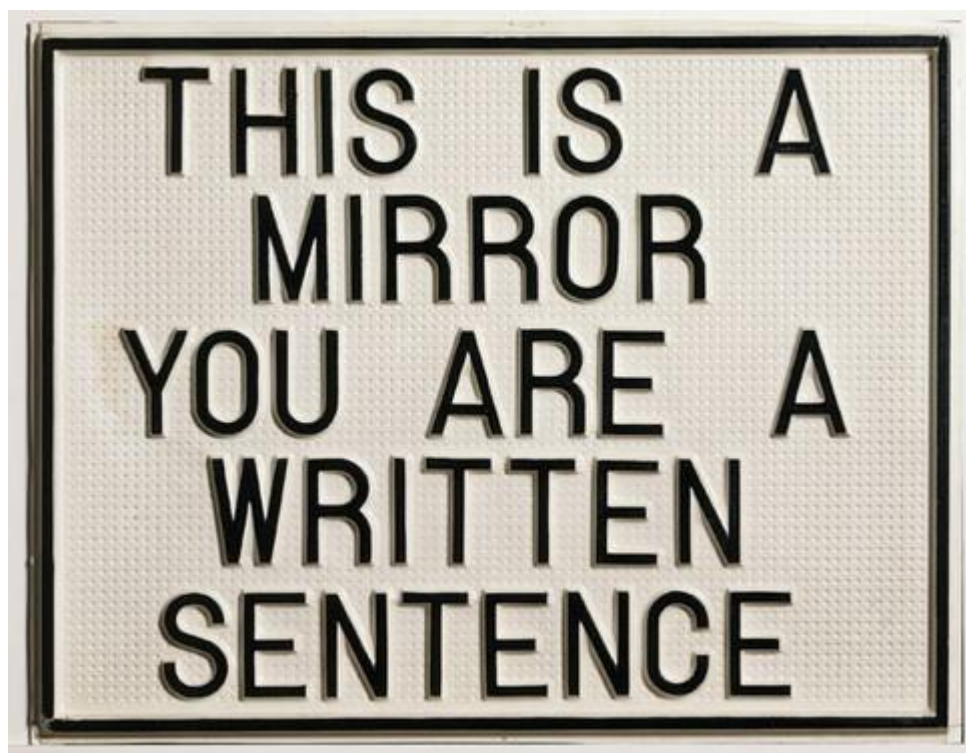

Berta Galofré Claret

Dijous, 26/11/2020

nuvol

L'any passat celebràvem el centenari de Joan Brossa. Per aquest motiu la Fundació Joan Brossa va voler impulsar un nou projecte que rebia el nom de *La Xarxa al bosc*. Joan Brossa i la poesia experimental, 1946-1980, que va comissariar Eduard Escoffet L'objectiu era ambiciós: la creació d'una exposició que indagüés en l'activitat poètica de la segona meitat del segle XX, de la qual després en sorgiria la publicació d'un llibre que contindria una antologia de 79+1 poemes visuals amb documentació de l'exposició.

L'expressió poètica de la segona meitat del segle XX, tant a Europa com a Amèrica, va suposar una transformació del concepte, ja que la poesia havia conquerit el domini de la imatge i del so. Joan Brossa va ser un dels artistes que ho va saber plasmar millor. La innovació poètica naixent va ser

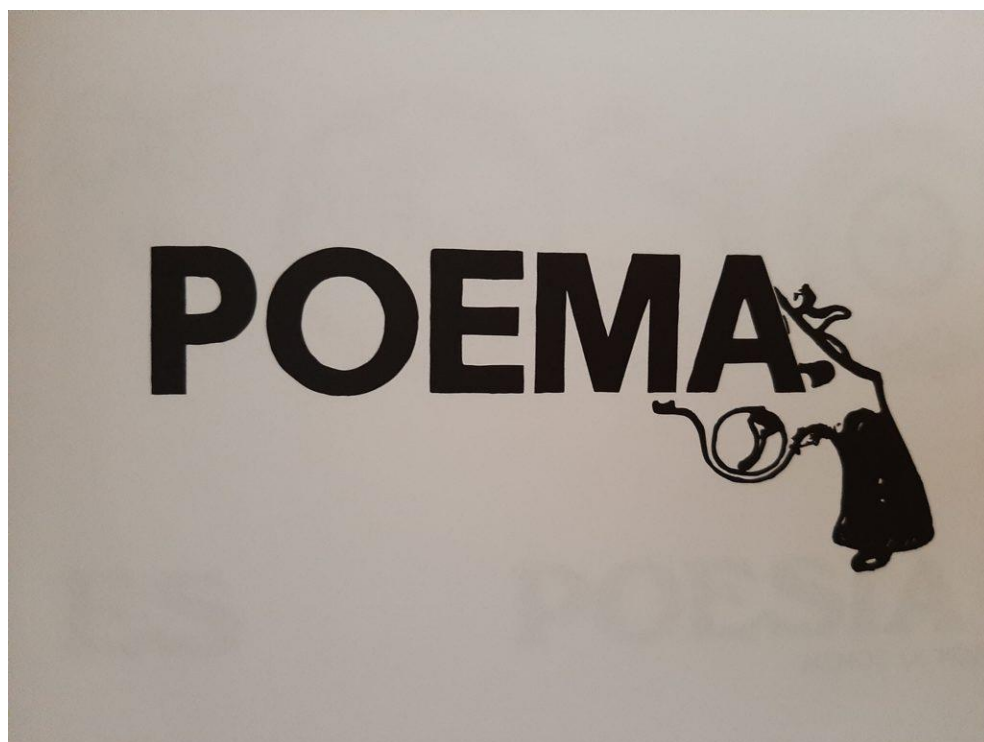
capaç d'ampliar el camp de l'expressió poètica i d'influir la resta d'àmbits creatius.

L'exposició s'emmarcava en el període comprès entre 1946, quan apareix el Llettrisme a París, i el 1980, moment en què Brossa ja és un artista consagrat i àmpliament reconegut. En aquest interval de temps es van emergir noves formes de diàleg poètic, on la poesia conversava amb llenguatges completament diferents dels habituals fins aleshores.

La Xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia experimental, 1946-1980 responia al títol de dues obres teatrals de Brossa. D'una banda, *La Xarxa*, i per l'altra, *Aquí al bosc*. La fusió d'ambdós permetia evidenciar la idea de xarxa dispersa, invisible quan entra al bosc i que treballa al marge dels aparadors més evidents i comercials. Els poetes experimentals d'aquesta època no formaven part d'un grup tancat, més aviat tot el contrari, eren una xarxa de complicitats, lluny d'una competència entre noms i fronteres territorials. De fet, aspiraven a destruir-ho tot per tal de construir un nou món.

L'antologia seleccionada pel llibre no va ser a una tria aleatòria, sinó que els 79 poemes corresponen als anys que va viure Joan Brossa, i s'afegia un darrer poema, aquesta vegada només textual, que és el que suma 80, ja que el poeta va morir un mes abans de fer-ne 80. Un joc que combina perfectament amb la poesia experimental que es presenta. Tot i això, els poemes no són exclusivament de Joan Brossa, sinó que l'objectiu és mostrar autors europeus i americans entre 1946 i 1980 com ara Eugen Gomringer, Clemente Padín, Ketty La Rocca o Luis Camnitzer, entre molts altres. La tria d'aquests és feta amb una directriu clara: artistes que puguin ser llegits per a qualsevol lector. És per això que la selecció ha hagut de deixar a algun autors fora, també per qüestió de límit de pàgina, fet que exclou formats amb un desenvolupament més complex.

L'exposició primer i ara el llibre ens deixen una mostra d'aquest "magma sense rutes predeterminades ni àmbits tancats", que fa evident a través d'imatges i estímuls artístics com la poesia experimental s'ha d'entendre com a llibertat de moviment; no hi ha normes, és simplement un moviment d'expressió lliure. El llibre, a part de l'exhibició dels 79+1 poemes, també presenta una primera part introductòria on s'explica en detall l'exposició que va fer la Fundació Brossa entre el maig i el novembre del 2019. En aquesta breu introducció hi ha una justificació de cada tria i posa de manifest la feina que va suposar elaborar el conjunt d'aquest projecte. Així doncs, la versió en paper de *La Xarxa al bosc. Joan Brossa i la poesia experimental, 1946-1980*, que ha editat l'Ajuntament de Barcelona, és una exercici de lectura, però també una oportunitat per descobrir obres icòniques d'alguns dels autors més rellevants de la poesia experimental de la segona meitat del segle XX.

Joc, atzar i antimàgia

La cinquena sessió "d'Art entre Lletres: viatges d'anada i tornada" presenta un format entre la presencialitat i la virtualitat

---

Joana de Querol

Dissabte, 5/12/2020

nuvol

En aquesta nova trobada poètica s'ha pogut recuperar part de la màgia de la presencialitat. Els riures, els aplaudiments, l'atenció i les paraules de Marta Darder i Martí Sales han protagonitzat una capvespre molt agradable. Aquesta nova sessió d'Art entre Lletres que organitza la Fundació Brossa s'ha pogut fer de manera híbrida entre el virtual i el presencial. L'emissió que s'ha fet a través dels directes d'Instagram ha permès que aquelles persones que volien participar de la trobada ho poguessin fer des de la comoditat de casa seva, tenint també l'opció de viure-ho en primera persona. Ester Xargay, agraeix l'escalfor dels que han pres la decisió d'acostar-se a la Fundació Brossa, i enceta la sessió de la manera més brossiana possible. A través d'accions.

“La poesia és com un joc on dins d’una realitat aparent hi apareix una altra d’insospitada”. Xargay ens fa reflexionar a través de les paraules de Brossa i li fa un homenatge en accions, que no trucs, d’antimàgia. L’antimàgia és per Brossa el que hi ha abans de la màgia i és el “truc” el que ho espatlla. Partint de la poesia de Brossa ens endinsem en la de Marta Darder, poeta i escultora. Darder escriu i fa accions, sempre fent ús de la paraula. La capgira i la despulla de tota referència, hi juga tal com feia Brossa. Independitza les lletres i fins i tot juga amb l’espai blanc entre els mots. Acompanyada d’un carro i un dau de pedra, fent referència al grup Dau al Set, converteix l’acció de foradar la pedra en una acció poètica. Ens recita poemes amb el so de fons d’un vídeo d’ella treballant la pedra.

Explica que li agrada treballar en silenci, escoltant la pedra i escoltant-se a si mateixa. És en aquest silenci, que li sorgeixen les paraules dels seus poemes. No només treballa l’objecte sinó que tots els elements que acompanyen el procés de creació de la peça s’acaben convertint en art en si. El joc i l’atzar són els grans pilars de la seva feina, i l’assaig-error és el procés que segueix. “És en l’error que es poden construir realitats que no s’haurien pogut imaginar abans”. Marta Darder busca que l’art i la vida es fusionin i les seves obres sempre estan obertes a evolucionar i reconvertir-se.

Martí Sales és escriptor, músic i traductor, i ha format part del grup Els Surfing Sirles. En els seus poemes es fa evident el seu potencial imaginari i ens dibuixa un món ple de personatges i dels referents que l’han acompanyat al llarg de la seva vida. Ens explica que quan era petit es va obsessionar amb la pel·lícula *West Side Story* (1961) de Robert Wise i Jerome Robbins. S’imaginava pel carrer ballant, cantant i entrant en baralles de navalles. És en les seves lletres que podem veure com aquestes referències es converteixen en cançons. Juntament amb Els Surfing Sirles

utilitzen l'espai digital per dur a terme accions en forma de videoclip. Amb la cançó "El trineu" ens ensenya com a través de la construcció de metàfores visuals i els jocs de paraules es poden amagar mil i un missatges dins d'un vídeo que no arriba als quatre minuts. És el poder de la intertextualitat, unir i vincular idees en un mateix missatge li obre les portes a trencar amb les etiquetes i sortir del que "s'ha de fer".

És quan s'acaba la sessió que una espectadora li comenta a Martí Sales que és una pena que Els Surfing Sirles ja no facin concerts. Sales contesta que "les coses comencen i acaben i no val la pena encallar-se en una cosa de fa quaranta anys". La combinació de Marta Darder i Martí Sales ha estat sens dubte interessant i junts han aconseguit captivar els espectadors que han tancat la sessió amb un fort aplaudiment.

Irene Solà i Pia Sommer: poesia alliberada

Totes dues artistes han ofert un tast de la seva poesia performativa en una sessió caracteritzada per la fusió entre paraula i imatge a la Fundació Brossa

---

Aura Ortega Casas

Dilluns, 21/12/2020

nuvol

La sisena trobada del cicle “Arts entre lletres. Viatges d’anada i de tornada” de la Fundació Joan Brossa es va celebrar en format virtual dilluns passat i va comptar amb la participació d’**Ester Xargay**, comissària i moderadora de la conversa. Les convidades de la trobada van ser **Irene Solà**, artista i escriptora, i **Pia Sommer**, artista d’acció sonora i poeta.

Es tracta de dues artistes molt actives que treballen amb les premisses de l’art contemporani tot experimentant i bevent d’autors d’altres llenguatges. Gràcies a això, manegen sovint en els seus treballs una fusió i una diversitat de tècniques i estètiques que els permeten ampliar les dimensions visual, sonora, objectual, espacial... i els significats de la seva obra fins al punt d’arribar a contradir-se en alguns casos.

El seu procés creatiu conté, d'aquesta manera, un cert nivell “d'esquizofrènia artística o hibridació”, sense la qual la poesia no seria més que un mateix llenguatge estancat. Mantenir aquesta partició esquizofrènica i alhora la fusió d'aquests aspectes, però, comporta un esforç continu de troballa, recurs, enginy, goig i patiment que Deleuze va descriure en “Le schizo des langues” com un procés de “travessar com a vencedor la no-raó” per tal d'arribar a la “bona salut mental”.

Atzar, procés, joc o caos són conceptes que han caracteritzat aquest recorregut conjunt d'art i lletres i que defineixen prou bé l'art d'ambdues autores. Un art on es valora l'aleatorietat i l'atzar, sovint menystinguts i que des de fa uns anys han acabat per convertir-se en l'eix del discurs artístic. Vençuda la batalla contra la lògica imposada i enquistada del llenguatge acadèmic literari i artístic, el que resta és una poesia alliberada del sentit i que qüestiona els límits del que és i no és l'art.

Irene Solà és llicenciada en Belles Arts per la Universitat de Barcelona i ha cursat el Màster de Literatura a Reikiavik (Islàndia), i el Màster en Literatura, Cinema i Cultura Visual a la Universitat de Sussex (Anglaterra). El seu primer poemari, “Bèstia” (Galerada, 2012), va rebre el Premi de Poesia Amadeu Oller. El jurat va descriure el seu treball com una poesia plena d'idees i amb “incorporacions d'objectes aparentment impoètics” que conformaven un imaginari “surrealista molt suggerent i ben sostingut”.

El 2018 va publicar la seva primera novel·la, *Els dics*, guardonada amb el Premi Documenta 2017 (L'altra editorial). La seva segona novel·la, *Canto jo i la muntanya balla* (Anagrama, 2019) ha rebut diversos premis importants. Solà treballa també en vídeo i recentment ha fet les exposicions “Dues molars de mamut” a l'espai Cultural Rizoma de Girona i “Hi ha una història d'una dona que” a la Galeria Àngels Barcelona. A més, escriu regularment a *La Llança*, *TimeOut* i *La Vanguardia*.

La seva intervenció en aquesta sisena trobada va consistir en la lectura dels contes que van ser el centre de l'esmentada exposició a la Galeria Àngels Barcelona i que tenen una trama compartida: una dona amb màgia converteix un home en ase i es passeja muntada sobre la seva espatlla com a forma d'humiliació. Es tracta d'un seguit de llegendes i contes populars que ha anat trobant amb el temps a mesura d'estirar un mateix fil i que l'han atret per les seves similituds.

Segons ella, les històries de la cultura popular són importants perquè “guarden l'ADN” de com ens hem mirat en el món i com ens hi hem relacionat al llarg dels anys i de generació en generació. En aquest cas, descobrim en aquests contes una manera d'entendre les dones, a través de l'odi i la rancúnia, com a éssers seductors i astuts.

La lectura d'aquestes històries la va fer acompanyada d'un vídeo en bucle d'escenes de dones d'arreu del món muntant ases, que va permetre a l'espectador posar imatge a les seves paraules. Aquest entrelligament entre so i recurs visual el vam retrobar més tard en la intervenció de l'altra artista convidada.

Pia Sommer va estudiar Belles Arts i posteriorment va cursar el Màster en Art Sonor, Arts Plàstiques, Arquitectura i Música. A més, ha fet un Màster en Producció i Investigació Artística a la UB i actualment està cursant la seva tesi doctoral en el Programa d'estudis avançats en Pràctiques i Recerca Artística de la UB. Es dedica a la poesia i a l'experimentació vocal i diu que treballa "peces de comportament alliberat" i dibuixos partitursals que anomena "fonografies i poemes posats en llibertat". Realitza accions sonores i "happenings" i sovint fa participar els espectadors. Explica que "temps i espai col·laboren amb el fet entròpic, en què l'alliberament de l'energia de certs estats de no equilibri li permetin aquesta fuga meravellosa, aquesta espècie de ciència de l'alliberament del comportament de la paraula".

Part dels seus treballs es poden trobar a l'antologia de contes "Uno más ocho" de Reservoir Books (Penguin Random House). Ha fet múltiples exposicions i ha publicat les plaquetes de poesia "Frecuentemente is la" (2015), "Aéreos" (2017) i "Terrenales" (2018). L'any passat va publicar "Korowai", un poema escrit en diverses llengües i que inclou el català. A

més d'això, els seus poemes gràfics es poden trobar publicats a les edicions de la revista alemanya "Die Horen" i a l'antologia bilingüe "PO-EX".

En aquesta trobada, la seva intervenció va consistir en dues parts: la reproducció del videoclip que ha fet a partir del seu poema extens "El Frente de los Geranios", seguida d'una petita acció artística on va conjugar la declamació de versos amb el cant. Una combinació que li permet alliberar el poema i extreure'l del paper donant-li vida amb un imaginari vocal format a partir de la reflexió, l'experimentació i els seus viatges i estades, per exemple, amb gent maputxe, a qui ha recolzat políticament.

Reconeix en la seva producció vocal, a més, una certa influència acadèmica de moviments com el surrealisme i, ahora, una influència d'elements històrics que l'han marcada. Explica, per exemple, com alguns poetes xilens sortien de les trinxeres emulant el soroll de la metrallera un cop i un altre. Una repetició que, assegura, la va impactar. En aquest sentit, les seves accions són també una mena de reivindicació política, perquè cerquen superar els límits de l'establert i alliberar formes preestablertes d'art.

L'acte va cloure amb un petit diàleg entre les dues artistes i una sessió de preguntes i respostes. La pròxima trobada se celebrarà el dilluns 11 de gener a les 19h i hi participaran l'artista d'acció i escriptor Sion Sierra Lopes i l'artista, músic i poeta Jaume Geli.

“En el meu treball, la ‘performance’ ho posa tot al límit”

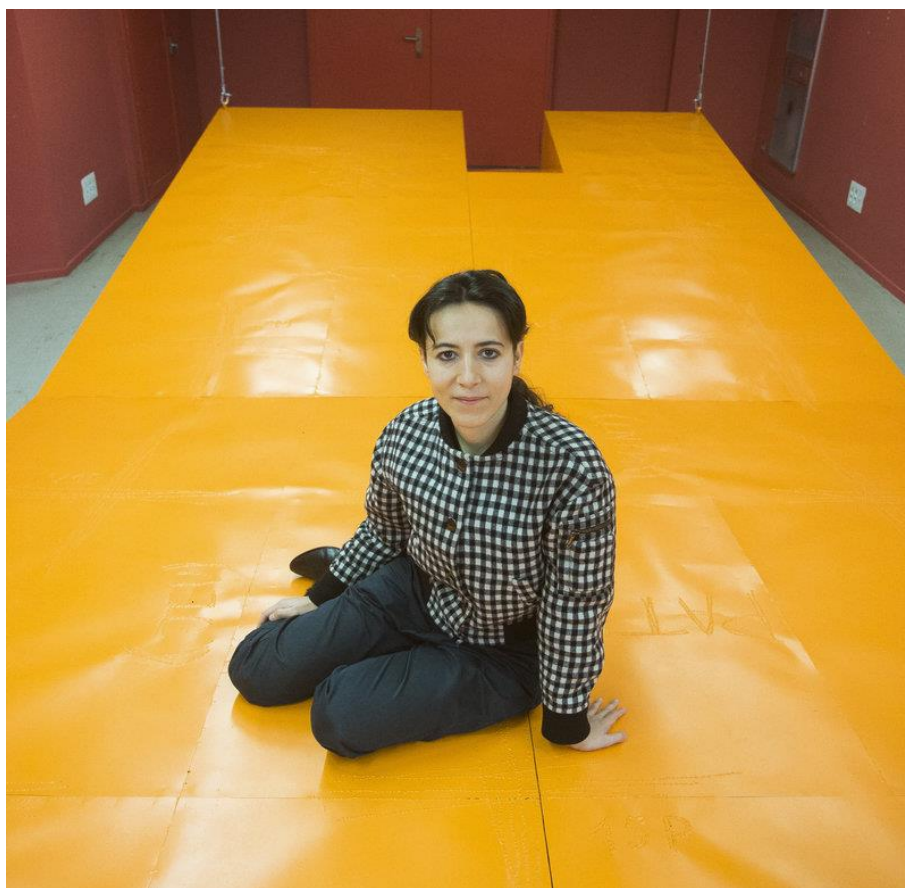

Maria Palau

Dilluns, 28/12/2020

El punt avui

Laia Estruch ha estrenat la sala Gabinet de la Fundació Brossa amb el projecte ‘Ganivet’ (fins al 27 de juny), un escenari enlairat on desplegarà les seves accions (en obert quan la situació de la pandèmia ho permeti). La missió d’aquest nou espai serà fer dialogar l’obra del poeta amb creadors actuals de disciplines diverses ORIOL DURAN.

No ha estat un any fàcil per a ningú. Per a l’artista Laia Estruch (Barcelona, 1981), encara menys des del moment en què va haver d’assumir la responsabilitat del negoci de la seva família, una petita farmàcia de Nou Barris. De la gestió del dolor i el malestar personal i col·lectiu, en parla en aquesta entrevista, en la qual explica com va seguir connectada a la seva creació artística. També repassem la seva trajectòria, compromesa des de fa una dècada amb la *performance*.

En quin moment personal i professional l'ha agafat el daltabaix de la pandèmia?

Just quan començava a veure la possibilitat d'intentar dedicar-me íntegrament a l'art. L'art contemporani és la meva feina, la meva formació, però malauradament no m'ha donat estabilitat econòmica ara per ara. El suport per fer els meus projectes artístics ha estat sempre la farmàcia de la meva mare. Com diem a casa, la farmàcia és el nostre vaixell. Quan es va originar la pandèmia, m'hi vaig haver de posar al cent per cent, perquè, per edat, la meva mare és considerada una persona de risc.

Quan ja començava a no dependre'n, diu.

Es va estroncar un ritme que m'havia permès anar-la deixant. Havia estat treballant amb escultures pensades perquè funcionessin de manera autònoma i es poguessin transportar, instal·lar i activar fàcilment en qualsevol espai, tant interior com exterior, i que em fessin d'escenari. Com un petit circ. Tot finançat per mi, amb els diners de la farmàcia. *Crol*, a l'Espai 13 de la Fundació Miró, dins del cicle *Gira tot gira*, comissariat per Marc Navarro, la tardor del 2019, va ser un punt d'inflexió en la meva carrera. M'hi vaig poder centrar durant mig any, amb molta cura. Amb el Marc vam plantejar un projecte que fos el fruit del nostre diàleg i que mostrés les nostres dues investigacions, amb moltes ganes de treballar l'exposició d'un projecte d'una manera diferent de com estem habituades, desdoblant-la de dins de l'Espai 13 fins a la piscina de salts de les piscines municipals de Montjuïc. Si no hagués tingut el temps i l'espai vital per endinsar-me en aquest procés amb el Marc, estic segura que no hauria sortit *Crol*. Hi van confluïr tots els elements que formen els meus projectes desplecats: un assaig en directe, un entrenament, una investigació subaquàtica del so, un treball musical, dues *performances*, l'oportunitat de treballar amb un equip de professionals: els dos músics (Aleix Clavera i Xavi Llores), el dissenyador gràfic Sergio Ibáñez... Vam treballar molt intensament i arriscadament en equip per fer i per presentar una feina que fes anar endavant les nostres recerques. Després me'n vaig anar a Mèxic per a una exposició comissariada per Àngel Calvo Ulloa amb altres artistes espanyols, en què vaig col·laborar amb una banda de post-*hardcore* mexicana, Joliette. En tornar, vaig fer *Tanc* a les piscines Bernat Picornell dins del festival Sàlmon. I llavors, pam.

Com han estat aquests mesos a primera línia de l'emergència sanitària?

D'un nivell d'estrès bestial. Quan va esclatar la pandèmia, la primera cosa que vaig pensar és que havia de tornar a la farmàcia, reintegrar-me a l'equip i protegir la meva mare, i això volia dir treballar totes les hores que fessin falta perquè ella hagués de venir el mínim i sobretot no hagués de posar-se al taulell. Va ser duríssim, sobretot els primers moments, en què la desinformació era total i no teníem ni mampares, ni mascaretes, ni alcohol... Encara ho recordem amb l'Àlícia, la nostra companya farmacèutica. Quan tancàvem la porta i la gent del barri ens aplaudia des

de la finestra, ploràvem emocionades abans d'acomiar-nos i marxar cap a casa. Encara m'emociono [i plora]. Encara estic traient cansament.

I es va haver d'oblidar del tot dels seus projectes artístics?

Les que ens dediquem a la creació no podem deslligar-nos mai del que estem creant, sigui sota la dutxa, cuinant un ou ferrat o anotant el títol d'un llibre que t'han recomanat al mig del carrer. Per màxima que fos la concentració en la qüestió sanitària, tampoc ho vaig fer llavors. I, a més, tenia un encàrrec nou des del gener: activar la sala Gabinet de la Fundació Brossa, que em feia molta il·lusió i em va donar ales i forces per seguir treballant també en art contemporani. Estic molt agraïda d'haver estat treballant en les dues feines que sempre m'han acompanyat, encara que hagi estat amb aquesta intensitat. El projecte *Ganivet* el vaig fer a la farmàcia, que es va convertir en el meu estudi. I reflecteix la sensació que jo tenia. En les estones de menys feina, vaig fer les maquetes amb les caixes dels bolquers. La peça està plena de creus... Es mou constantment en un vaivé. És un estadi suspès, que no està enlloc, ni a dalt ni a baix, ni a esquerra ni a dreta. Està enlairada 30 cm del terra, penjada per quatre punts de dues bigues de l'estructura de l'edifici de l'antiga Casa de la Moneda de Barcelona. I està formada per dos tascons, com si fossin dues fulles tallants unides per un punt, que són a la vegada dues pujades, dues baixades, dues llengües i, depèn de com les miris, dibuixen el símbol de l'infinit.

I què espera que evoqui a l'espectador?

Jo l'entenc com un lloc queixalat de qualsevol lloc del món, un lloc on s'ha sembrat, que s'ha assecat, on hi ha gent enterrada, ossos, arrels, llavors... És també un vaixell, un pèndol, un tambor, una campana, una partitura. Un escenari ple de senyals tatuats que guien la veu i el cos. I una plataforma que uneix els dos espais que formen part de l'obra de Joan Brossa –que admiro molt; penso que va ser un dels primers a fer *performance* a Catalunya–: la fundació, que dona cabuda a l'art contemporani i la poesia, i l'espai de La Seca, on es fa teatre. *Ganivet* forma part d'un procés de creació i d'investigació que vaig començar el 2015. Hi intervenen moltes capes: escultura, paraula, veu, so, música, arquitectura..., que encara ara estic provant en cada projecte que faig. En el meu treball, hi ha aspectes que no acaben de ser gaire plaents, sobretot perquè és sempre un assaig, un entrenament en què la *performance* entra per posar-ho tot al límit i fer-ho trontollar. Pot arribar a ser molt incòmode, perquè mai busco una cosa de contemplació, sinó un moment de resistència, per fer pujar els nivells de l'acció i perquè ressoni als cossos de qui ho mira. Posa l'espectador en un nivell de performativitat similar al que visc jo mateixa en cada projecte. Penso que, en les *performances*, l'espectador és també dins de l'acció.

‘Ganivet’ s’ha obert al públic, però no hi ha pogut desplegar les seves accions per culpa de les restriccions.

Hi ha faltat la part de laboratori corporal i sonor, sí. Hem pogut fer algunes activacions de la peça i ara estic programant una seqüència d’assajos a porta tancada, per després obrir-los al públic en el format de *performance*. Quan dissenyo aquestes estructures, ja ho faig pensant en els moviments que hi puc fer i en els sons que es poden generar. Però sempre necessitem un temps per acostumar-nos, jo a la peça i la peça a mi. És com una mena de reconeixement, que va a poc a poc. Jo també acabo sent una espectadora més de la meva obra. Amb *Ganivet* ha sorgit un gemec de les subjeccions del sostre i també un so de percussió que surt en trepitjar les plaques metàl·liques forjades a les costelles de l’estructura. La carn de *Ganivet* sona com si es tractés d’una bateria de tambors i un concert de campanes. Les meves peces acaben sent personatges i territoris amb els quals em relaciono amb el contacte del cos i la veu quan els transito. Com t’he dit, aquesta part d’experimentació l’he anat fent a batzegades, a porta tancada per evitar posar en risc els cossos, tant els del públic com el meu. Hem gravat un vídeo que exposarem en breu en què es veu una sessió d’assaig. I hem prorrogat la proposta fins al 27 de juny amb la idea d’obrir al públic una *performance* final. Voldria que durant aquest temps la sala Gabinet Brossa fos la meva sala d’assaig, i no només de *Ganivet*, sinó de tots els conceptes que vinc arrossegant dels meus treballs anteriors que encara no he acabat d’entendre i de resoldre.

Aborda de manera diferent el que fa a porta tancada del que fa en obert?

No, per a mi tot són assajos, proves que es van sumant al cos de l’escenari, de l’escultura, i al meu cos. Tampoc serà mai igual, perquè el que té de bo la *performance* és que l’estat d’ànim de l’intèrpret varia constantment. Som cossos i ments vives, que anem mutant. Jo no entro dins d’un personatge per interpretar-lo a la perfecció, el que intento ser és una persona que treballa unes materialitats concretes. Soc una dona, sí, però en la *performance* hi ha un moment en què perdo el cos físic. El treball vocal, que és molt espiritual i aeri, em deslliga del terra. I tinc una connexió amb el desconegut que em guia i que també estic començant a reconèixer, a acceptar i a treballar. Les meves darreres escultures fan que no toqui de peus a terra.

Com afronta aquest treball amb el cos i amb la veu?

Entenc el cos humà gairebé com una cova i com un paisatge. A dins de les nostres parets òssies i càrnies hi ha fosc, hi ha líquid, hi ha tot un engranatge invisible. I la veu és una mena de tub d’assaig que ens pot arribar a fer veure què passa dins nostre, dins del nostre genoll o dins del nostre turmell... La veu l’entenc com un altre territori i a la vegada com un altre cos que s’escapa constantment del nostre, mor i torna a néixer. El treball amb la veu també l’entenc des de l’escultura i des de la *performance*; és l’element que travessa la meva recerca.

D'on va treure les claus per forjar el seu llenguatge performatiu?

A la Facultat de Belles Arts de Barcelona, se'm va donar llibertat i hi vaig poder fer alguns primers exercicis performatius, que em van servir per esbrinar cap a on volia tirar, que és aquest lloc des d'on parar atenció a la vida que s'hibrida amb múltiples formes de creació: la dansa, la música, l'escultura, la poesia... Vaig marxar a Nova York perquè a la universitat The Cooper Union hi havia una assignatura de *performance*. Em vaig trobar amb les exposicions retrospectives de la Marina Abramovic i de la Trisha Brown i amb una peça de Tino Sehgal, que vaig viure. També vaig estudiar art sonor. Se'm va obrir tot un món. Perquè jo el que volia és saber què es podia fer amb el cos sense fer teatre. Vaig poder veure i compartir projectes de les meves companyes i discutir juntes quins registres funcionaven millor per documentar les *performances* que fèiem. A Nova York, hi vaig treballar les meves dues primeres *performances*, que vaig estrenar a Barcelona. A La Capella vaig presentar *Jingle*, un anunci cantat: "*Hello everyone my name is Laia Estruch...*" Era el 2010/2011 i aquí comença el meu treball amb la materialitat i les textures de la veu i amb la performativitat d'aquest cos invisible.

No li va servir de referència l'escena de la *performance* catalana i espanyola dels anys noranta? La que ara justament es mostra en una exposició al Macba.

Aquesta informació l'he anat adquirint de mica en mica, més tard, un cop vaig començar a produir projectes i a fer-los públics a la ciutat. Tampoc no coneixia la poesia sonora ni en tenia referències. L'Òscar Abril Ascaso i l'Eduard Escoffet veuen el meu treball, coneixen els meus interessos, i em diuen "mira't aquest treball, mira't aquell altre..." Quan estava treballant en el projecte *En lloc d'actuar, fabulo*, un treball d'experimentació vocal, un monòleg basat en una entrevista gravada en vídeo al meu pare, i que vaig portar al teatre La Villarroel, vaig tenir el plaer enorme d'escoltar Joan La Barbara i Jaap Blonk en directe en el festival Barcelona Poesia, el 2012 a l'auditori de la Fundació Miró. Ells han estat i són uns dels meus referents. La *performance* és una autèntica desconeguda encara ara per a mi mateixa: continuo fent recerca de treballs anteriors i d'actuals. I continuo escoltant poesia sonora. He anat trobant companys i companyes que podrien ser els meus besavis i les meves besàvies. Cada dia aprenc i em sorrenc.

Hem començat parlant d'aquest moment pre pandèmic dolç de la seva carrera. D'on venia?

A moltes artistes ens passa: hi ha una època en què tens molta presència i després deixes de tenir-ne perquè els focus es posen sobre uns altres treballs, noms, temes... Això passa pel ritme que es crea des de les institucions públiques i privades al voltant de premis i beques per produir i visibilitzar projectes d'art contemporani a la ciutat i a fora. Vaig voler provar com era treballar sense presentar-me a aquestes convocatòries. No

vaig deixar d'investigar a porta tancada. Tenia moltes inquietuds, ganes de provar coses amb la veu. No podia parar la màquina. Fa molts anys que lluito per una feina que no és fàcil creure-te-la ni fer-la, sempre te la qüestionen tu mateixa i sempre és posada en qüestió pels altres. Has de prescindir de qüestionaments i fer, fer, fer i treballar i estimar la teva recerca. És una carrera de llarga distància. Des que surts de la facultat, t'has d'anar ubicant i pot ser que arribi un moment en què ho deixis córrer, per esgotament, això em fa por, però prefereixo les ganes de lluitar, que és el que em dona forces per seguir. A mi, com et dic, m'ha salvat que he continuat treballant. No he apagat el motor, ni l'engranatge que porta d'una peça a una altra. Vaig estar molt de temps llogant un estudi per a músics davant de la farmàcia. Allà podia assajar i fer proves amb la veu, sense molestar ningú, però no estava en centres de creació d'art contemporani, això també va ser difícil, perquè estava sola i poc vinculada amb les companyes.

Com afronta els futurs projectes?

Em queda molt per aprendre. Encara hi ha molts materials que no acabo de controlar i d'encaixar i això em fa seguir provant. Continuaré investigant i experimentant, compartint els processos de creació i de recerca en *workshops*, sessions d'assajos oberts, laboratoris sonors i performatius... Tinc ganes d'obrir els processos a diferents públics i també d'obrir col·laboracions amb altres creadors, com hem fet ara fa poc amb Marc Vives, Arnau Sala i Xavi Lozano. Ara estic treballant amb Irene Solà en un projecte conjunt. Aquestes col·laboracions entre creadors fan entrar en diàleg maneres de treballar diferents, disciplines i recerques diverses, es barregen materials... i ens fan compartir i unir diferents llenguatges. Em sembla interessant i necessari, tant per a les artistes com per al públic. També vull reprendre la idea de poder viure de feines que tinguin més relació amb la creació en art contemporani, com la docència. L'art és un espai per experimentar amb el coneixement alhora que el comparteixes amb els altres. Entre totes i tots estem construint aquests altres llocs. I això són petites revolucions.